SRBIJA I SVET: SVI PREMIJEROVI GOSTI | NIGERIJA: 300 OTETIH DEVOJČICA

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 DIN

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1219

15. maj 2014.

EVROVIZIJA 2014

HLADNI RAT I ŽENA S BRADOM

THE S**PARK**LING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets.
Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments.
The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica.
Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

PARK | HOTEL ★★★
BELGRADE

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to the Brand New Park

VREME

BROJ 1219
15. maj 2014.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Zoom: Dan kad su se sreli Vučić i Mišković

06 **Novo radno vreme:**
Sat ranije za spas Srbije

10 Inostrane pohvale: Svi premijerovi gosti

12 Nagrada Najevropljanin:
Mera političke težine

14 Portret savremenika: Dragica Nikolić

17 Nuspojave: Konstruktivan predlog

18 Svedočanstva: Tražeći normalan život

20 Lisica i ždral: Savetnik za uzrečice

21 Vreme uspeha

KULTURA

30 **Noć muzeja:**
Zgrada SIV-a i Vidovdanski hram

33 Knjige:
„Kratak pregled vremena", Feliks Pašić

34 TV manijak: Hladni rat i žena sa bradom

36 Sto godina od smrti Jovana Skerlića:
Soldat istine

38 Ženska seksualost: Glupe materice
i naše sestre majmunice

40 Intervju: Vilijam Basinski

43 Koncert: Bilja Krstić & Bistrik

SVET

44 Otmica u Nigeriji: Trista devojčica

48 Kriza u Ukrajini: Referendumska groznica

50 Tajni nuklearni incident: Apokalipsa juče

52 Intervju: Dr Jovan Kurbalija

MOZAIK

54 **Prevođenje na visokom nivou:**
Jezik moćnika i njihovih tumača

58 Fotografija: Svakom selfiju uprkos

59 Navigator: Uber

60 Strip: Policijska poezija

62 Vreme uživanja: Ukrajino moja

Nema ničega spornog u tome da poslodavac određuje ritam rada pod uslovom, naravno, da je u okvirima zakona. Za državne službenike poslodavac je Država, a inokosni poslovodni organ je Vlada, pa ni u ovoj odluci o promeni radnog vremena nema ničeg spornog. Sporna je vajda: šta će to biti bolje, ako boljitka uopšte bude?

PIŠE: ZORAN MAJDIN

U predstojećoj Noći muzeja biće predstavljena i dva arhitektonska monumenta koja su obeležila svoju epohu, jedan realizovan – Palata SIV-a na Novom Beogradu, i jedan nerealizovan – Vidovdanski hram Ivana Meštrovića, koji je trebalo da bude podignut na Gazimestanu

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Prevodioci jesu statiste na diplomatskoj pozornici, ali uvek moraju da znaju o čemu se radi i da dobro poznaju svog šefa, da bi mogli verno da prenose šta govori

PIŠE: IVAN IVANJI

Na naslovnoj strani: Končita Vurtz
Foto: AP

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Dan kada su se sreli Vučić i Mišković: Svi se prave da je u kući "nova metla" za koju se veruje da ima dovoljno snage da uradi nešto više nego što je trpanje đubreta pod tepih

Naša poslovna elita je kao i sve druge srpske elite: nemoćna, nema i uplašena, samo što je ova prva više kompromitovana u procesu Vučićevog osvajanja vlasti. Od ideje da su to sve lopovi stiglo se do okupljanja svih tih ljudi na istom sastanku i tako se krug zatvorio

TRAŽENJE ADRESE: OČAJNICI KUCAJU NA SVAKA VRATA

Poslovni svet nije naivan, ali mu neki put odgovara da se takvim pravi. Tako je bilo u danu i kada je kroz bivšu zgradu Saveznog izvršnog veća prodefilovalo oko četiri stotine biznismena: bankari, strani preduzetnici, građevinari i poslovni ljudi opšte prakse. Svi su zadovoljni i odnekud očekuju da će sve biti drugačije.

Oni su se trudili da ostave utisak ljudi koji napokon imaju adresu kojoj mogu da se obrate, a to nije tačno. Ta vrsta sastanaka deo je rutine. Njihovi problemi, zahtevi i ambicije poznati su od ranije svakom ko je to hteo da zna, čuje i shvati (od Miloševićeve, preko Đinđićeve, Koštuničine pa do Cvetkovićeve vlade), ali sad je u kući "nova metla" za koju se veruje da ima dovoljno snage da uradi nešto više nego što je trpanje đubreta pod tepih.

Nema tog premijera koji ritualno barem nije imao ovakvu vrstu komunikacije s poslovnom zajednicom, samo je to bilo s manje očekivanja i bez sladostrasnog iščekivanja odgovora na pitanje "hoće li Mišković videti Vučića!" (ili obrnuto).

Dakle, nije ovaj sastanak, osim možda po masovnosti i medijski podgrejanoj znatiželji, nikakav specifikum srpske politike. Naprotiv, bilo ih je i nadam se da će ih još biti.

Okupili su se, manje-više, ozbiljni ljudi oprobani u svom poslu, neki od njih i jako uspešni i pored svih nedostataka sistema u kome posluju, ali hvatajući se za Vučićevu slamku preko nagnute ograde broda koji tone, oni bespogovorno tvrde da je sastanak bio odličan i gaje nadu da ih je ovaj put neko čuo i da će ih ovaj put neko poslušati.

GLAVNA DILEMA: NAVUĆI GALABIJU ILI DOĆI U SIVOM ODELU

Miroslav Mišković, inače, nije dobio direktan poziv. Stiglo je više njih na poslovne jedinice "Delta holdinga" s nedefinisanim adresatom, naime u svakom od pet, šest poziva pisalo je "poštovani", ali Mišković nije propustio priliku da bude "zvezda večeri" i to je dobro. Kako i "Politika" piše, Vučić mu je postavio "nekoliko finih pitanja" pokazujući zavidan i visok nivo znanja o poslovanju i ambicijama "Delta agrara", što samo znači da ga je neko dobro spremio za taj susret. To je, takođe, dobro.

Kao i obično, rekao bih da su bankari najbolje istrgovali. Pre tri, četiri godine jedan od bankara, zapaženi učesnik "poklonjenja kod Vučića", rekao mi je: "Nije problem u parama. Njih ima. Ali u celoj Srbiji ima samo desetak firmi kojima bi odmah dali kredit, ali ga te firme ne traže."

Bankari su se, rekao bih, i ovaj put maksimalno obezbe-

dili, koliko je to u Srbiji moguće, od rizika plasmana mimo tog "desetka" i Lazar Krstić je dobio novi zadatak oko rebalansa budžeta s kojim ionako ne zna šta će da radi. Em je dobio zadatak da obezbedi pare za državni dug po ranije obećanim subvencijama za jeftinije kredite srpskoj privredi i još da namakne 60 miliona evra za pokriće rizika narednog plasmana.

Strani investitori bili su brutalno jasni i tražili su ono što je Vučić već neoprezno obećao arapskim građevinarima – besplatno zemljište i sređenu infrastrukturu (model "Beograd na vodi" i projekt "Sto hiljada stanova od osamdeset kvadrata a jeftino"), građevinari su kukali da "nemaju keramičara i vodoinstalatera" i umalo su navukli na sebe galabije kako bi privukli pažnju glavnog srpskog poslodavca, a neki su imali i dilemu da li da do Palate dojašu na kamilama.

ŠAREN SKUP: KO DUGUJE A KO PLAĆA POREZ

Na poslednjoj celodnevnoj sesiji pojavili su se biznismeni opšte prakse – od Željka Mitrovića do Milana Beka. Ovaj prvi je prvi govorio uzimajući tek "minut, dva", mada je, kako se pre sastanka tvrdilo, glavni kriterijum za poziv bio nivo plaćenih poreskih obaveza a ne nivo poreskog duga. Da je striktno poštovano to opredeljenje sala bi bila poluprazna, a zlobnici, takvih uvek ima, tvrde da je među prisutnima bilo i onih koji duguju za struju umanjujući račune prespajanjem žica.

Bio je to šaren skup nove "biznismenske" srpske klase kojoj su, u najvećem broju slučajeva, bile važne samo dve stvari. Da budu viđeni na tom skupu i da veruju da posle toga niko neće da ih dira.

Naša poslovna elita je kao i sve druge srpske elite: nemoćna, nema i uplašena, samo što je ova prva više kompromitovana u procesu Vučićevog osvajanja vlasti. Od ideje da su to sve lopovi stiglo se do okupljanja svih tih ljudi na istom sastanku i tako se krug zatvorio.

Vučićev interes bio je više nego jasan. Pošto je ekonomija njegova "noćna mora" pred donošenje zakona koji će po svemu sudeći biti gotovo isti kao oni koje je predlagao Saša Radulović – kratkovečni i smenjeni ministar privrede – obezbedio je sebi neku vrstu alibija u kontaktu s najvećim srpskim poslodavcima predstavljajući se kao čovek koji ume da postavi "fina pitanja" i odgovori posle na nimalo fine zahteve MMF-a. Biće kao u onoj emisiji "Tražili ste, gledajte".

Ovo je sve izgledalo kao Ekonomski forum na Kopaoniku, samo što nije bilo skijanja, ali, bez brige, biće – nasankavanja. Falile su samo pratilje u bundama. Toliko je poreskih platiša da za njih nije bilo mesta. ¶

Sat ranije za spas Srbije

Nema ničega spornog u tome da poslodavac određuje ritam rada pod uslovom, naravno, da je u okvirima zakona. Za državne službenike poslodavac je Država, a inokosni poslovodni organ je Vlada, pa ni u ovoj odluci o promeni radnog vremena nema ničeg spornog. Sporna je vajda: šta će to biti bolje, ako boljitka uopšte bude?

Poput Marka Porcija Katona Starijeg i njegovog obaveznog završetka svakog govora u rimskom Senatu rečenicom "Uostalom, mislim da Kartaginu treba razrušiti", bez obzira o čemu je inače bila reč, Aleksandar Vučić od prvog dana svog potpredsednikovanja u prethodnoj vladi nije propuštao priliku da se ne osvrne na "baš me briga" odnos zaposlenih u državnoj upravi prema radnom vremenu: kad ujutro na posao dođe nikoga ne zatekne, kad sa posla odlazi opet nikoga nema, a u međuvremenu se malo ko pretrže od posla, od kopirera i kurira, preko referenata mlađih i starijih, pa sve do načelnika, savetnika i ministara. Pokušavao je, mučenik, da probudi savest zaposlenika tako što je na ulazu dočekivao i okasnelce prekorno gledao, ali badava: državni službenici su i dalje na posao dolazili kako se kome ćefne, kako se kome ćefnulo sa posla je odlazio, u međuvremenu "igrao se pasijans", prelistavao Fejsbuk... Tome će se stati ukraj, obećavao je u predizbornoj kampanji.

Teško je to da se razume: defakto, mada ne (tad) i dejure, prvi u hijerarhiji vlasti, dan za danom javno o njima govori, a oni ništa. Štaviše, ništa ni kolege ministri, ništa državni sekretari, ništa načelnici službi, šefovi odeljenja... Kao da Zakon o državnim službenicima ne postoji, kao da ni Zakon o radu, kakav god da jeste, ne postoji, nego ih on skoro pa moli da rade ono za šta platu primaju.

Posle ubedljive pobede na izborima, ostvarene između ostalog i na obećanju da će razmaženi državni službenici morati ubuduće da "zasuku rukave" i pošteno odrade posao za koji platu primaju, tekst je unekoliko promenjen – žalopojka je prerasla u imperativ.

Po ceremonijalnom preuzimanju dužnosti od svog prethodnika, sad ministra spoljnih poslova Ivice Dačića, novi premijer je izgovorio rečenicu za istoriju: "Svi će morati da ustaju ranije od 1. maja. Očekujem veliku pobunu i biće zanimljivo."

Na prvi pogled, kristalno je jasno – gotovo je sa jutarnjim razvlačenjem, sa krivinašenjem i tako tim, jedino što je pomalo nejasno ko su ti "svi" koji će morati da ustaju ranije, o kakvoj to velikoj pobuni je reč i šta će to biti zanimljivo?

Na sednici simbolično zakazanoj baš na 1. maj – Međunarodni praznik rada, Vlada je donela odluku o promeni radnog vremena u ministarstvima, posebnim organizacijama i službama Vlade, Republičkom javnom pravobranilaštvu i javnim agencijama: odsad pa dok se ne odluči drugačije, radno vreme državne »

Nekritički

Aleksandar Vulin, ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

Postoje stvari koje smo nekritički prihvatili iz velikog sveta. Jedna od njih je radno vreme od 9 do 5: znate, u tim delovima sveta dan malo duže traje i klimatski uslovi su drugačiji, geografija je drugačija. Ovo je radno vreme koje odgovara našem podneblju. Verujem da će nam baš to radno vreme do pola četiri omogućiti da provedemo malo više vremena sa svojom porodicom, da se vratimo onoj instituciji ručka kada vam majka skuva nešto, da se vratimo onom vremenu da imamo malo svetla, malo videla da se vidimo jedni sa drugima.

Demagogija

Zoran Mihajlović, potpredsednik Saveza samostalnih sindikata Srbije

"Pre 14 godina, kada su nam pomerili radno vreme od 9 do 17 sati, ubeđivali su nas da moramo da budemo u trendu sa Evropom. Sada nas vraćaju na 7.30, s ubeđenjem da ćemo tako bolje da radimo. Niko ne brine o suštini, a to je kako se radno vreme koristi i koliko ima efektivnog rada u državnim službama. Izmena početka i kraja radnog vremena za mene je čista demagogija."

Reč struke

Dr Milanko Čabarkapa, profesor psihologije rada na Filozofskom fakultetu

Prema mojim istraživanjima, najveća efikasnost je do 11-12 sati pre podne. U svakom narodu postoje ljudi koji su efikasniji ujutro, drugi uveče, a treći su nešto između. Našem mentalitetu više odgovara da smena počne ranije, jer ljudi vole da popodne provedu kod kuće, u bašti, s porodicom. Setite se kako su gunđali na uvođenje evropskog radnog vremena od devet do pet.

KO RANO RANI...: Ministri od 7.30 u foteljama
Foto: A. Anđić

TRI MINUTA PRE ROKA: Jutarnja gužva pred liftom
Foto: Igor Marinković

birokratije će umesto od pola devet do pola pet ubuduće biti od pola osam do pola četiri. Ova odluka je doneta radi postizanja bolje i efikasnije organizacije radnog vremena, piše u zvaničnom saopštenju vladine Kancelarije za saradnju sa medijima.

Kako će to pomeranje početka radnog vremena pomoći postizanju bolje i efikasnije organizacije radnog vremena, objasnio je premijer lično: urađeno je "ozbiljno istraživanje" koje je pokazalo da ljudi u javnom sektoru rade prosečno dva i po sata, od 9.30 do 12, da se onda ide na ručak sa koga se malo ko vraća na posao. "Ovako, neka dođe u 7.30 i neka do 8 popije kafu, ali će raditi do 12 i dobićemo sat vremena više."

"Smatrali smo da ćemo na taj način moći da krenemo da radimo složnije, radnije i posvećenije", objasnila je novinarima ministarka za upravu i lokalnu samoupravu Kori Udovički. "Postoji već navika da se ranije izlazi sa posla, pa je bolje da se bar počne ranije."

PROBAJ OVO, PROBAJ ONO

U novijoj istoriji Jugoslavije/Srbije oprobano je nekoliko različitih modela rada državne uprave. Najduže je trajao onaj od sedam do tri. Sve je to lepo klapalo – kafica, ćaskanje, burek i jogurt, pa malo rad sa strankama, pa opet kafa, ćaskanje..., sve dok negde krajem sedamdesetih, ili je bilo početkom osamdesetih – svejedno je, neko inventivan nije izračunao da danguba građanina pokornog pred šalterima značajno utiče na efikasnost proizvodnog sektora, pa je predložio da službenici kojima je posao komunikacija sa građanima rade "smaknuto" bar jedan dan u nedelji. Ako sećanje ne vara, taj dan beše sreda. Tako je sve počelo.

Nedge krajem osamdesetih, ili je bilo početkom devedesetih – svejedno je, neko takođe inventivan je pročitao nešto o uticaju bioritma na produktivnost, pa je predložio da gde je to moguće zaposleni sami odrede, doduše u nekom oddo okviru, kada će doći na posao, e da bi shodno svom bioritmu dali najveći doprinos, što je u administracijama svakoraznim, od opštinskih do saveznih, oberučke prihvaćeno.

Radno vreme "po evropski", od devet do pet, definitivno je uveo Savet ministara državne zajednice Srbija i Crna Gora odlukom o radnom vremenu u ministarstvima, organizacijama i službama Saveta ministara.

Koju godinu kasnije, biće kad su se Srbija i Crna Gora razdružile, mada je i to svejedno, dolazak na posao državnih službenika pomeren je za pola sata ranije, a sad smo negde između.

Nema ničega spornog u tome da poslodavac određuje ritam rada pod uslovom, naravno, da je u okvirima zakona. Za državne službenike poslodavac je Država, a inokosni poslovodni organ je Vlada, pa ni u ovoj poslednjoj odluci o promeni radnog vremena nema ničeg spornog. Sporna je vajda: šta će biti bolje, ako boljitka uopšte bude?

Šta će biti sa onom navikom "da se ranije odlazi sa posla" koju pominje Kori Udovički ili sa onim odlascima na ručak sa koga se malo ko vrati a koje pominje premijer lično.

SVI ZA VOĐOM

Nedelju dana otkako je odluka Vlade o kojoj je reč stupila na snagu, početak radnog vremena pomeren je za pola sata ranije i za zaposlene u JP Pošta Srbije: kao, osnivač ovog preduzeća je Vlada Srbije pa je red da njihovo radno vreme bude usklađeno sa onim koji važi za vladine službenike.

I gradonačelnik Beograda Siniša Mali doneo je rešenje kojim je utvrđeno novo radno vreme u Gradskoj upravi, Gradskom veću, Gradskom javnom pravobranilaštvu, zaštitniku građana, Službi za budžetsku inspekciju i Službi za internu reviziju grada Beograda. Cilj takve odluke je, kažu, da se obezbedi efikasnije i racionalnije funkcionisanje organa grada Beograda i ostvarivanje potreba i prava građana i pravnih lica na jednak način. Imajući u vidu da grad Beograd obavlja, pored izvornih poslova iz svoje nadležnosti, i poslove državne uprave koje mu je Republika Srbija poverila kao jedinici lokalne samouprave, bilo je neophodno da se radno vreme u organima grada uskladi sa rasporedom radnog vremena u republičkim organima. Istovremeno, javnim komunalnim preduzećima i drugim preduzećima i ustanovama čiji je osnivač grad Beograd preporučeno je da donesu odluke o promeni radnog vremena, imajući u vidu prirodu posla koji preduzeće obavlja. Svi su oni, uzgred budi rečeno, na posao dolazili u 8, a u kakvoj je vezi administracija Gradske čistoće s republičkom

administracijom, to samo Bog i Gradonačelnik znaju, ako znaju.

Brzopotezno je upriličeno i radno vreme stručnih službi Skupštine Srbije. Odluku o tome donela je generalna sekretarka Jana Ljubičić. Inače, prema Poslovniku o radu, zasedanja u parlamentu počinju u 10 i traju do 18 sati, s tim što predsedavajući sednice može da produži radni dan ukoliko za to postoji potreba, a po pravilu (skoro pa) nikad ne počinju na vreme.

Sva je prilika da će se ovaj ranoranilački entuzijazam proširiti po celoj zemlji, bez obzira što je u odluci precizirano na koga se odnosi – na zaposlene u ministarstvima, posebnim organizacijama i službama Vlade, Republičkom javnom pravobranilaštvu i javnim agencijama. I predsednici opština su inokosni u svom malom zabranu, pa su vlasni, kako bi se izrazio nekadašnji predsednik SR Jugoslavije i republički premijer Vojislav Koštunica, da propišu radno vreme potčinjenim im službi, sve u skladu sa partijskom knjižicom koja im je tu (malu) takoreći inokosnost obezbedila.

"Zaposleni u opštini mora da bude na poslu u 7.30 i sačeka onoga ko traži neku dozvolu, overen papir ili dokument. Mora da ga sačeka kao Boga, jer je plaćen od tog čoveka", reče onomad premijer Vučić, koliko da ne bude zabune.

EX-YU

U Hrvatskoj i Sloveniji za državne službenike predviđeno je klizno radno vreme – od pola osam do pola devet, odnosno do devet, a radni dan traje osam sati, s tim da je u Sloveniji petkom sat kraće. U oba entiteta Bosne i Hercegovine – Federaciji BiH i Republici Srpskoj – radno vreme javne uprave je od osam do četiri, a u Crnoj gori od devet do pet.

INTROVERTNO

"Velika pobuna" koju je premijer Vučić očekivao, reklo bi se i zazivao, izostala je: tek se tu i tamo čuo poneki argument protiv, uvijen u "glas razuma": a ko će i kad da vodi decu u školu, jer škole počinju da rade tek u 8, do posla valja i stići, a za to je potrebno neko vreme... Ergo, deca će ili džežati u školskom dvorištu sat i po, ili će morati sama u školu.

Kao i na sve drugo, premijer i za ovo ima instant rešenje: "Od sledeće školske godine videćemo da časovi počinju u 7.30 i roditelji više neće imati te probleme."

To pitanje i taj odgovor, u stvari, razotkrivaju ozbiljan problem ovog društva: naši dragi državni službenici se s razlogom pitaju a ko će njihovu decu da odvede u školu, ali nekako zaboravljaju da u Srbiji ima još dece čiji roditelji nemaju tu sreću da imaju zagarantovano radno vreme, redovnu platu i sve drugo što uz državnu službu ide, već rade u nekim fabrikama, trgovinama, upravljaju autobusima, rade na gradilištima, ili su lekari, učitelji i profesori, ili nešto već... Svi oni su obavezni da se pojave na poslu mnogo ranije nego što će ovi sad morati. Ko njihovu decu vodi u školu?

I tako, sva deca će od jeseni da se bude ranije, Radio Beograd će morati "Dobro jutro, deco" da premesti na pola sedam, a sve to da bi državni službenici radili onaj sat duže do podneva, kad se po običaju hvata krivina... Šta je, uostalom, pola sata sna – o školskoj deci mlađeg uzrasta je reč, spram spasa Srbije. ¶

ZORAN MAJDIN

Svi premijerovi gosti

Početak rada nove vlade Srbije obeležen je posetama važnih gostiju. Visoka predstavnica Evropske unije za spoljnu politiku i bezbednost Ketrin Ešton doputovala je u Beograd odmah nakon izbora nove vlade, u narednim danima sledili su je komesar za proširenje EU Štefan File, slovački šef diplomatije Miroslav Lajčak. Izrečeno je mnogo lepih reči i nadanja da će Srbija sa novom vladom imati svetlu budućnost

Eštonova je izrazila zadovoljstvo zbog posvećenosti Beograda napretku ka članstvu u EU, dala snažnu podršku i ohrabrenje vladinom reformskom kursu, ocenila da će put Srbije biti uspešan i da neće dugo trajati. Slično je govorio i Štefan File, zaključivši da je naša zemlja ostvarila impresivan napredak na putu ka Uniji, da skrining pregovaračkih poglavlja dobro napreduje i ukazuje da su predstavnici Srbije dobro pripremljeni i aktivni tokom skrining sesija. Pre dolaska u Beograd, File je impresivnim nazvao i program koji je predstavio novi premijer Aleksandar Vučić i rokove za realizaciju tog programa. Miroslav Lajčak takođe nije štedeo pohvale. "Zahvaljujući Vladi i institucijama, imidž Srbije u Evropi u potpunosti je promenjen i sada je red da to osete i građani, a ekonomske reforme i evropske integracije jedini su put za to," rekao je Lajčak.

OPROŠTAJNE POSETE: Š. File i K. Ešton u poseti A. Vučiću
Foto: Fonet

ĐAVO JE U DETALJIMA

Gosti su kao prioritete vlade pominjali ekonomski oporavak zemlje, reforme, uvođenje vladavine prava, uz koje su redovno navođeni normalizacija odnosa sa Prištinom i pomirenje u regionu. U svečarskim govorima, nije bilo mnogo detaljisanja oko pomenute normalizacije odnosa. O dosadašnjim dogovorima sa Kosovom govorilo se u superlativima. Na posebnoj sednici parlamenta koja je organizovana u njenu čast, Ketrin Ešton odala je počast Beogradu na "hrabrosti i državničkom pristupu u odnosima s Prištinom". "Danas, Srbiju svuda svi hvale zbog političkog vođstva koje ste pokazali u dijalogu, postali ste inspiracija drugima u regionu," rekla je šefica evropske diplomatije, nazvala Srbiju važnim političkim partnerom EU i ukazala na doprinos Srbije saradnji i unapređenju odnosa sa susedima, što je "od ključnog značaja za stabilnost celog regiona".

Ni oko druge vruće teme, krize u Ukrajini, nije se išlo preterano duboko. Istina, pre dolaska u Srbiju, Štefan File je ukazao da su "očekivanja od država kandidata takva da se ta zemlja ponaša u potpunosti u skladu sa pravilima EU od prvog dana svog članstva u EU", što se tumačilo kao jasna smernica kako da se Srbija odredi prema osudi Rusije i sankcijama prema ovoj zemlji, koje uvodi EU. Srbija se sankcijama nije pridružila, a File je u Beogradu izjavio da nije pokušao da utiče na promenu stava naše države, da je tokom razgovora bilo reči i o ovoj temi, ali da je Srbija suverena država i da EU poštuje takav stav Srbije prema Rusiji, kao i po svim ostalim pitanjima. I baronesa Ešton je izjavila da EU neće pritiskati Srbiju da se opredeljuje između Unije i Rusije.

Premijer Aleksandar Vučić je, komentarišući diskusije o tom pitanju, rekao da "razgovori nisu bili teški, verovatno sam ja bio težak, kao što umem da budem, jer mi je mnogo stalo do suvereniteta Srbije". "Mi podržavamo teritorijalni integritet svake zemlje, pa i Ukrajine. Ali, recimo tako, molio sam da Srbija zbog tradicionalnih, istorijskih i drugih veza sa Rusijom sačuva svoj stav i ne uvodi sankcije Rusiji", dodao je premijer.

Proklamovana neutralnost u sukobu dve strane od kojih su obe važne za Srbiju jeste logičan izbor, ali biće potrebna hudinijevska veština da se pomenuti suverenitet očuva, a pritisak da se Srbija opredeli će rasti. Očigledno je da na pitanju Ukrajine velike sile lome koplja oko važnih pitanja, kao što su zone uticaja i energetski problemi, u kojima je Južni tok važan segment, i naivno je verovati da će EU i Rusija dopustiti Srbiji da očuva sadašnju poziciju ukoliko ukrajinska kriza potraje, a deluje kao da je tek na početku. Ovih dana je u Beogradu boravio i

predsednik ruske Državne dume Sergej Nariškin. Vučić ga, doduše, nije primio, ali je Nariškin u razgovoru sa poslanicima i predsednicom skupštine Majom Gojković, Vučićevom partijskom koleginicom, hvalio Srbiju, izrazio poštovanje prema njenom mudrom postavljanju u vezi sa ukrajinskim konfliktom, i zahvalio srpskoj javnosti na njenom stavu prema krizi u Ukrajini, za koji je naveo da je identičan stavu Rusije. I britanski premijer

Dejvid Kameron bio je pun pohvala za Vučića i vladu u svojoj čestitci, ali u njoj je stajalo i da je "za Srbiju, takođe, važno da se uskladi sa širom spoljnom politikom EU", da "postupci Rusije u Ukrajini predstavljaju izazov za međunarodno pravo, i pretnju po evropsku stabilnost" i da se Kameron nada "da će se Srbija uskoro pridružiti EU i osuditi nezakonite postupke Rusije".

Što se tiče Kosova, Aleksandar Vučić je izjavio: "Dijalog sa Prištinom će se nastaviti, jer ispred nas je mnogo stvari koje treba uraditi. Uveren sam da će i Srbi i Albanci razumeti realnost." Budućnost će pokazati šta je pomenuta realnost, i šta Evropska unija misli o stavovima predsednik Srbije i bivšeg Vučićevog partijskog šefa Tomislava Nikolića, koji je u razgovoru sa inostranim gostima rekao da je Srbija spremna da se dogovori oko svega kada je reč o pregovorima sa EU, ali da je priznanje kosovske nezavisnosti neprihvatljivo.

POLITIKA I INVESTICIJE

Uz priče o evropskom putu, Ukrajini, Kosovu, u rečima gostiju i čestitkama sa visokih mesta provlačila se i ekonomija. Tako je Eštonova navela da se nada "da će jedna od koristi u odnosima sa EU biti upravo ta poruka investitorima da je dobro da dolaze, ulažu i da je poslovanje u Srbiji dobar potez". Pominjući Vučićevu nameru da poseti Sarajevo, britanski premijer Kameron je napisao: "Prepoznajem vašu posvećenost da se bavite ovim pitanjima, kao i želju za nastavak dijaloga sa Kosovom. To bi trebalo da izgradi poverenje, i naroda i investitora, i da dovede do povećane stabilnosti i prosperiteta za ljude u Srbiji." Ne želeći da otkrije detalje, Vučić je najavio da će se krajem juna u Beogradu održati veliki regionalni skup koji će inicirati EU i na kome će se Srbija predstaviti kao uspešna zemlja koja se razvija i koja je privlačna za strane investitore.

Srpska javnost, bar onaj njen deo koji ne stoji uz premijerove skute, ostala je prilično ravnodušna na iznenađujući pljusak pohvala iz inostranstva na račun vlasti. Hladan prijem vatrenih reči o Srbiji kao državi nade i potencijala verovatno je posledica činjenice da, gledano iznutra, stvari izgledaju mnogo sivlje. Da je verovanje da strani investitori prate apele političara, blago rečeno, naivno, javnost se uverila već mnogo puta; na primer, posle potpisivanja Briselskog sporazuma, kada je Vučić rekao da će zamoliti svoje nemačke političke prijatelje da utiču na nemačke firme da pohrle u Srbiju, valjda u znak zahvalnosti zbog kooperativnosti Srbije oko Kosova. Gosti se, takođe, nisu bavili ni dubinom ni mračnom perspektivom ekonomske krize u Srbiji, očajnim stanjem medija, urušavanjem sistema i institucija koje predvode Vučić i njegovi saradnici, jeftinim populizmom kao jedinom konstantom Vučićeve vladavine...

Ni vlast sa Vučićem na čelu ne bi trebalo da se uznese izrečenim pohvalama. I neki drugi lideri Srbije su u prošlosti bili zatrpavani pompeznim titulama, poput Slobodana Miloševića, koji je preko noći, posle potpisivanja Dejtonskog sporazuma o miru u Bosni 1995. godine, na Zapadu avanzovao od "balkanskog kasapina" do "faktora mira na Balkanu". Jeste Vučićeva mračna prošlost trenutno zaboravljena, jeste da mu gotovo niko iz inostranstva sada ne zamera zbog načina na koji obavlja vlast unutar Srbije, jeste da mnogi, poput predsednika Evropske komisije Žosea Manuela Baroza, tvrde da je "Srbija ključni igrač u jugoistočnoj Evropi", "kamen-temeljac evropske politike na Zapadnom Balkanu", ali lepe reči ništa ne koštaju. Očekivanja političara izvan granica Srbije od Vučića su velika, poput dalje kooperativnosti oko Kosova, obuzdavanja Mileta Dodika, o odnosu prema ukrajinskoj krizi da ne govorimo, a jedan pogrešan korak u tim poslovima može trenutno da promeni i retoriku i srdačne odnose.

Kako god, na pitanje novinara upućeno Eštonovoj da li Vučić može da završi pregovore do 2018. godine, kao što je najavio, Ketrin Ešton je odgovorila: "Da sam na vašem mestu, nikad ne bih sumnjala u kapacitete ovog čoveka da obori rekord kada je reč o vremenskim rokovima... Divno je videti u Srbiji kako se krećete ka članstvu u EU i videti toliko snažnu posvećenost i odlučnost ne samo članova Vlade, već i svih s kojima sam razgovarala. To je garancija da će taj put biti uspešan i da neće dugo trajati..."

U memoarima Ficroja Meklejna, britanskog oficira koji je od 1943. godine bio šef britanske vojne misije kod Titovog Vrhovnog štaba, naveden je i jedan njegov razgovor sa Vinstonom Čerčilom, tadašnjim britanskim premijerom. Čerčil je Meklejna poslao u Jugoslaviju da utvrdi ko se efikasnije i iskrenije bori protiv Nemaca, partizani ili četnici. Meklejn je izuzetno cenio borbu partizana protiv Nemaca, ali je Čerčilu rekao da će politički sistem koji će partizani uspostaviti biti neizbežno na sovjetskoj liniji. "Da li nameravate da živite u Jugoslaviji posle rata?", pitao je Čerčil. "Ne, gospodine." "Ni ja. A pošto je takav slučaj, ukoliko se manje vi i ja brinemo kakvu će vladu oni uspostaviti, utoliko bolje. To moraju sami da odluče. Ono što nas zanima je to ko od njih nanosi više štete Nemcima." Inače, posete Ketrin Ešton i Štefana Filea bile su oproštajne, pošto će posle majskih izbora za Evropski parlament biti izabran novi saziv Evropske komisije. Ni Eštonova ni File za sada nisu izrazili želju da se nastane u Srbiji. ¶

MOMIR TURUDIĆ

Mera političke težine

Ko i kako odlučuje o "najevropljanima" i može li se predvideti sledeći laureat

Već nekoliko godina unazad oko prestižne godišnje nagrade "Najevropljanin" pletu se razne kontroverze. Te dobili su je tajkuni, te političari čijim je ranijim zaslugama Srbija "izbačena" iz Evrope, te kako je moguće da su je dobili i Đinđić i Dačić i Vučić, i zašto sada Nebojša Stefanović. Farsa u koju se umotalo ovo priznanje iz godine u godinu kao da postaje sve neizbežnija.

Nešto od toga objašnjeno je na veb-sajtu ove nagrade (*www.najevropljani.rs*), gde se između ostalog kaže: "Najevropljani Srbije su uticajni, ugledni i rezultatski produktivni pojedinci koji su u svakoj posmatranoj godini najviše činili ili postigli na planu evropskih integracija. Ako nisu uticajni njihove mogućnosti da ozbiljnije pomeraju granice naše evropske stvarnosti i budućnosti su ograničene. Pojedinci malih kompetencija mogu da budu i bolji ljudi, i veći humanisti i veći Evropljani od naših kandidata. Ali, sa stanovišta Srbije i naroda koji žive na njenom području to neće imati nekog vidljivog uticaja." Gledano po tome, ove godine pobedili su: u oblasti politike Nebojša Stefanović, bivši predsednik Skupštine Srbije i aktuelni ministar policije, zbog unapređivanja i promocije evropskih standarda parlamentarne demokratije, Željko Sertić, predsednik Privredne komore Srbije, kao strani državljanin Hajnc Vilhelm, nemački ambasador, Dragan Bjelogrlić za kulturu i umetnost, Milanka Karić, osnivač Karić fondacije, za najevropskiji program, i Lovorka Nikolić, osnivač kompanije Farmalogist, u oblasti preduzetništva i menadžmenta. Polemika se ipak najviše vodi oko nagrađenog političara, pa se obično, baš kao u slučaju Nebojše Stefanovića, njegova "težina" premerava po tome koliko je omiljen u samom vrhu vlasti. Istina, mogao se taj stepen bliskosti uočiti i na skupštinskim zasedanjima za koja je i dobio nagradu. Na primer, kada je jednom u prisustvu tadašnjeg PPV-a Aleksandra Vučića i "najevropljanina" prvo pokušao da odbrani poslovnik od njega a onda se dobivši munjevit prekor naglo predomislio. Za njegovu smirenost i "kulturan parlament" ima se zahvaliti i odsustvu radikala, ali i tome što je Tomislav Nikolić postao predsednik Republike, pa sočne psovke iz zadnje klupe nije imao ko da mu uputi. Uostalom, s tim su se borili neki prethodni predsednici parlamenta, ali svejedno ispali su manje Evropljani.

I EVROPA I ČUKARICA

Uglednu nagradu "Najevropljanin" dodeljuje nevladina organizacija Prva evropska kuća u Beogradu, koja se zvala i Prva evropska kuća – Čukarica, zbog podrške koju joj je pri osnivanju pružila ova opština. I već ovde, kod samog imena organizacije, zapinje jedan problem. Naime, u Evropskom pokretu u Srbiji, nastalom još 1992. kao nevladina organizacija, saopštavaju da postoje dva organizatora ove nagrade. To su oni sami i Prva evropska kuća u Beogradu, koja je nastala 2000. pod okriljem Evropskog pokreta, kada su zajedno ustanovili nagradu. Međutim, 2008. zbog neslaganja oko jasnih pravila i procedura, članova žirija i donošenja odluka o nominaciji i dodeljivanju nagrade, Evropski pokret se povukao iz toga. "Onda", kako kažu za "Vreme", "počinje da se pojavljuje pravno lice koje ne postoji: Evropski pokret u Srbiji – Čukarica. I mi sa njima imamo problem, sudski spor oko korišćenja imena. U izveštajima iz prethodnih dana piše da su manifestaciju 'Evropsko veče u Beogradu', na kom se dodeljuje nagrada, organizovali Prva evropska kuća u Beogradu u saradnji sa Evropskim pokretom u Srbiji – Čukarica i Gradom Beogradom. Dakle, Evropski pokret u Srbiji – Čukarica ne postoji i nemaju pravo da koriste to ime." Sa druge strane, iz Evropske kuće kažu da od 2001. postoji takvo lokalno veće Evropskog pokreta, da ih ima još na 20-30 mesta u Srbiji, da je svako potpuno samostalno u radu, da ima svoje organe i da može da bude registrovano u Agenciji za privredne registre, ali i ne mora. Uostalom, neka sud odluči.

O tome kako je sve to u prvo vreme izgledalo više govori podatak da je za predsednika Prve evropske kuće bio izabran Živorad Kovačević, ambasador i bivši gradonačelnik Beograda, osnivač i rukovodilac Evropskog pokreta u Srbiji, a saradnici su mu bili Desimir Tošić, Jelica Minić, Zoran Alimpić... Kao prvi najevropljani 2000. bili su izabrani: Zoran Alimpić, tadašnji predsednik SO Čukarica, Živan Saramandić, operski prvak, i Predrag Koraksić Koraks, karikaturista. Tih prvih godina među nagrađenima bili su i Miroljub Labus, Nebojša Čović, Marija Bogdanović, Dragoljub Mićunović, Božidar Đelić, Jovan Ćirilov, a 2003. Zoran Đinđić posthumno, Vladimir Gligorov, Goran Marković... Zanimljivo je dalje pratiti kretanje ove nagrade, pa stoga: 2004. dobijaju je Boris Tadić i ekonomista Stojan Stamenković, potom Rasim Ljajić, dok je izbor Mlađana Dinkića 2006. izazvao prva veća neslaganja. I sam predsednik Evropske kuće Živorad Kovačević bio je protiv, ali u korist Dinkića zbog zasluga u vidu viška u budžetu, investicija i još ponečeg, glasala je većina. Već 2007. nazire se razlaz među osnivačima nagrade. Na predlog Evropskog pokreta u Srbiji, te godine nagrađen je Vojin Dimitrijević, a na predlog Evropske kuće u Beogradu, Nenad Popović za ekonomiju i Mića Jovanović za kulturu i obrazovanje. Povodom toga, Žarko Korać, jedan od osnivača Foruma za međunarodne odnose Evropskog pokreta, uputio je poruku: "Nakon vaše odluke da istaknutim tajkunima i simpatizerima JUL-a, stranke koja je imala otvorenu antievropsku platformu, dodelite plaketu 'Najevropljanin 2007', molim vas da me izbrišete iz vašeg članstva."

Sa vrha vlasti nagradu jedino nikad nije dobio Vojislav Koštunica

JOŠ JEDAN NAJEVROPLJANIN: Stamenko Joksimović uručuje plaketu Nebojši Stefanoviću
Foto: FoNet

OD RASTANKA PA DO FARSE

Od 2008. Evropski pokret u Srbiji više ne učestvuje u ovom projektu i jedino priznanje koje dodeljuje je Doprinos godine Evropi, što nema nikakve veze sa "Najevropljaninom". Iz Evropske kuće, taj razlaz za "Vreme" objašnjava Stamenko Joksimović, jedan od osnivača i rukovodilaca ove organizacije: "Nagradu oduvek dodeljuje Prva evropska kuća u Beogradu, a u toj priči jedno vreme saradnik je bio Evropski pokret u Srbiji. Isti ljudi su bili povremeno na čelu i jedne i druge organizacije, to su bliske organizacije na neki način. Prva evropska kuća je u stvari i nastala kao ideja u Evropskom pokretu. Projekat je autorsko delo ekipe ljudi iz Prve evropske kuće i kao takav je zaštićen u Agenciji za zaštitu svojine. Zaštićeni su znak, naziv, procedura, pravila i to postoji kod nas kao dokument.

Kasnije su neki ljudi u Evropskom pokretu dali ideju da se formira zvaničan žiri koji bi birao najevropljane. Smatrali smo da to nije dobro, jer gde god postoji tako ustaljen žiri a ne širi krug ljudi, postoje uslovi za instrumentalizaciju. To je bio naš stav i ostao je do danas. Takođe, postojala je ideja da se ceo ovaj projekat finansira preko nekih stranih fondacija. Mi smo izabrali teži put, nismo to hteli, jer bilo bi veoma neprijatno da biramo najevropljanina u Srbiji a da nam novac za to daje neka strana fondacija."

O tome ko tačno bira najevropljane za određenu godinu, Joksimović kaže: "Organizacioni odbor koji obavlja sve operativne i druge pripreme u vezi sa 'Najevropljaninom' sastoji se od članova Evropske kuće koji su više ili manje poznati u javnosti. To su profesori univerziteta, vrhunski projektanti, inženjeri, uspešni biznismeni, ali nisu ljudi koji se eksponiraju. U sledećoj fazi biranja Organizacioni odbor se proširuje na Izborni savet koji čine ljudi koji su u prethodnom periodu dobili nagradu. Međutim, niko tu ne želi da se eksponira jer to onda znači otvaranje ka uticajima struktura moći a mi to ne želimo, želimo da budemo nezavisni. Od početka nezavisno donosimo odluke."

Tako je u 2008. godini, kada Evropska kuća prvi put potpuno samostalno bira najevropljanina, izabran Vuk Jeremić. Reakcije su bile bučne, naravno, zbog Jeremićevih izjava o Evropi, odnosno da Srbija ne može da trguje Kosovom da bi ušla u EU: "Ukoliko bi nas ipak stavili u tako neprijatnu situaciju, morali bismo da kažemo 'ne' bilo čemu što predstavlja kršenje našeg demokratskog poretka." Jeremić je za svoje stavove tada imao punu podršku radikala, DSS-a i Dveri, dok su neki drugi "evropljani" negodovali. Za najevropljanina 2009. proglašen je Ivica Dačić, koji je pre uručenja nagrade rekao kako smatra da mu je priznanje pripalo zbog reformi u SPS-u i doprinosa Ministarstva unutrašnjih poslova evropskim integracijama Srbije. Iako je u delu obrazloženja stajala i njegova zasluga za ukidanje viza, malo ko se na to osvrtao. Ne samo što u burnim reakcijama povodom nagrade Dačiću niko nije čestitao na ukidanju viza, smatrajući to uspehom kakve-takve prodemokratske državne politike, nego je čitav spektakl oko dodele nagrade "najevropljanina" neretko nazivan neslanom šalom i apsurdom.

Nisu prošli mnogo bolje ni ostali laureati, Dragan Šutanovac, Oliver Dulić, Bojan Pajtić, jer nagrada je odavno mirisala na koncentraciju političke moći. U poslednje dve godine, za najevropljanina proglašen je Aleksandar Vučić i sad Stefanović... "Ako biste hteli da razumete našu priču", objašnjava Joksimović, "morate prvo da pročitate naša pravila biranja. Zašto biramo ljude iz vlasti? Pa zato što oni svojim odlukama mogu da nas približavaju Evropi i mogu da nas udaljavaju. Stefanović je pozitivno uticao na odnose u parlamentu, što je jedna evropska norma. Smirio je strasti i uspostavio odnose sa predsednicima parlamenata u okruženju. Zbog parlamentarne razmene i zbog drugih stvari koje je činio, smatramo da je u tom momentu bio najzaslužniji. I Dinkić kada je biran, bio je ministar finansija, bio je vrlo uticajan i doneo je neke mere, od PDV-a do fiskalnih kasa, zbog čega smo mi smatrali da nas u tom momentu približava Evropi. Mića Jovanović je izabran za razvoj privatnog preduzetništva u oblasti obrazovanja. On nije izabran zato što je lep, dobar, pošten, već za tačno određenu funkciju. U tom momentu imao je *de facto* po svim elementima najveći privatni univerzitet u Srbiji koji je razvio. Kako, mi sad ne možemo da ulazimo u detalje. Kako će oni dalje da se razvijaju to je stvar koju mi ne znamo. Ali on nije dobio nagradu za obrazovanje, nego za preduzetništvo u obrazovanju."

Sa vrha vlasti nagradu jedino nikad nije dobio Vojislav Koštunica. A bilo bi ljudski i u skladu s kriterijumima da se njegov potez napuštanja vođstva stranke zbog izbornog neuspeha proglasi odgovornom i zrelom političkom odlukom, pionirskim poduhvatom kod nas. Takođe, i vrlo evropskim. Ne zna se jedino da li bi Koštunica prihvatio laskavu titulu "najevropljanina". Ali ako je do kriterijuma, nagrada mu ne gine. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

U zemlji heklanja, dece i leptira

Nije sporno to što se Dragica Nikolić opredelila za humanitarni rad – time se bave i mnoge druge predsedničke supruge. Sporno je to što se bavi opštim mestima, a svoj bi uticaj mogla da iskoristi na bolji način. U Srbiji ima toliko nesreće, toliko tragedija, toliko nepravde, jada i bede, da poetika "prve dame" zvuči u najmanju ruku nepristojno

Za Dragicu Nikolić moglo bi se reći sve izuzev da je žena koja se ne trudi. Naprotiv. Od dana kada joj je suprug postao predsednik, iz temelja je promenila i svoj izgled, i svoja interesovanja, i svoj način života, kako bi sve oko sebe – a i sebe samu – konačno uverila da je zaista "prva dama" Srbije.

No, baš kao i mnogo šta u zemlji u kojoj "damuje", Dragica Nikolić osuđena je na neuspeh. Ženu koja se nekada predstavljala kao domaćica i glavna Tomina podrška, teško da iko percipira kao ambasadorku Srbije, osobu od stila, humanitarku i uopšte kao sve ono što se ona trudi da bude. Kad se pojavi na nekom međunarodnom događaju, ponekad čak i u društvu drugih prvih dama; kad progovori o bilo čemu van svog domaćičkog iskustva, Dragica jednostavno izgleda i zvuči kao neko ko tu ne pripada i ko se tu slučajno našao.

DEKUPAŽ

Na samom početku predsedničke karijere Tomislava Nikolića, činilo se da će Dragica biti jedna od retkih žena udatih za političare o kojoj nećemo čitati novinske feljtone i koja nam ni na koji način neće iritirati nervni i mentalni sistem. Za razliku od većine onih koje dele njenu sudbinu, gospođa Dragica ranije nikada nije bila aktivna u politici ili bilo čemu što je s politikom u vezi; nikada se nije pojavljivala na "VIP" događajima, nikada nije davala dirljive intervjue, nikada nije napisala knjigu. Znalo se samo da je Toma srećno oženjen, da mu je žena domaćica i da ga svim srcem podržava iz senke.

Drama je, međutim, počela danom polaganja predsedničke zakletve, kada su različiti modni eksperti počeli da se bave kompletom koji je gospođa odabrala za tu priliku: autfit je, inače, ocenjen pozitivno. Nakon toga, svako malo bivali smo počašćeni pričama čija je poetika prelazila granice dobrog ukusa i zahvaljujući kojima je Dragica Nikolić, devojačko Ninković – obična žena, bez nekih posebnih talenata ili zasluga – postala neko na koga bi, valjda, svi trebalo da se ugledaju. Za ovu priču nevažno je da li su krivi povodljivi mediji ili SNS marketinška mašinerija, ali činjenica je da smo o Dragičinom životu i idejama za protekle dve godine pročitali verovatno više nego o Tesli i Pekiću zajedno.

Između ostalog, saznali smo da su se ona i Toma poznavali još u ranom detinjstvu, ali da su se zavoleli dan pre njegovog odlaska u vojsku; da ga je čekala, a zatim pratila gde god ga je posao odveo. Dok se suprug, rame uz rame s Vojislavom Šešeljom i Aleksandrom Vučićem, bavio proširivanjem srpskih granica i borbom protiv svih koji su mislili drugačije, Dragica se zanimala vaspitanjem dvojice sinova, održavanjem domaćinstva i velikog seoskog imanja u Bajčetini. S vremenom, postala je prava ekspertkinja za lekovite trave, čajeve, pečurke, zdravu hranu i – sasvim neočekivano – umetnost.

Kako je navedeno u jednom vanserijski neukusnom tekstu o njenom životu, ona "šije, štrika i hekla, bavi se slikanjem, mozaikom, vitražom, keramikom, dekupažom", pa čak i restauracijom manastira Voljavča: "To je ženski manastir, jako siromašan, jer se u njemu ne održavaju ni krštenja ni venčanja. Spavali smo na čaršavima, čistim, ali sa najmanje dvadeset zakrpa! Nagovorila sam prijateljice da im sašijemo novu posteljinu. Tu smo našli, u prašini, bukvalno, predivni ikonostas iz 18. veka! Uzeli smo ga i u radionici u Zemunu kompletno restaurirali. Bilo je toliko crvotočina. Prvo smo ga zaštitili specijalnim japanskim papirom, pa smo ga u specijalnim kadama potapali u vosak. Zatim smo skidali slojeve, jer su ga monahinje farbale, čak i bronzom, dok nismo došli do pravih boja. Bio je to mukotrpan posao. Međutim, vladika Jovan nije dozvolio da se postavi u crkvi, on na to ima pravo, želi da mu ikonostas bude niskofrontalni da se vide ikone i freske."

Podjednak dar i entuzijazam Dragica Nikolić pokazala je i na polju mozaika. "Učila sam kod profesora Slobodana Vitkovića. Imala sam već nekoliko radova, kad me je profesor pitao šta ću sledeće da radim. Odgovorila sam, Bogorodicu. Profesor Vitković je posumnjao da ću moći, jer to mi je bio tek treći mozaik u životu. Osećala sam i znala da ću uspeti. Taj je mozaik velikog formata i nalazi se u našem domu u Beogradu", objasnila je u jednom intervjuu.

Da ne dužimo: iz medijskih napisa postalo je jasno da se zapravo radi o ženi renesansnog profila i interesovanja. Nažalost, novinari se za ove dve godine još nisu pozabavili pitanjem kako joj je pošlo za rukom da se tokom samo jednog života specijalizuje za toliko stvari i da u svima bude toliko uspešna, mada bi zaista bilo zanimljivo da i to saznamo.

HUMANITARNOST

Čitava stvar s Dragicom nije se završila na neukusnim tekstovima i nadrealnim profilima. Tek što se raskomotio u predsedničkoj fotelji, njen suprug primio je i podstanare: ne mareći za zakone ove države, pa ni za elementarnu pristojnost, u zgradu Predsedništva na Andrićevom vencu uselila se ni manje ni više nego – humanitarna fondacija "Dragica Nikolić".

Zahvaljujući medijskom pritisku, fondacija je u međuvremenu promenila adresu i prešla u jedan od Nikolićevih privatnih stanova, ali ta epizoda svakako baca svetlo na pravi (politički) karakter predsednika Srbije i njegove porodice. Čak ni svemoćnoj Mirjani Marković, ženi koja nije imala mere ni granice u demonstraciji sile i moći, nikada nije palo na pamet da svoju stranku ili neku drugu aktivnost kojom se bavi "registruje" na državnoj adresi, u zgradi čije održavanje plaća svako od nas. Nasmešenoj i umetnosti posvećenoj Dragici, međutim, jeste.

Slična bahatost (državnog vrha, porodice Nikolić, poslušnika SNS-a?) iskazana je i izdavanjem diplomatskog pasoša Dragičinoj majci: 85-ogodišnja žena doživela je počast koja je u normalnim državama rezervisana za osobe koje predstavljaju državu i, pod određenim uslovima, za članove njihove uže porodice. Da li je tašta uža porodica? Da li nas na bilo koji način predstavlja? To još nismo saznali, baš kao ni čitavu i pravu istinu o "aferi pasoš". Ministarstvo inostranih poslova demantovalo je izdavanje takve putne isprave, ali je kasnije ipak najavljena revizija svih pasoša izdatih za vakta Ivana Mrkića. Pošto smo se već prisetili prošlosti, evo još jedne analogije: čitava Srbija brujala je nekad o diplomatskim pasošima Marka Miloševića, a danas to izgleda prilično naivno u kontekstu diplomatskih prerogativa gospođe tašte.

Tu ipak nije kraj aferama direktno ili indirektno povezanim s Dragicom Nikolić. Kada je u oktobru prošle godine Iva Žikić, lična asistentkinja i savetnica za medije "prve dame", upisala prestižnu Diplomatsku akademiju Ministarstva inostranih poslova, postavilo se pitanje ne samo kakve ona veze ima s diplomatijom, već i zašto Dragica uopšte ima ličnu asistentkinju (koju, pretpostavlja se, opet plaća svako od nas). Kakav to važan državnički posao obavlja Nikolićeva supruga, kad joj je neophodna (stručna) pomoć? Ova i druga pitanja u vezi s gospođicom Žikić ostala su bez odgovora – kao uostalom i sva druga koja se tiču porodice Nikolić.

Osim Ive Žikić, spornom se pokazala i Violeta Karić, koja je u Agenciji za privredne registre navedena kao upraviteljka Fondacije "Dragica Nikolić". Kao deo šire porodice Karić, upraviteljka je i dalje na spisku onih čija je imovina sporna: u aferi "Mobtel" pominjala se kao osoba koja je po bagatelnim cenama kupovala nekretnine u vlasništvu kompanije (pa »

je stan na Vračaru pazarila po ceni od 185 evra po kvadratu, što je otprilike dvadeset puta manje nego što su kvadrat na toj lokaciji plaćali obični smrtnici).

MAJKE, DECA I LEPTIRI

Fondacija "Dragica Nikolić" osnovana je početkom 2013. godine, kada je objavljeno da će se baviti "prvenstveno humanitarnim radom, kao i brojnim aktivnostima za unapređenje kulture, i to pre svega edukacijom dece školskog uzrasta". Cilj fondacije je, kako je navedeno, da "pomogne deci da dostignu svoj puni potencijal". Za skoro godinu i po dana koliko ova fondacija postoji, ipak je ostalo nejasno čime se ona zapravo bavi: osnivačica fondacije redovno se pojavljuje na svečanostima povodom otvaranja ovog ili onog porodilišta, ove ili one škole, ali u nedefinisanoj ulozi. Jednog dana, možda ćemo saznati koliko je para i od koga skupila, gde ih je uložila i da li škole i porodilišta otvara kao predsednikovica ili humanitarka.

U međuvremenu, ona se verbalno suočila s različitim problemima. Zahvaljujući tome, imali smo priliku da čujemo kako su "majke stub porodice, smisla i kontinuiteta naše državnosti, temelj i početak svega", ali i da "roditelji treba da budu ponosni, jer su deca jedina prava vrednost na životnom putu njihovog ličnog i nacionalnog prosperiteta". Medijska arhiva zapravo ne beleži nijednu Dragičinu izjavu koja bi izašla iz kategorija opštih mesta, izlizanih fraza ili jednostavno nonsensa. O bilo čemu što nisu lekovite trave, heklanje ili farbanje uskršnjih jaja, ona govori uglavnom kroz parole kojima bi mogla da zaseni samo one koji u životu nisu pročitali ni slikovnicu.

To, ipak, ne znači da su joj već pomenuta Iva Žikić ili neki drugi medijski savetnik savetovali da ućuti ili da se dodatno edukuje. Naprotiv. Kao da joj neko sugeriše da priča što više, o što različitijim temama. Pošto je u međuvremenu osnovala i fondaciju "Zavet", zaduženu za očuvanje i obnovu kulturnoumetničke baštine, počela je da govori čak i o muzejima: "Muzeji, naročito Narodni, imaju probleme, kao i Muzej Nikole Tesle i Prirodnjački muzej. Oni nemaju prostor za izlaganje. Nedavno sam saznala da imaju najveću kolekciju leptira u Evropi koju nemaju gde da drže. Pokušaću sve da obezbedimo neki prostor, barem za leptire."

Nije, naravno, sporno to što se Dragica Nikolić opredelila za humanitarni rad – time se bave i mnoge druge predsedničke supruge. Nije sporno ni to što priča o raznim temama – to je elementarno ljudsko pravo, garantovano svakom. Sporno je ovde to što se humanitarka Dragica bavi opštim mestima, a svoj bi uticaj mogla da iskoristi na bolji način. Sporno je što ponavlja fraze koje ništa suštinski ne znače i ništa suštinski ne menjaju, a mediji to (nekritički, poltronski i bespotrebno) prenose. Na nekom drugom mestu, sve to ne bi bio problem – reklo bi se, neka se sama bruka. U Srbiji, međutim, ima toliko nesreće, toliko tragedija, toliko nepravde, jada i bede, da poetika "prve dame" zvuči u najmanju ruku nepristojno.

U BEČKIM CIPELAMA

Opšti utisak ne postaje ništa bolji ni kada predsednički par pređe granicu. Naprotiv. Tek kada Nikolići budu snimljeni na nekim drugim mestima, sa nekim drugačijim svetom, postaje jasna ona narodna mudrost o nozi ličkoj, a cipeli bečkoj. I jedno i drugo su lepo, pristojno i skupo obučeni. I jedno i drugo su nasmejani, druželjubivi, čini se i govorljivi. Istovremeno, međutim, prosečnom posmatraču izgleda da bi i jedno i drugo radije bili u svojoj Bajčetini nego na mestu na kojem su se našli. U tom smislu, ne zna se da li je tužniji prizor Nikolića s bračnim parom Obama, slika Dragice Nikolić u društvu princeze od Monaka Šarlin ili njihovo zajedničko navijanje i mahanje zastavicama na otvaranju Zimskih olimpijskih igara.

S druge strane, trebalo bi imati bar malo razumevanja za Dragičine muke. Čak i neko ko je rođen u svili i kadifi, neko ko je život proveo u bogatstvu, među slavnim i učenim svetom, pitao bi se kako da se ponaša, šta da obuče i kaže, kako da se pozdravi i kako da jede u gostima kod američkog predsednika ili članova neke kraljevske familije. Zamislimo onda kako li je tek ženi čiji je svet, bukvalno do juče, počinjao i završavao u kući, u bašti, među decom i unucima; ženi koja je krenula iz Kragujevca i stigla tek do Beograda; ženi koja je rođena i rasla u okolnostima sasvim drugačijim od onih u kojima se našla.

Oni čije je ponašanje u ovoj priči zaista neprihvatljivo jesu mediji – koji su običnu ženu Dragicu uzdigli u multitalentovanu nacionalnu heroinu, kao i savetnici koji od nje uporno pokušavaju da naprave damu dostojnu crvenog tepiha, akademskih krugova i evropskih dvorova. Iako je ona sigurno marljiva i vredna žena, iako joj – kao i svakoj ženi – treba "skinuti kapu" što je odgajila svoju decu i održala svoj dom, Dragica Nikolić naprosto nije stvorena za svoju novu ulogu.

Nema za to nikakvih konkretnih, opipljivih dokaza. To se vidi, čuje i oseća u svakom njenom nastupu, prilikom svakog njenog pojavljivanja, a preskupe cipele, firmirane haljine i odlična šminka i frizura nimalo ne pomažu.

Jednostavno, ne biva. ¶

TAMARA SKROZZA

Fondacija "Dragica Nikolić" osnovana je početkom 2013. godine, kada je objavljeno da će se baviti "prvenstveno humanitarnim radom, kao i brojnim aktivnostima za unapređenje kulture, i to pre svega edukacijom dece školskog uzrasta". Jednog dana, možda ćemo saznati koliko je para i od koga skupila, gde ih je uložila i da li škole i porodilišta otvara kao predsednikovica ili humanitarka

TEOFIL PANČIĆ

Konstruktivan predlog

Sećate li se onog blentavog oduševljenja dela naše Progresivne Inteligencije nad tim kako je Srbija, eto, u liku Nikolić Tomislava, ko biva, dobila *nestranačkog predsednika*, za razliku od njegovog zlog prethodnika, koji da je bio stranački predsednik? Nikolić je svojim potonjim ponašanjem, avaj, uspeo prilično da obesmisli (hm, obesmisliti nešto što je već u startu bilo besmisleno?) entuzijazam svojih novopronađenih fanova sa neočekivane strane, jer je, suštinski, drukao za SNS kad god je to bilo potrebno. Ali, nije to važno, sve je to sad lanjski sneg, a uostalom, držim da je naš problem mnogo veći, tj. *širi*: nama više nije dovoljan nestranački, nego nam treba *nepolitički predsednik*.

Nama nije dovoljno da nam predsednik bude nestranački: on bi morao da bude i nepolitički, pošto napravi neki belaj svaki put kad se izjasni o politici

Kako sad to?! I kako se uopšte može biti nepolitički predsednik države? Pravo da vam kažem, nemam pojma. Priznajem da zvuči nelogično, neostvarivo, apsurdno, (oksi)moronski. Ali mislim da nam druge nema, bar dok je muž Nikolić Dragice na tom mestu. U protivnom, ko zna u kakav još belaj bismo mogli da upadnemo.

Evo o čemu se radi. Nikolić je pre neki dan, ničim neizazvan, detonirao poveću eksplozivnu napravu u "regionalnoj" javnosti izjavom kako susedna Bosna i Hercegovina, sirota, možda i neće moći da opstane, ne što bismo joj mi, daleko bilo, ikako radili o glavi, nego što je jadnica sama od sebe eto takva, sva nikakva, nikako da se sastavi, pitanje je hoće li moći da izbegne skori odlazak na ahiret.

Dakle, šta smo ovde imali: predsednik jedne države (Republike Srbije) je susednoj državi (BiH), s kojom Srbija nije u ratu ili štagod slično, prorekao, s velikom verovatnoćom, skoru smrt. Treba li da vam kažem da se takvo nešto *naprosto ne radi*, nikada i nikako? Hajde da zamislimo čak i to da je Nikolić u pravu. Megjutoa, šta je on? Poliťčki analiťčar? Harizmatični bradati profesor društvenih nauka u farmerkama, sklon pompeznim izjavama? Jok. Nego predsednik jedne države, miroljubive i demokratske, težeće k članstvu u Evropskoj uniji (kojoj, bar načelno, teži i BiH). Kako je uopšte moguće s takvog mesta izvaljivati takve stvari?

Dugo sam dumao o ovom ozbiljnom problemu i mislim da sam pronašao rešenje. Naime, nije ovo prva, nego sto i prva opasna ili barem blamantna Nikolićeva verbalna detonacija otkad je nastanio zgradu Predsedništva. I, šta povezuje – dragi moj Votsone – sve njegove sporne, pa i sasvim zaumne, mrakobesne ili postiđujuće izjave? To da se *tiču politike*, da se bave političkim pitanjima! Sve do jedne! A to, ta stvar s politikom, to njemu nikako ne ide, što mu ne treba zamerati: nismo svi za sve. S druge strane, pitajte Nikolića bilo šta o pečenju rakije, o unucima, o grupi *Deep Purple* ili šta znam već čemu, i neće biti nikakvih problema: čovek naprosto krasnoslovi, milina ga slušati (naročito na *mute*).

Ergo, suština mog predloga je ovo: nekom specijalnom parlamentarnom deklaracijom, vladinom uredbom, aktom Ustavnog suda ili već nečim sličnim (neka pravnici razrade tehničke detalje, ja ovde dajem širu sliku...) zabraniti predsedniku Republike Srbije Nikolić Tomislavu da daje bilo kakve političke izjave, da se izjašnjava i javno razmišlja o bilo kakvim političkim pitanjima, i onim unutrašnjim, a naročito međunarodnim!

Ne vidim nijednu manu ovoj ideji, a prednosti su mnogostruke: rasterećen zamarajućeg razmišljanja o politici, Nikolić će napokon biti koristan Otadžbini (dobro, preterao sam, ali bar neće biti štetan), a Otadžbina je, s druge strane, njemu već korisna, iz razloga sasvim očiglednih. I svi srećni, zar ne? Okej, možda će nam se ponegde u belom svetu smejati zbog ovako jedinstvenog slučaja *nepolitičkog predsednika*, ali opet, zar nije bolje da se smeju što nam predsednik ćuti, nego da se mrgodni krste i levom i desnom kad god nam predsednik progovori?

Sad mi još nešto pada na pamet: nije ni to baš toliki presedan kako na prvi pogled izgleda, samo treba biti promućuran i kreativan. Naime, svugde u svetu je uobičajena neformalna funkcija supružnika predsednika (ili predsednice), a od supružnika osobe na državničkoj funkciji ne očekuje se bilo kakvo političko izjašnjavanje i opredeljivanje (štaviše, to je izrazito nepoželjno i smatra se nepristojnim), nego samo opšte-humanističko blagoglagoljanje, humanitarni rad, slikavanje sa selebritijima, decentno tamanjenje kanapea na diplomatskim prijemima i tome slično. Uostalom, evo, Nikolić Dragica se svojim javnim profilom savršeno uklapa u taj model, i šta joj fali? Od nje sigurno niko ne očekuje da filozofira o izgledima Bosne i Hercegovine, čak ni onim na Mundijalu... I, jesmo li ikada morali da crvenimo zbog nje? Ne, naravno.

Kuda nas to vodi? Pa, opet kažem: samo treba biti kreativan, i svaki se problem da prevazići. Možda bismo u slučaju predsedničkog para Nikolić mogli da proglasimo neku vrstu *uzajamnog prezidencijalnog supružništva* (to je, uostalom, logično i odgovara činjenicama), pa bi ona po funkciji bila supruga predsednika, a on bi bio, recimo, suprug predsednikove supruge. Pa bi zato, kao supružnik, takođe bio pošteđen prava i obaveze davanja političkih izjava.

U međuvremenu, dok ispisujem ove konstruktivne redove, Aleksandar Vučić je u Sarajevu. Tamo su ga sigurno pitali nešto za Nikolića i on je, siromah, morao da se znoji i vrpolji od nelagode. Primenom mog predloga, taj problem nestaje kao rukom odnesen! Rukom, glasačkom, nam je, uostalom, i donesen... ¶

Tražeći normalan život

Nevladina organizacija Centar za pomoć i zaštitu tražilaca azila (CZA) priredila je dve publikacije u kojima su sakupljene neke od priča tražilaca azila. Publikacije pod nazivom "Azilne priče" dostupne su na sajtu CZA (www.apc-cza.org), a "Vreme" u ovom broju prenosi neke od njih. Glavni likovi ovih priča poput Fribe, kojoj to nije pravo ime, više nisu u Srbiji

BITI KOPT U EGIPTU

Želim da živim bilo gde mogu imati mir, unutrašnji mir i harmoniju sa okolinom, prijateljima i porodicom. Biti Kopt u Egiptu danas čoveka može koštati života. Ja volim svoju zemlju i voleo bih da tamo provedem ceo svoj život, ali bog je rešio da pobegnem i spasem se.

Rođen sam i živeo sam u Kairu. Tamo sam završio studije ekonomije i našao dobar posao. Međutim, izgubio sam četiri posla jer sam Kopt. Niko ne želi hrišćanina na svom poslu, a čovek to ne može da sakrije, ni da želi.

Da li ste musliman ili Kopt piše nam u ličnim kartama i na pasošu. Niko više nije siguran. Reč je o pravom progonu. U parohijsku crkvu su tokom protesta Muslimanskog bratstva upali ljudi i zapalili crkvu. Sveštenik mi je rekao da bežim.

Teška srca spakovao sam najosnovnije stvari, diplomu, video-materijale kao dokaze, napustio zemlju i rešio da tražim azil u Srbiji. Ovo je evropska zemlja. Sada sam u azilnom postupku i nadam se da će odgovor biti pozitivan i da ću ovde moći da nastavim svoj život.

Važno mi je da mogu da postim, da imam s kim da popričam, da se ispovedim, da ne moram da krijem ko sam i odakle sam. Želim da radim posao u struci. U stalnom sam kontaktu sa svojom porodicom, oni se nadaju da ću biti dobro. Strepim da li će oni biti dobro. ¶

JA SAM FRIBA

Sada me svi mrze, pljuju me kad prolaze pored mene. Do juče smo se družile i pričale o svemu, sećale se svega iz Avganistana i Irana, išle zajedno u kupovinu, govorile o boljem životu i svojim očekivanjima... Sve žene su me volele jer volim da se šalim i družim sa svima. Stalno smo se šalile na moj račun jer sam samohrana majka, a dopadala sam se i mnogim Avganistancima ovde. Stalno su me zvali, hteli da pričamo, da idemo zajedno do centra. Nisam želela da ostanem sama ni sa jednim od njih jer bi odmah počeli da pričaju da sam nemoralna, da sam loša majka.

Ja sam Friba, Avganistanka iz Irana i sada me svi Avganistanci iz azilnog centra ogovaraju i govore da sam odvratna, nemoralna, loša majka i loša osoba. Žene kažu da sam kurva, a deci je zabranjeno da se igraju sa mojom decom samo zato što sam se zaljubila u Tunišanina, Arapina koji nije Avganistanac.

KULTUROLOŠKE SLIČNOSTI:...

Svi su me zamrzeli zbog toga. Zaboravili su sve dobro o meni. Rastrzana sam, teško mi je, plašim se, plašim se za život svoje dece.

Avganistanci su bili besni. Njih 16 je došlo sa sekirom da prete Ahmedu, pretili su da će nas oboje ubiti. Samo zato što sam izabrala nekog ko nije iz Avganistana... Odbila sam sve njih i izabrala Arapina! Našla sam ljubav svog života. Ahmed je divan.

Moj muž je nestao u Turskoj, samo se jednog dana nije vratio sa posla. Više od tri godine nemam nikakvih novosti od njega,

FOTOGRAFIJE: MILOVAN MILENKOVIĆ

ČEKANJE I NEIZVESNOST: Tražioci azila čekaju u napuštenoj kući u Banji Koviljači (levo); ispred napuštene škole u Bogovađi (desno)

nijednu vest da je živ. Sa decom sam nastavila da bežim.

Sada sa Ahmedom maštam o novom životu u Švajcarskoj, tamo gde nikome nije važno odakle je ko i gde ne moraš voleti nekog iz svog naroda. Želim da živim u zemlji gde će moja deca ići u školu, a mi imati posao. U zemlji gde nema rata.

Svojoj porodici i porodici mog muža još nisam ništa rekla. Strepim da bi me se odrekli. Samo želim normalan život, sa svojom decom i nekim koga volim. ¶

...Rodna diskriminacija ne zna za granice

KRENUO SAM OPET

Imao sam šest godina kada je ispred naše kuće ubijeno dvadesetoro ljudi. Sve sam video i nikada to neću zaboraviti. Roditelji su vukli svoju nastradalu decu putem, kao da su želeli da ih vrate kućama.

Nas troje je sa roditeljima pobeglo u Liban. Majka je ponela samo ključ – ako se ikada budemo vratili u Palestinu i ako tada bude bilo kuće.

Majka je često gledala taj ključ i molila se. Nije se molila da se tamo vratimo već samo da svi budemo dobro. Mislim da bi danas bila veoma ponosna na mene.

Ja sam uporan. U Libanu smo živeli u izbegličkom kampu na granici. Svašta smo videli, ali ništa se ne može uporediti sa Palestinom. Ako ne živite u pojasu Gaze, gde stiže sva humanitarna pomoć, vi ste potpuno zaboravljeni.

U libanskom kampu sam se oženio Palestinkom koja je rođena tu, u kampu. Imamo dve ćerke, od dvanaest i trinaest godina.

Nedugo pošto se starija rodila, ja sam otišao u Evropu pokušavajući da nam zaradim za život. Ilegalno sam se dokopao Nemačke. Tamo sam radio na građevini, u restoranima i prodavnicama. Živeo sam tako deset godina. Plan je bio da zaradim dovoljno i da njih tri dobiju lažne pasoše i dođu.

Provalili su me, deportovan sam i nisam znao gde sam. Jedva sam se dokopao kampa i uspeo da dođem do porodice. Moje ćerke su porasle, ne sećaju me se, nisam siguran ni da li me vole. Moja žena se obradovala što me vidi, ali primetio sam u njenim očima da se oseća iznevereno. Roditelji su mi umrli.

Brat je pokušao da se vrati u Palestinu, ali nikada nismo saznali šta se desilo s njim. Krenuo sam opet. Ne znam gde bih voleo da živim. Rastrojen sam emotivno, ali održava me nada da ćemo jednom ponovo svi biti zajedno, da će to biti zakasneli zajednički početak. ¶

PRIREDIO: MIRKO RUDIĆ, *(OPREMA TEKSTOVA REDAKCIJSKA)*

Projekat "Pogled uprt u evropsko pravo: Izbeglice i azilanti" finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz program "Jačanje medijske slobode u Srbiji". Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka isključivo je odgovornost nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

Jačanje medijske slobode

LJUBOMIR ŽIVKOV

Savetnik za uzrečice

Političari su uznapredovali u govorništvu, imaju sve bolju dikciju, vode računa o akcentima, kao da će na konkurs za RTS govore i oni 'Al**e**ksandar', umesto 'Aleks**a**ndar', kako se donedavno pogrešno i grešno izgovaralo to kraljevsko, dedovsko, ali i međunarodno ime. Novog premijera nisam čuo da govori "na Vladi", što ministri i niže rangirani činovnici obožavaju (čoveče, kad izgovoriš "na Vladi" puno ti je srce, to je lozinka, znak prepoznavanja i dokaz da si ili član Vlade, ili da si sa njom blizak: izraz "na Vladi" je trijumf nas vladinaca nad gramatikom koja važi samo za biračko telo!), ali se od njegove omiljene reči "bolan" osećam kao bolani Dojčin kome izabrani lekar obećava još jače bolove: od melema koji ćeš dobiti u bolu ćeš jošte većem biti, i nikada nećeš ozdraviti: ljuta trava sa Miroč planine nije za to da te rana mine, no da našim unucima sine...

&

Moj zadatak kao savetnika bio bi da pisane govore moga šefa pregledam, da žutim markerom smerno, ali savesno žigošem odveć rabljene reči i idiome te da na margini predložim ekvivalente – koji će govoranciju, nadam se, učiniti manje predvidljivom. U opisu mog rad. mesta (part time?) bilo bi i da preslušam tonske zapise svega što je šef uživo, iz glave izgovorio, da makar naknadno ukažem na učestalost i štetnost pojedinih izraza, dobro, ne moram ja, ali treba neko, ja mogu kao predujam i kao gest savetničke dobre volje predložiti premijeru da obnovi gradivo iz Svetog pisma koje je kraj svih drugih krasota i dubine vesma slikovito. Kad ga navika ponese da milioniti put kaže "bolan" neka se ugrize za jezik, neka kaže kako unapred odlično znade da će se usled njegove ma koliko dobronamerne, iskrene i nadasve mudre

Naša privreda je u agoniji, preduzeća su u komi, očekuju nas bolni rezovi i ništa manje bolno ušivanje rana bez anestezije, daleko smo mi od skidanja konaca koje će isto tako boleti, a neke rane ponovo će se rašiti i prokrvariti

Voleo bih da budem Vučićev Štros Kan za jezička pitanja, zapravo za uzrečice i jezičke rđave navike (koje ima svako od nas, ali nas premijer baš izlaže nedostojnoj retoričkoj monotoniji i predvidljivosti). Nisu te *bolne reforme*, *bolni rezovi* i *bolne odluke* sintagme toliko baš dobre da će po nekoj od njih biti nazvana rok-grupa, što se sa Čerčilovom mešavinom krvi, znoja i suza desilo; istinabog, nije lako naći sinonime za bol, ali ja bih premijeru preporučio da se jedno dve godine kloni medicinskih metafora.

Njegovi prethodnici, možda i on sam, satrše nas neopravdanim i ničim izazvanim sankcijama, niko od nas piskarala nije propustio da se tome naruga, ubrzo je i poruga postala jednako glupava i nesnosna (kao što su pošalice o braku ili starenju dosadnije od same stvarnosti); boljševici i naša partizanija ubiše boga u publici slikama iz mehanike: lokomotive napretka, bacanje klipova u točkove našeg razvoja... Ti su klipovi (kukuruza? metalni klipovi iz motora sa unutr. sagorevanjem?) mnogog potencijalnog graditelja komunizma odbili i načinili od njega kulaka, reakcionara i klas. neprijatelja; neko je prvi izgovorio "porodica evropskih naroda", i sad od te porodice ne može da se živi, barem ja ne mogu, moj životni moto, san i cilj, i moj i moje zemlje, je da se *pridružimo* toj porodici (što je nemoguće: u porodicu se dospeva rođenjem, stupanjem u brak ili zakonskim usvajanjem, nema četvrtog načina), pri čemu se prećutno podrazumeva da je porodica vrednost bez premca i mane, prenebregava se da je upravo porodica najčešće okrilje i poprište kućnog nasilja, naslednih bolesti, seksualnog zlostavljanja, preljube, incesta i mnogo čega drugog što nije za podičiti se.

vladavine u mnogoj kući, fabrici i državnoj ustanovi narednih sedam godina čuti samo plač i škrgut zuba: koliko bi se slušalaca koji večeraju uz televizor prenulo i reklo: "E, ta ti je dobra, vođo!"

&

Ni po služb. dužnosti ni privatno ne pratim Evroviziju (koja je promenila pol: Evrosong!), tako da sam možda i poslednji u Srbiji saznao za pobedu žene s bradom i za uznemirenost koju je pobednica izazvala u svim hormonski uravnoteženim porodicama i državama. Zna se za ženu s bradom otkad je sveta i veka, u skromnijim cirkusima bila je još kako važna i zapažena tačka, puk nije žalio ni talire za kartu ni dlanove da nagradi najčešće i samo puku pojavu žene sa bradom; potonja nije izazivala strah ni sablazan upravo zato što je nastupala kao pitoma i dobroćudna nakaza, primana je sa simpatijom i pozdravljana aplauzom, ali se znalo da sa njom nešto opasno ne štima, publika je smatrala pravednim da privređujući u cirkusu žena s bradom donekle ublaži i izvadi štetu koju joj mati priroda beslovesno i nemilosrdno čini, ama su se stvari sad sasma posuvratile: ja nastupam ovde ne zato što imam bradu ispod ženske frizure i ponad ženskih drugih obeležja, ja ovde pevam i štaviše pobeđujem jer odlično pevam, a ove sam sezone u velikoj formi!

Branitelji porodič. vrednosti će na to: "Nemamo ništa protiv žena s bradom ako ih ne viđamo, ili ako nastupaju kao neko ko je i reklamiran kao greška prirode, ne tražimo mi da se one istrebe, ali se mora znati da su nenormalne, kako mi to znamo, pa znamo zato što smo mi ispravni, licencirani primerci homo sapiensa, bez ikakovog felera ili razloga za reklamaciju Prirodi i Njezinom Tvorcu. ¶

VREME USPEHA!
Klub dobrih poslovnih ideja
REDOVNI PODLISTAK NEDELJNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU

DIGITALNA KOMUNIKACIJA

Na korak od šopinga, na klik do informacija

ŽELJKO TOMIĆ, OSA

Saveti mladim menadžerima

NATAŠA SEKULIĆ, IBM

Trajni proces promene

Intervju: Nataša Sekulić, direktor prodaje IBM-a za Srbiju, Makedoniju, Crnu Goru i Albaniju

Trajni proces promene

"Ono što IBM može da pruži kao korisniku se pomera u neki drugi smer – u cloud, poslovnu analitiku i mobilne i društvene tehnologije. Krajnji korisnik postaje sve glasniji i sve se bolje čuje kroz društvene mreže – on sada ulazi u firmu na nivou odlučivanja šta će biti firmin sledeći korak"

Nakon jedanaest godina i niza pozicija u IBM-u, Nataša Sekulić nedavno je postala direktor prodaje ovog giganta za Srbiju, Crnu Goru, Makedoniju i Albaniju. U intervjuu za "Vreme" Nataša Sekulić, diplomirani inženjer beogradskog Elektrotehničkog fakulteta i master biznis administracije (MBA) britanske Warwick poslovne škole, govori o munjevitim promenama koje se događaju u svetu informacionih tehnologija (IT) i neophodnosti potpune promene tradicionalnog načina razmišljanja, koji sve više postaje beskoristan u svetu koji se neprestano menja.

"VREME": Pre dolaska na sadašnju poziciju bili ste operativni direktor za Rumuniju i celu Jugoistočnu Evropu. Možete li uporediti tržište Srbije sa regionom koji ste pokrivali?

NATAŠA SEKULIĆ: Region je organizovan tako da sve države međusobno koriste sličnosti i mogućnosti ostalih država. Dobar deo sličnosti postoji, ali ima i velikih razlika, prevashodno u tome da li je zemlja u EU ili nije, koliki je stepen investicija i koja je veličina lokalne IBM organizacije. Cilj je da u Jugoistočnoj Evropi iskoristimo znanja koja se nalaze u svakoj od država u kojima posluje IBM, i mislim da dosta dobro uspevamo u tome – što zbog ljudi iz IBM-a, što zbog naših partnera koji poseduju neke jedinstvene sposobnosti.

Gde je pozicija Srbije u svemu tome?

Srbija je odlično pozicionirana u znanju, i softverskom i servisnom, kao i u telekomunikacionoj industriji. Od svih država u regiji mi imamo najozbiljnije projekte, implementirana su najozbiljnija rešenja (ili je implementacija u toku), koja ne pokrivaju samo Srbiju, nego i regiju.

A šta nije odlično u Srbiji?

Ne bih da ulazim u neki političko-ekonomski aspekt. Mi posmatramo makroekonomske faktore u svim državama, kako bismo mogli da pozicioniramo stepen investicija i raspored ljudskih resursa. Realno, Srbija je tu malčice uzdrmana, ali se vidi ozbiljan pomak i želja da se to nadomesti. IBM uvek gleda u budućnost i vidimo i predviđamo koji su potencijali. I u tom smislu, mi imamo jednu rečenicu: *IBM is here to stay*, što znači da su planovi poslovanja koje IBM ima u nekoj zemlji uvek dugoročni

Kako očekujete da se IBM dalje razvija nakon što ste došli na novi položaj?

Odgovoriću vam iz dva aspekta: iz ličnog, šta ja kao pojedinac donosim IBM-u, i iz aspekta tržišta – kako se tržište trenutno razvija i samim tim kako mu IBM pomaže u daljem razvoju. Lično, donosim regionalno iskustvo, što zbog rada sa regionalnim kućama, što zbog poznavanja velikog broja ljudi iz IBM-a u regiji, a i šire, u Evropi. Donosim kontakte i poznanstva sa ljudima koji su stručnjaci u oblastima koje su nam potrebne. Mi ovde imamo ljude koji su odlični stručnjaci u mnogim oblastima, ali nam uvek treba još, i uvek su nam potrebne specijalizovane veštine kako bismo podigli vrednost koju korisnik dobija na viši nivo. Sa druge strane, prilagođavajući se, razumevajući tržišne uslove i smer u kome se Srbija kreće, nastavićemo sa razvojem naše CTO studije kao strateške pomoći vladi na povećanju efikasnosti, transparentnosti i integracije sistema. Vrlo nam je bitno da nastavimo sa razvojem tog projekta, zato što nam je u strateškom razvoju važan momenat saradnja i poboljšanje e-uprave i vlade.

Šta je tada, u oktobru 2013, dogovoreno u vezi sa vašom studijom o razvoju elektronske uprave? Da li ste vi tada učestvovali u tim razgovorima?

Jesam, kao regionalni resurs na tadašnjoj prezentaciji, na kojoj je prisustvovao veliki broj ministara, tadašnji premijer Dačić i direktor za Centralnu i Istočnu Evropu Dejvid la Ros. Tada je predstavljena studija koja je prikaz predloga strategije i predloga rešenja za određeni broj ministarstava, kako bi svako od njih moglo da bude efikasnije i transparentnije, kako bi se lakše moglo integrisati sa ostalim sistemima i pružati što bolju podršku kao javni servis.

U januaru je kompanija Lenovo izvršila akviziciju IBM-ove serverske divizije. I ranije ste sarađivali sa Lenovom, 2005. je ova kompanija kupila vaš PC biznis. O čemu je sada reč?

Posmatrajući kako se kreće tržište, IBM je u cilju davanja što boljih dodatih vrednosti svojim klijentima, odlučio da izađe iz tog posla sa niskom marginom dobiti, i investira u nove inicijative.

Koje?

To su pre svega Watson grupa, kako bismo krenuli u novu eru *kompjutinga* – kognitivnog kompjutinga, i kompanija Soft Layer, kako bismo pojačali cloud servise. Reč je o kompaniji koja pruža usluge na nivou cloud infrastrukture kao servisa (*IaaS*). Tu akviziciju smo izvršili prošle godine. Pošto je cloud način prenosa u informacionim tehnologijama (*IT delivery model*), IBM želi da bude u sva četiri modela cloud servisa – infrastrukturi, platformi, softveru i poslovnim procesima isporučenim u formi usluge.

Znači, ovo je bila prodaja nečega što ne donosi toliki profit?

Ono što IBM može da pruži kao korisniku se pomera u neki drugi smer, to je cloud, poslovna analitika i mobilne i društvene tehnologije. Svesni smo da krajnji korisnik postaje sve glasniji i da se sve bolje čuje kroz društvene mreže. Kako bi u realnom vremenu shvatio šta se dešava, IBM ulaže u razna rešenja, da bi to onda mogao

FOTO: Aleksandar Andjic

da daje kao dodatu vrednost krajnjem korisniku. Daću vam jedan primer. Pitali smo direktora upravnog odbora jedne od tri najveće banke u Turskoj: "Šta vas drži budnim noću, šta vam ne da da spavate?" On nije pominjao ni cene ni efikasnost, nego je rekao: "Ono šta će sutra izaći o našoj banci na Fejsbuku ili Tviteru." Taj aspekt poznavanja tržišta mi zovemo iskustvo klijenata. Vrlo nam je važno, kao i našim klijentima, šta će njihovi korisnici misliti o njima, šta su njihove potrebe, kako oni mogu da učestvuju u dizajniranju raznih rešenja. Krajnji korisnik sada ulazi u firmu na nivou odlučivanja šta će biti firmin sledeći korak.

Da li to znači i da ugovor sa Telenorom koji ste potpisali ima najviše veze sa njihovom kupovinom KBC banke?

Ne, nema. Mi smo u saradnji sa Telenorom prepoznali one oblasti poslovanja koje Telenor želi da unapredi, i tu smo im pomogli, nema direktne veze sa kupovinom banke.

Njima je jedna od važnijih stvari u poslednjem periodu bila upravo to – ulazak na finansijsko tržište.

To samo govori o tome kuda ide ovaj svet, baš to što ste napomenuli. Mi radimo studije kako bismo razumeli šta se događa u svetu. U razgovoru sa 23 hiljade direktora – izvršnih, finansijskih, operativnih, direktora marketinga, informacija – želeli smo da razumemo šta je to što oni vide kao transformaciju u njihovom poslovanju, šta je to što ima eksterni uticaj na njihovo poslovanje i gde oni moraju da se okrenu. Takva kretanja rukovode svaku kompaniju u donošenju poslovnih odluka.

Šta vaš cloud sistem donosi što neki drugi sistemi nemaju?

Napomenula sam sve *delivery* modele cloud servisa. Sa druge strane postoje tri tipa clouda – privatni, javni i hibridni, u zavisnosti od potrebe korisnika i osetljivosti njihovih podataka. Ono što IBM nudi je širina. U razumevanju korisničke potrebe on može da prepozna koji od *delivery* modela i koji od tipova clouda je korisniku potreban.

Zar ne može korisnik to sam da odredi?

Može, ali može da postoji i dijalog. Jedna od stvari koje smo čuli i razumeli posle ove pomenute studije jeste da korisnici žele da čuju koje je IBM-ovo viđenje stvari, kako bi IBM nešto uradio. Oni žele da čuju od IBM-a savet.

Velika je težina vašeg imena, zapravo.

Velika je odgovornost onoga što im predložimo i zajedno implementiramo kao biznis rešenje za odgovarajuću industriju, za odgovarajući sektor. U našem fokusu jeste da postoji dijalog između naših korisnika i partnera.

Deluje fascinantno da IBM, koji je decenijama bio poznat po PC-jevima, napravi takav potpuni pomak.

IBM sada prolazi kroz jednu od najvećih transformacija, što kulturoloških, unutar firme, načinu kako mi razmišljamo, sa kim i kako pričamo, što u strateškom, kako smo organizovani, šta su nam strateški momenti. U ovom našem razgovoru ja nijednog trenutka nisam pomenula hardver, softver, servise, jer smo svesni koliko podaci u današnjem vremenu postaju važni i kako je važno izvući neku vrednost iz tih podataka, tako da smo tu usmerili razvijanja i biznis rešenja. Onda imate način kako vi radite *delivery* IT-ja, to je već cloud kao rešenje, to nije samo mašina, i treće je iskustvo klijenata, svesnost koliko taj potrošač svojim aktivnim postojanjem na društvenim mrežama i sa mobilnim tehnologijama ulazi u preduzeća i utiče na odluke.

Ali iza svega toga ipak stoji mašina. Neka mašina. A vi ste potpuno izašli iz biznisa sa tim mašinama.

IBM je uradio deinvesticiju Sistem X-a, ali IBM nije izašao iz infrastrukture, odnosno hardverskog biznisa. Mi smo i dalje u sferi vrhunskih skladištenja, power i *mainframe* kompjutera, odnosno "Z mašine". Taj segment hardvera je visoko vredan, jer on daje i performanse i efikasnost, i potpuno se uklapa u ono što krajnjem korisniku treba. Pričamo o modelima razmišljanja i skalabilnosti, efikasnosti, brzini implementiranja, kako bi klijenti pre mogli da implementiraju neke promocije za svoje korisnike pred kraj godine, kada se obavlja najveća kupovina. E sad, to ne možete da uradite tradicionalnim metodama, već morate potpuno da promenite razmišljanje. To je trajni proces promene.

Na korak od šopinga, na klik do informacija

U Srbiji ukupno 3,2 miliona stanovnika starijih od 16 godina aktivno koristi internet – što čini 52 odsto domaće populacije. Korisnici interneta u našoj zemlji nedeljno provedu u proseku 13 sati u različitim aktivnostima "na mreži" – najzastupljeniji uređaj je i dalje desktop računar, uz primetan porast broja korisnika koji pristupaju sa mobilnog telefona (14 odsto) i tablet računara (2 odsto). Pozitivan primer iz prakse digitalnih komunikacija veoma je vidljiv u slučaju šoping-mola Delta City, koji je, osim konstantnog unapređenja ponude brendova, dodatni izazov pronašao u uspostavljanju i negovanju onlajn komunikacije sa potrošačima – od prisutnosti na najpopularnijim društvenim mrežama Fejsbuk i Tviter do lansiranja prve mobilne aplikacije šoping-mola u Srbiji

U vremenu kada su digitalne komunikacije postale sveprisutni deo svakog segmenta života, biti "offline" je postalo nezamislivo. Odavno za šoping više nisu dovoljni samo novčanik i kreditna kartica – sada su tu sa vama i Fejsbuk, Tviter, Instagram, Forskver, Pinterest, mobilne aplikacije i mnoge druge mreže koje omogućavaju da kupujete brže i lakše, kao i da svoje lepe trenutke podelite sa stotinama, ili hiljadama, svojih prijatelja i pratilaca.

Prelaz sa desktop i laptop računara na pametne telefone i tablet uređaje najbolje ukazuje na želju korisnika da budu "u pokretu" i uvek na korak do svih informacija i zanimljivih dešavanja. Tome u prilog govore i brojne "selfie" fotografije iz šopinga, slike novih omiljenih modnih komada ili tvitovi o odličnim popustima.

Prema poslednjem istraživanju IAB Europe, o načinu i učestalosti upotrebe medija, pod nazivom "Mediascope Europe 2012" kao glavni zaključak navodi se sve prisutniji trend da mlađa populacija pokazuje tendenciju da tradicionalne medije, od gledanja TV programa do čitanja vesti i slušanja radija, prati putem interneta. U Srbiji ukupno 3,2 miliona stanovnika starijih od 16 godina aktivno koristi internet – što čini 52 odsto domaće populacije. Neki od rezultata studije pokazuju da korisnici interneta u Srbiji nedeljno provedu u proseku 13 sati u različitim aktivnostima na internetu, od kojih su najpopularnije komunikacija e-mailom, razmene instant poruka i aktivnosti na društvenim mrežama. Najzastupljeniji uređaj za pristup internetu je i dalje desktop računar, uz primetan porast broja korisnika interneta koji pristupaju sa mobilnog telefona (14 odsto) i tablet računara (2 odsto). Prema IAB-ovom istraživanju, 44 odsto ljudi u Evropi koristi pametan telefon sa pristupom internetu, dok u Srbiji taj broj iznosi 21 odsto korisnika. Ovi podaci pokazuju da je domaće tržište tek u razvoju, pre svega zbog loše ekonomske situacije. Međutim, primetno je da se broj korisnika pametnih telefona i gedžeta povećava iz godine u godinu, a dodatni pomak očekuje se i tokom ove godine uvođenjem ajfona u ponude mobilnih operatera.

Pozitivan primer iz prakse digitalnih komunikacija veoma je vidljiv u slučaju Delta Cityja, prvog šoping-mola na domaćem tržištu. Kao lider u oblasti tercijarnog sektora, Delta City je pored konstantnog

CITY STYLE

FASHION GUIDE BEAUTY CORNER MISHMASH SOCIAL ROOM

Delta City: aplikacija i blog

unapređenja ponude brendova pod svojim krovom, predano radio i na uspostavljanju što boljeg odnosa sa posetiocima. "Zahvaljujući svemu što Delta City nudi, od odličnog šopinga do kafića, igraonica i restorana sa različitim vrstama kuhinje, dobijamo i više nego pozitivne reakcije od posetilaca da im je vreme provedeno u našem "malom gradu" veoma prijatno. Upravo tu se javio novi izazov – kako uspostaviti i negovati lep odnos sa posetiocima i kada oni nisu u objektu", započinje razgovor Dijana Hrubik, senior brand menadžerka šoping-mola Delta City.

FEJSBUK I TVITER: Brojka od preko 150.000 fanova na Fejsbuku sama po sebi dovoljno govori o popularnosti Delta Cityja. Aktuelni modni saveti, informacije o novostima i mnogobrojnim dešavanjima u šoping-molu, zanimljivi citati i inspirativne fotografije predstavljaju u najvećoj meri sadržaj ove strane, a po broju lajkova i komentara može se uočiti i njena odlična interakcija sa čitaocima.

Slična situacija je i na Tviteru (1962 pratioca), iako je ova mreža mnogo manje popularna u našoj zemlji od Fejsbuka. Delta City svakodnevno na ovoj mreži "cvrkuće" različite informacije, ali i ažurno fejvuje, retvituje i odgovara svojim pratiocima.

PRVA MOBILNA APLIKACIJA ŠOPING-MOLA U SRBIJI I VEB SAJT: "Kako bismo omogućili da posetioci u svakom trenutku imaju pristup svim informacijama o Delta Cityju, došli smo na ideju da kreiramo prvu mobilnu aplikaciju šoping-mola u Srbiji, koja se besplatno može preuzeti sa GooglePlay i AppStore prodavnice. Mapa objekta i parkinga, najave akcija i dešavanja, bioskopski repertoar, šoping podsetnik čine samo deo sadržaja ove mobilne aplikacije koju je do sada preuzelo više od 10.000 korisnika, što predstavlja veliki broj, imajući u vidu da je ovo tržište tek u povoju", ističe Dijana Hrubik i dodaje: "I pored navedenih kanala, sajt Delta Cityja je i dalje ostao glavni vid komunikacije sa posetiocima, sa prosečnom posetom od preko 80.000 korisnika mesečno. Upravo zato je krajem 2013. godine urađen i redizajn sajta, sa ciljem da se unaprede funkcionalnost i preglednost. Poboljšana je celokupna navigacija, a sajt je potpuno prilagođen posetama sa mobilnih telefona i tablet uređaja, u skladu sa aktuelnim trendovima rasta 'browsinga' na internetu preko ovih uređaja".

BLOG I DRUGE DRUŠTVENE MREŽE: Imajući u vidu izuzetnu popularnost blogova, Delta City je u septembru 2013. godine lansirao blog "CityStyle", sa ciljem da postane jedna od omiljenih onlajn destinacija ljubitelja mode. Rubrike poput "modnog vodiča", u kome su predstavljeni različiti modni trendovi i saveti, ali i zanimljive odevne kombinacije posetilaca Delta Cityja predstavljaju okosnicu ovog bloga. Tu su i rubrike o lepoti i nezi lica i tela, kolažna rubrika "mishmash", koja preporučuje nove knjige, filmove i interesantna mesta za izlazak.

Najbolja prezentacija svega onoga što se može pronaći u Delta Cityju je kroz modne editorijale na blogu, pomoću kojih čitaoci najlakše mogu da se informišu o aktuelnostima i budućim modnim trendovima.

Doskora ne toliko zastupljen, Forskver je, sa svojim check in-ovanjem, postao sve popularniji kod posetilaca šoping-mola. Brojni pozitivni "tipsovi" korisnika, ali i ocena Delta Cityja od 9,1 govore dovoljno sami za sebe o dobrom odnosu ovog objekta sa posetiocima.

Instagram, trenutno društvena mreža sa najbržom tendencijom rasta, postao je nezaobilazan deo svakog šopinga. Na "hashtagu" #deltacity mogu se pronaći brojne fotografije posetilaca šoping-mola u izlasku sa prijateljima, porodičnoj šetnji, kao i njihovi modni saveti i preporuke.

TIKVEŠ

Još jedna potvrda kvaliteta

Vinarija "Tikveš", poznata po svojim autentičnim i kvalitetnim vinima, proslavila je još jedan veliki uspeh – tim magazina "The Wine Advocate" pod vođstvom jednog od najuglednijih svetskih vinskih kritičara Roberta Parkera, ocenio je Tikveš crveno vino "Bela voda", iz berbe 2012, sa visokih 95 poena, što je jedan poen više od ocene koju je ovo vino dobilo za berbu 2010. i istovremeno najviša ocena u čitavom regionu. Visoke ocene dobilo je još osam Tikvešovih vina, što je, kako je istakao generalni direktor Igor Ilievski, veliki uspeh za vinariju i potvrda da promena strategije u smeru kreiranja kvaliteta pre kvantiteta daje rezultate, kao i priznanje za sve napore da se napravi vrhunsko vino po svetskim standardima. Tikveš je udvostručio izvoz u odnosu na prošlu godinu u kojoj je najveći uspeh ostvario na tržištima SAD, Skandinavije i Kine.

KONFERENCIJA O "PAMETNOM MERENJU"

Višestruke koristi

Najnovija dostignuća komunikacijskih tehnologija za potrebe razvoja i praćenja u oblasti elektroenergetskih sistema predstavljena su na dvodnevnoj konferenciji "Sledeća generacija pametnih merenja – održiva rešenja u veoma promenljivoj životnoj sredini", održanoj u Beogradu, uz podršku Elektrotehničkog fakulteta i podružnice Internacionalne organizacije elektroinženjera – IEEE. Vladimir Šoškić, pomoćnik direktora Direkcije za informaciono-komunikacione tehnologije, naglasio je važnost *smart meteringa* za EPS, posebno sa stanovišta smanjenja neprihvatljivo visokih netehničkih gubitaka u distributivnoj mreži, ali i povećanja naplate. "Po oba osnova EPS očekuje pozitivne finansijske efekte koji se mere desetinama miliona evra godišnje nakon uspostavljanja zaokruženog AMI/MDM sistema, a poznato je da je EBRD odobrio EPS-u kredit za ove namene", rekao je Šoškić. Prof. dr Gerd Bumiler, sa Univerziteta primenjenih nauka u Botrupu, u Nemačkoj, izjavio je da je uvođenje pametnih brojila i merenja veoma važno za energetske kompanije, ali i da postoji nekoliko vrsta motivacije, zavisno od zemlje i od tehnologije koju primenjuje, kao i od netehničkih gubitaka, odnosno krađe električne energije. "U nekim zemljama uvođenje pametnih brojila i pametnog merenja pokazalo se odlično – Italija je uložila dve milijarde evra u tu vrstu tehnologije i sve im se to isplatilo. U Nemačkoj to nije primenljivo, jer Nemci plaćaju i ne kradu struju", objasnio je Bumiler. Magistar elektrotehničkih nauka Jovan Vujasinović rekao je da je prethodnih nekoliko godina u Srbiji je urađeno više studija i da su sve potvrdile da bi masovna implementacija pametnih brojila u sistemu automatskog daljinskog očitavanja i upravljanja potrošnjom (AMM sistemu) imala visok stepen tehno-ekonomske isplativosti. "Implementacija ovakvog sistema bi rešila mnoge probleme sa kojima se EPS susreće: veliki gubici u mreži, pre svega zbog neoverenih starih brojila koja registruju manje nego što je utrošeno, a zatim i značajan stepen neovlašćene potrošnje, netačnih računa zbog grešaka prilikom ručnog očitavanja, manipulacije brojilima", dodao je Vujasinović.

INSTITUT "VINČA"

Domaćin najvećeg skupa naučnika

Institut za nuklearne nauke "Vinča" će u periodu od 6. do 10. oktobra ove godine biti domaćin jednog od najvećih svetskih naučnih skupova u fizici – LCWS14 (Linear Collider Workshop 2014), posvećenog projektima budućih linearnih akceleratora ILC i CLIC. LCWS je godišnja konferencija koja okuplja oko 400 vrhunskih naučnika fizičara iz celog sveta, koji su uključeni u istraživanja u vezi sa linearnim akceleratorima u oblasti fizike visokih energija. "Posebno mi je drago da su naučni rezultati Instituta "'Vinča u ovoj oblasti prepoznati u toj meri da nam je ukazano poverenje da, u ime evropskih zemalja budemo domaćin svetskog skupa i to u konkurenciji sa Univerzitetom Oksford. Ovo je svakako jedan od najznačajnijih, ako ne i najznačajniji događaj u naučnom životu Srbije u 2014. godini, pa u tom smislu očekujemo i podršku nadležnog ministarstva kao i Grada Beograda", izjavio je dr Borislav Grubor, direktor Instituta "Vinča".

DELTA GENERALI OSIGURANJE

Najažurnije u isplati šteta

Prema zvaničnom izveštaju Narodne banke Srbije, o pregledu osiguranja i šteta u obaveznom osiguranju motornih vozila, u prvom kvartalu 2014. godine, Delta Generali Osiguranje je najbolja osiguravajuća kuća u pogledu ažurnosti u rešavanju odštetnih zahteva, od 12 kompanija koje se masovno bave prodajom ove vrste osiguranja u Srbiji. Od ukupno 5389 prijavljena odštetna zahteva, tokom prva tri meseca ove godine, kompanija je rešila i isplatila 3473 zahteva, čime je ostvarila 64,5 odsto u ažurnosti u rešavanju šteta i 100 odsto u ažurnost u isplati šteta. Ažurnost u rešavanju šteta predstavlja osnovni kriterijum za procenu dobrog društva za osiguranje, navodi se u izveštaju Narodne banke Srbije. Tokom prvog kvartala 2014. u Srbiji je ukupno zaključena 485.491 polisa obaveznog osiguranja vlasnika motornih vozila od odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima. U istom periodu prijavljeno je ukupno 15.239 šteta, a isplaćena su 12.923 odštetna zahteva.

ATLANTIC GRUPA

Prihod 150 mil. €

Atlantic Grupa je u prvom kvartalu 2014. godine ostvarila prihode od prodaje u iznosu od 149,9 miliona evra, što u odnosu na prvi kvartal 2013. godine predstavlja rast od 4,1 odsto. Dobit pre kamata i poreza (EBIT) iznosi 11,4 miliona evra i porasla je 13,4 odsto u odnosu na isti period 2013, dok neto dobit nakon manjinskih interesa iznosi 4,3 miliona evra i predstavlja rast od 5,2 odsto. "Atlantic Grupa je ušla u godinu s rastom poslovanja zadržavajući ranije najavljena očekivanja, usprkos izostanku ekonomskog oporavka tokom prvog kvartala u regionu i šire. Pritom se u ovom periodu kao zamajac rasta najviše ističu jačanje distributivnog portfolija u regionu, rast prodaje izvan regiona u skladu s internacionalnim fokusom kompanije i poboljšanje profitnih marži na svim nivoima. I u narednom periodu ćemo se fokusirati na razvoj poslovanja, upravljanje rizicima, održavanje likvidnosti i upravljanje finansijskim obavezama", istakao je Emil Tedeski, predsednik Uprave Atlantic Grupe.

PRIZNANJE ZA HEMOFARM

Lider privrednog ambijenta

Dr Ronald Seeliger, generalni direktor kompanije Hemofarm, dobitnik je nacionalnog priznanja "Kapetan Miša Anastasijević" u kategoriji lider privrednog ambijenta Srbije, koje je dodeljeno danas na centralnoj manifestaciji u Matici Srpskoj u Novom Sadu. Priznanje "Kapetan Miša Anastasijević" jedno je od najuglednijih privrednih i društvenih priznanja u Srbiji koje se dodeljuje u okviru projekta kompanije Media Invent "Put ka vrhu", sa ciljem afirmacije društvenih i preduzetničkih vrednosti, stvaralaštva i društveno odgovornog poslovanja, a na osnovu odluke žirija koji čine ugledni predstavnici Privredne komore Vojvodine, Privredne komore Beograda, Fakulteta tehničkih nauka Novi Sad. "Počastvovan sam ovom prestižnom nagradom. Privilegija je biti prepoznat kao lider razvoja poslovnog ambijenta u Srbiji. Posebno sam ponosan što je ovo drugo priznanje 'Kapetan Miša Anastasijević' koje ide u Hemofarm, jer je nedavno, na regionalnom nivou, Hemofarm Fondacija nagrađena za filantropiju", rekao je ovim povodom dr Ronald Seeliger.

Dr Ronald Seeliger, generalni direktor kompanije Hemofarm

Iskon ulje dobilo prestižno međunarodno priznanje za kvalitet

Fabrika Victoriaoil, članica Victoria Group, osvojila je prestižnu nagradu *"Superior Taste Award 2014",* koju dodeljuje ITQI – Međunarodni institut za ukus i kvalitet (*International Taste and Quality Institute*) iz Brisela, kao vodeća evropska organizacija koja testira i promoviše prehrambene proizvode i napitke vrhunskog kvaliteta iz celog sveta.

Nagrada *"Superior Taste Award"* predstavlja jedinstveni pečat kvaliteta u ukusu, koji daju lideri u oblasti hrane i pića – kuvari i somelijeri, nosioci Mišelinovih zvezdica.

Žiri ITQI – Međunarodnog instituta za ukus i kvalitet, koji okuplja čak 15 nacionalnosti, sastavljen je od članova najprestižnijih kulinarskih institucija Evrope poput Kulinarske akademije Francuske (*Académie Culinaire de France),* institucije *Maîtres Cuisiniers,* Kulinarske federacije Italije (*Federazione Italiana Cuochi*), Kuvarske asocijacije Španije *(the Associaciones des Cocineros de España),* Svetskog udruženja master kuvara *(the World Master Chefs Society*), Udruženje kuvara Nemačke (*the Verband der Köche Deutschlands*), kao i Međunarodne asocijacije somelijera (ASI), za kategoriju pića.

Tokom testiranja, žiri svaki proizvod ocenjuje povezanih očiju, a prema rigorozno propisanoj proceduri takozvanih čulnih analiza. Prilikom ocenjivanja žiri posebno vodi računa o mirisu, izgledu, ukusu, ali i naknadnom ukusu, teksturi i brojnim drugim kriterijumima svakog pojedinačnog proizvoda.

Iskon ulje je, pored Next sokova, jedini proizvod sa ovim priznanjem u Srbiji.

"Iskon ulje neprekidno osvaja nagrade i time kontinuirano potvrđuje svoj kvalitet. Svaka nova nagrada učvršćuje priznanje visokom kvalitetu naših proizvoda, ali istovremeno nas i obavezuje na nove rezultate i uspehe. Biti nagrađen od strane ovako renomirane međunarodne institucije za nas će biti dodatna motivacija i obaveza da ukazano poverenje očuvamo, opravdamo i iznova osvajamo u godinama koje dolaze", izjavio je Srđan Popov, direktor fabrike Victoriaoil, članice Victoria Groupe.

IMLEK

Bello organic školski čas na farmi

Kompanija Imlek organizovala je “Bello organic školski čas na farmi” tokom kojeg su se mali školarci, kroz igru i zabavu, upoznali sa organskom proizvodnjom mleka i odgojem krava na jedinoj sertifikovanoj organskoj farmi u našoj zemlji “Global seed” u Čurugu.“Želja kompanije Imlek bila je da edukuje male potrošače šta je organski proizvod, kako da ga prepoznaju i koliko je on značajan za opšte stanje našeg organizma, ali i očuvanje prirode”, poručio je generalni direktor Imleka Srđan Popović. On je, u ime Imleka, uručio mališanima diplome za uspešno pohađanje časa o organskoj proizvodnji mleka. Farma “Global seed” u Čurugu jedina u našoj zemlji poseduje sve potrebne sertifikate za organsku proizvodnju mleka u skladu sa standardima koje propisuje EU. Zahvaljujući tome, ona snabdeva kompaniju Imlek sa oko 17.000 litara vrhunskog organskog mleka dnevno.

BANCA INTESA

Još povoljniji krediti za agrar

Banca Intesa i ove godine odobrava subvencionisane kredite namenjene registrovanim poljoprivrednim gazdinstvima u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i zaštite životne sredine. Reč je o kratkoročnim i dugoročnim pozajmicama koje se mogu iskoristiti za ulaganja u ratarstvo, stočarstvo, voćarstvo i povrtarstvo. “Banca Intesa tradicionalno podržava programe subvencionisanog kreditiranja agrarnog sektora u skladu sa strateškim opredeljenjem da aktivno doprinosi daljem razvoju ovog izuzetno važnog segmenta domaće privrede i jačanju njegove konkurentnosti. Uz veoma visoko učešće u ranijim programima finansiranja poljoprivrede koji su realizovani u saradnji sa resornim ministarstvom, Banca Intesa je i pored teških uslova poslovanja u 2013. godini zabeležila značajan rast na polju kreditiranja ovog segmenta, što će u narednom periodu predstavljati odrednicu naše strategije u dugoročnoj podršci agraru”, rekao je Đorđe Radulović, direktor Odeljenja za upravljanje segmentom klijenata registrovanih poljoprivrednih gazdinstava Banca Intesa.

HENKEL

Dobar početak fiskalne 2014.

“Uprkos konstantno teškom tržišnom okruženju, Henkel je zabeležio dobar početak fiskalne 2014. godine. Svi naši sektori su izvestili o rastu organske prodaje, kao i poboljšanju profitabilnosti”, izjavio je izvršni direktor kompanije Henkel, Kasper Rorsted. “Ostvarili smo snažan učinak na rastućim tržištima, kao i rast na razvijenim tržištima. Ipak, negativni efekti kursnih razlika imali su još jači uticaj na zabeleženu prodaju nego prethodne godine.” Kako je saopšteno iz kompanije, valute tržišta u razvoju, kao i američki dolar, i dalje su bili pod pritiskom, i kao rezultat toga zabeležen je pad prodaje za 2,6 odsto u odnosu na isti period prethodne godine, na 3,929 milijardi evra. Nakon korekcije jednokratnih dobiti, jednokratnih troškova i troškova restrukturiranja, korigovani operativni profit (EBIT) povećan je za 3,3 odsto, sa 600 miliona evra na 619 miliona evra. Korigovani prihod od prodaje (korigovana EBIT marža) povećan je za 0,9 procentnih poena, sa 14,19 na 15,8 odsto. Organski rast prodaje, koji isključuje uticaj strane razmene i akvizicije/prodaje, dostigao je 4,3 odsto. Neto prihod porastao je za 13,2 odsto, sa 403 miliona evra na 456 miliona evra.

ŽELJKO TOMIĆ, GENERALNI DIREKTOR KOMPANIJE OSA RAČUNARSKI INŽENJERING

Saveti mladim menadžerima

1. UVEK SE PRIPREMAJTE ZA SASTANKE I RAZGOVORE

Ne postoje nevažni sastanci. Ako postoje, onda ste vi krivi za to. Ne dozvolite da rutina zauzme mesto ozbiljnoj analitičkoj pripremi.

2. LAKO JE BITI DOBAR U DOBRU

Ne zaboravljajte svoje poslovne partnere i klijente onda kada im je teško. Onda kada nemaju mogućnosti da plate za vaše proizvode i usluge. Budite tada uz njih. Ulažite u budućnost. Oni vam to nikada neće zaboraviti.

3. VI NISTE TU DA VAS VOLE

Budite principijelni. Gradite autoritet na znanju. Negujte argumentovanu, konstruktivnu kritiku kao osnov korporativne kulture. Pokažite vašim saradnicima da ne treba da se plaše da i vas kritikuju. To je najteže postići, ali je najdragocenije. Budite menadžer sa ljudskim likom. Budite strogi, ali pravični.

4. POSAO ČINE LJUDI

Sve možete zameniti osim dobrih ljudi. Stalno istražujte izvore njihove motivisanosti. Nemojte ništa kriti od njih. Uspeh vaših saradnika je vaš uspeh.

Kao i vi, i vaši saradnici imaju samo jedan život i jednu karijeru. Ako su vredni pažnje, potrudite se da svoj život i karijeru, ostvare u vašoj kompaniji.

Vaši saradnici imaju svoje porodice koje su im najvažnije. Vodite računa i o njihovim porodicama. Neka vaša kompanija ne bude nepoznato mesto za njih.

5. NIKADA NE PRESTAJTE DA UČITE

Bilo da je reč o struci koja je osnova delatnosti vaše kompanije bilo da je reč o znanjima koja su vam neophodna za upravljanje kompanijom. Nikada ne znate dovoljno. Što manje znate o nekoj oblasti, to vam se ona čini lakšom. Izbegnite tu zamku. Svako treba da radi svoj posao. Pokažite drugima kako treba nešto da urade. Klonite se zaključka “dok drugog to naučim, sam ću to uraditi pet puta brže!”

VREME USPEHA je redovni podlistak nedeljnika “Vreme”, izlazi svakog prvog četvrtka u mesecu, uređuju: Aleksandar Aleksić i Radmilo Marković

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

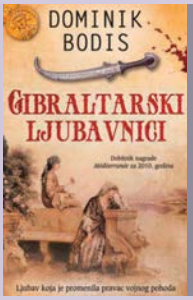
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 24. aprila do 21. maja 2014.

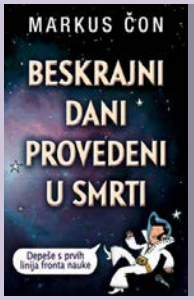
Toni Parsons:
MOJA OMILJENA SUPRUGA

Priča o muškarcu i ženi našeg doba, o njihovim borbama, radostima i skrivenim čežnjama, knjiga o tome gde prestaju seks, pustolovina i opsesije, a počinje istinska ljubav

Dominki Bodis:
GIBRALTARSKI LJUBAVNICI

Vrhunski istorijski roman o prvim susretima Evropljana i Arapa, Mediteranu VIII veka, vizantijskim špijunima i jednoj ljubavi zbog koje su Heraklovi stubovi dobili ime Džebel Tarik, Tarikova planina, Gibraltar

Markus Čon:
BESKRAJNI DANI PROVEDENI U SMRTI

Jedan od vodećih svetskih kosmologa piše o strukturi svemira, prirodi vremena, postojanju inteligentnog života, granicama nauke i večitoj ljudskoj čežnji za odgovorima na pitanja porekla i sudbine

Sofi Kinsela:
KUPOHOLIČARKA I SESTRA

Razočarana što brak ne liči na „Tifanijevu" kutiju punu radosti, Beki Blumvud se vratila sa medenog meseca i kod kuće zatekla sestru koju sada prvi put vidi. Klasik čiklit literture

Matijas Brekers:
LAŽI O DROGAMA

Kontroverzna knjiga o tome kako funkcioniše globalna industrija narkotika i zašto je zabrana korišćenja droga pogubna za globalni poredak, kako potpomaže terorizam i škodi zdravlju

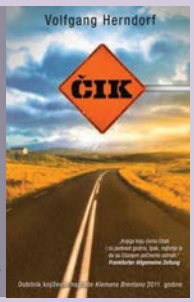
Volfgang Bergman:
UMEĆE RODITELJSKE LJUBAVI

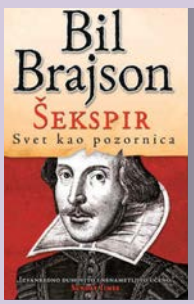
Poznati porodični psihoterapeut govori o tome kako da zaštitimo i sačuvamo međusobnu ljubav roditelja i dece, o autoritetu i povlađivanju, o različitoj ulozi majke i oca, o poverenju i brizi

Volfgang Herndorf:
ČIK

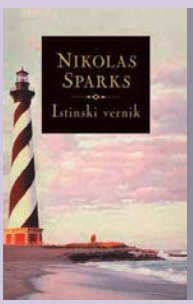
Kao nekada Tom Sojer i Haklberi Fin, dva nemačka dečaka kradu automobil i kreću na krstarenje nepoznatim krajevima zemlje. Lep i tužan pustolovni roman, upoređivan s „Lovcem u žitu"

Bil Brajson:
ŠEKSPIR

Vešto i duhovito kao uvek, Bil Brajson se sada probija kroz živopisnu džunglu nesigurnih činjenica o životu, ličnosti i delu Vilijema Šekspira, i korak po korak otkriva istinski Šekspirov lik

Nikolas Sparks:
ISTINSKI VERNIK

Mladi njujorški novinar u usponu karijere odlazi po zadatku u provinciju i tamo upoznaje lokalnu bibliotekarku. Njihov susret promeniće im sudbine. Dirljiva ljubavna priča iz pera autora kultne „Beležnice"

Harlan Koben:
NESTAO ZAUVEK

Njegova devojka je ubijena. Za ubistvo je optužen njegov brat. Ništa na kraju neće biti kako se činilo na početku. Jedan od najboljih romana jednog od najboljih američkih pisaca trilera, čija se poetika opisuje rečima „Rejmond Čendler sreće Bridžet Džouns"

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)

Noć muzeja: Zgrada SIV-a i Vidovdanski hram

Ćutljivi svedoci

Pored ostalih programa, u predstojećoj *Noći muzeja* biće predstavljena i dva arhitektonska monumenta koja su obeležila svoju epohu, jedan realizovan – Palata Saveznog izvršnog veća na Novom Beogradu, i jedan nerealizovan, Vidovdanski hram Ivana Meštrovića, koji je trebalo da bude podignut na Gazimestanu

U subotu, 17. maja, u 76 gradova Srbije održaće se jedanaesta *Noć muzeja*, sa 608 programa u 362 muzeja, galerija i izložbenih prostora. U beogradskoj *Noći muzeja* održaće se 118 izložbi i drugih događanja na 80 lokacija, a među njima će biti predstavljena i dva arhitektonska monumenta, od kojih je jedan realizovan, a drugi nije – zgrada jugoslovenskog Saveznog izvršnog veća, čuveni SIV na Novom Beogradu, i Vidovdanski hram Ivana Meštrovića, čija gradnja nije otišla dalje od makete.

O umetničkoj vrednosti zgrade Saveznog izvršnog veća za *Noć muzeja* priča izložba *Vremenska kapsula* Dušana Đorđevića, koja će biti postavljena u Likovnoj galeriji Kulturnog centra Beograda, sa 16 fotografija velikog formata. Tokom *Noći muzeja* biće promovisana i Đorđevićeva fotomonografija *SIV – Palata Saveznog izvršnog veća* sa tekstom Milete Prodanovića.

PALATA FEDERACIJE

Palata SIV-a je jedno od najznačajnijih ostvarenja posleratne arhitekture Jugoslavije i jedinstven graditeljski poduhvat u regionu. Građena je od 1948. do 1961. godine, a otvorena povodom održavanja Prve konferencije nesvrstanih zemalja u Beogradu. Nalazi se u novobeogradskom bloku 13. Najpre se zvala Palata Federacije, a zatim od raspada zajednice SCG – Palata Srbije. Sve vreme su je svi zvali – SIV. Nije otvorena za javnost. Izložba *Vremenska kapsula* Dušana Đorđevića je prilika da se sagleda njena unutrašnjost.

SIV je bio jedan od prvih objekata Novog Beograda. Započet je po projektu četvoročlanog tima zagrebačkih arhitekata na čelu sa Vladimirom Potočnjakom, pobednikom saveznog konkursa 1947. godine. Dušan Đorđević kaže da u Moskvi postoji državna zgrada po čijem uzoru je urađen taj projekat, ali je nakon raskida sa istočnim blokom 1948. godine došlo do promene, pa je zgrada prilagođena novim vremenima. Zbog tih okolnosti, ali i zbog smrti Potočnjaka, započeti posao je završio beogradski arhitekta Mihailo Janković. Prema studiji Biljane Mišić o istoriji građenja SIV-a, realizacija njegovog rešenja označila je pobedu modernističkih shvatanja u jugoslovenskoj arhitekturi. Zgrada je izvedena u obliku latiničnog slova "H" na površini od 5500 kvadratnih metara. Na 65.000 kvadratnih metara unutrašnjeg prostora nalaze se

vremena i politike

SALONI U SIV-u: Sala Jugoslavija; Salon Bosne i Hercegovine; Srpski salon
foto: Dušan Đorđević

744 kancelarije (svaka po tridesetak kvadratnih metara), trinaest sala za konferencije, šest salona, tri dvorane i dve garaže. Saloni su nosili imena republika, a sredinom devedesetih preimenovani su u Crveni, Braon, Plavi... Dušan Đorđević napominje da je svaki salon imao simbol republike čije ime nosi, pa su tako lusteri u Slovenačkom salonu nalik na stalaktite iz Postojnske jame, u Bosanskom je tapiserija njihove šume, Srpski ima tri celine zbog autonomnih pokrajina, na zidu Hrvatskog je Anton Gliha naslikao dalmatinski krš... Fasada zgrade je obložena bračkim mermerom. Autor izložbe priča anegdotu po kojoj je Tito, kad su mu autori zgrade predočili da je brački mermer skup, rekao neka uporede cenu tog mermera i novca koji će biti utrošen svake naredne godine za farbanje zgrade, pa neka vide šta je skupo, a šta nije.

Otkad je otvorena, Palata SIV-a bila je sedište vlade SR Jugoslavije, sedište Saveta ministara Državne zajednice Srbije i Crne Gore, od 2006. godine je u nadležnosti Vlade Republike Srbije i u njoj su trenutno ministarstva unutrašnjih poslova, spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija, i Ministarstvo omladine i sporta.

POVERENJE U BUDUĆNOST

U pomenutoj fotomonografiji Mileta Prodanović podseća da je unutrašnjost Palate SIV-a "ostala velika nepoznanica" pa čak i u vreme kada su se u njoj donosile dramatične odluke o SFRJ, da je 21. vek dočekala kao napuštena i pomalo avetinjska građevina, a da je oživela otkad joj je delimično obnovljena prvobitna funkcija. Mileta Prodanović ocenjuje da dominantnu liniju Đorđevićevih fotografija čine dela likovne i primenjene umetnosti i poseban štimung kojim ona boje prostor. "Frontalnost njegovih kadrova kao da naglašava ideju reda i poretka, koja je, svesno ili nesvesno, motivisala kreatore ovog prostora. Tome doprinosi i raspored nameštaja (većinu čine pažljivo dizajnirani predmeti tadašnje jugoslovenske industrije) – tapecirane fotelje čija je boja usklađena sa pastelnim tonovima zidova ili podnih prekrivača, koje su postavljene oko niskih stolova u redosledu koji više od svega poštuje prave uglove. Očuvanost tih sedišta stvara utisak da baš niko nikada nije sedeo na njima..."

Danas je Palata SIV-a neka vrsta vremenske kapsule, zato Prodanović zaključuje da Đorđevićeve fotografija, osim uvida u estetske nazore socijalističke Jugoslavije, nude i "duh vremena u kojem je postojalo poverenje u budućnost".

U *Noći muzeja* posetioci će moći da vide i SIV iznutra. BINA, Beogradska internacionalna nedelja arhitekture, tog dana organizuje kao jedan od svojih programa i obilazak zgrade SIV-a. Izložba *Vremenska kapsula* je kao program BINA uvrštena u *Noć muzeja*. Danica Jovović Prodanović, član autorskog tima BINA i urednica programa Kulturnog centra Beograda, kaže da je "ovogodišnja BINA posvećena prostorima javnosti koji svojim sadržajem, značenjem, interaktivnim odnosom sa okolinom i oblikovnim vrednostima, kroz sve istorijske periode, definišu suštinu urbanih prostora, pa su u sklopu toga i izložba *Vremenska kapsula* i fotomonografija. Ova izložba stavlja u fokus kulturu sećanja i preispitivanje vremena koje je za nama, ali takođe otvara i »

SPOMENIK UJEDINJENJA: Maketa Vidovdanskog hrama u kruševačkom Narodnom muzeju

razmišljanje na temu mogućeg korišćenja ovog objekta, njegovog otvaranja za javnost i pretvaranja u prostor javnosti. Autorski tim BINA veruje da postoji potreba i mogućnost 'otvaranja' SIV-a i ovom izložbom želimo da skrenemo još jednom pažnju i na tu činjenicu."

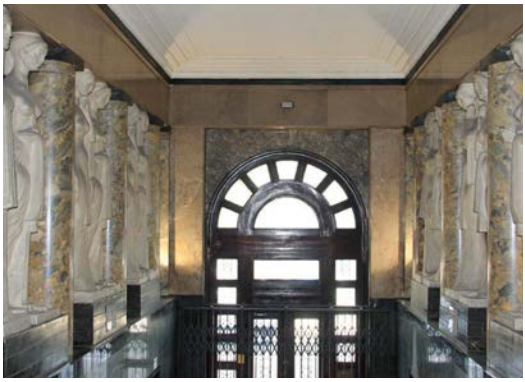
VIDOVDANSKI HRAM

Povodom Noći muzeja, Narodni muzej iz Kruševca je pozajmio Beogradu maketu *Vidovdanskog hrama* Ivana Meštrovića kako bi samo tokom te noći bila izložena u Belom dvoru na Dedinju.

Velika drvena maketa *Vidovdanskog hrama* napravljena je povodom Velike međunarodne izložbe održane 1911. godine u Rimu, kada je i nagrađena, i kada su prisutni na izložbi u Meštroviću prepoznali novog Mikelanđela. Maketa je nakon toga izlagana u evropskim metropolama, i svuda je dobila izuzetno pozitivne kritike.

Maketa je jedina realizovana forma Meštrovićeve ideje da postavi *Vidovdanski hram* na Gazimestanu kao simbol ujedinjenja Jugoslovena. "Meni je lebdelo pred očima da pokušam da dam jednu sintezu popularnih narodnih ideala i njihovog razvitka, da izrazim kamenom i gradnjom kako je duboko u svakom od nas usađena uspomena na najveće momente i najodlučnije događaje u našoj istoriji – stvarajući u isto vreme jedno središte za nade u budućnost, usred prirode pod vedrim nebom", objašnjavao je Meštrović svoju ideju. "Moj život ima svoje opravdanje ako su moja zamisao *Vidovdanskog hrama* i moj umetnički rad izraz ujedinjenja Jugoslovenstva." Nakon Drugog svetskog rata maketi *Vidovdanskog hrama* se izgubio svaki trag, da bi krajem šezdesetih bila pronađena u jednom od magacina u njujorškoj luci. Odatle je dopremljena u Beograd, a potom, nakon saniranja oštećenja, 1971. godine u Kruševac.

Meštrović je *Vidovdanski hram* zamislio kao monumentalni mauzolej, hram od kamena podignut u čast kosovskim junacima, ali i svim borcima za slobodu južnoslovenskih naroda, dugačak 250 metara, sa kulom i zvonikom visokim deset metara. Hram je kombinacija egipatskih, grčkih i rimskih hramova. Na ulazu u hram planirao je skulpture lavova duž stepeništa, u frizu velikog ulaza devet konja i sokolova – motiv iz pesme *Smrt majke Jugovića*, duž hodnika dugačkog 100 metara trebalo je da budu dva reda karijatida koje predstavljaju majke, sestre, supruge i verenice kosovskih junaka (nekolicinu njih je sada moguće videti u atrijumu beogradskog Narodnog muzeja), a na njegovom kraju petospratnu kvadratnu kulu visoku deset metara sa zvonom na vrhu. Kroz kulu se, po Meštrovićevom projektu, ulazi u centralni deo, sa kupolom sa sto skulptura istorijskih i neistorijskih likova Kosovskog ciklusa. Skulpture su bile izuzetno smela rešenja za svoje vreme, urađene u rodenovskom i mikelanđelovskom maniru. Skulptura *Banović Strahinje*, samo torzo bez glave, ruku i nogu, danas se nalazi u Tejt galeriji u Londonu. Skulpture *Srđa Zlopogleđa* i *Male udovice* su neko vreme bile u kruševačkom muzeju, a sada su u Narodnom muzeju u Beogradu, kao i skulptura *Miloša Obilića*. Centralnu dvoranu okružuju tri manje dvorane, koje sa centralnom izgledaju kao pravoslavni krst.

DELOVI VIDOVDANSKOG HRAMA: Miloš Obilić (gore) i karijatide Ivana Meštrovića u Narodnom muzeju u Beogradu
foto: Narodni muzej

Nakon Prvog svetskog rata postojalo je raspoloženje da se Vidovdanski hram realizuje: državni odbor za umetničke poslove Srbije i jugoslovenstva uvrstio je u svoj plan i izgradnju hrama na Gazimestanu. Onda je došao rat, pa i nove okolnosti u novoj državi, tako da novac više nije bio jedini problem. Prema nekim procenama, izgradnja *Vidovdanskog hrama* koštala bi više od 300 miliona dolara. Novac bi se možda i našao, ali u Titovoj Jugoslaviji ideja o mauzoleju kosovskim junacima nije nailazila na razumevanje. Moša Pijade je oštro kritikovao ovo Meštrovićevo delo, zamerajući što je rađeno u stilu bečke secesije, a ne vizantijske tradicije i srpskog nacionalnog identiteta. Projekat je kasnije kritikovao i Lazar Trifunović, dugogodišnji direktor beogradskog Narodnog muzeja.

Projekat Vidovdanskog hrama nikad nije zabranjen niti stavljen ad akta. Meštrović je želeo da nekoliko naraštaja bude uposleno u njegovu realizaciju i da se generacije ugrade u taj hram, kao što je bio slučaj sa bazilikom Svetog Petra u Rimu. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Postjugo bluz

Nije knjiga Feliksa Pašića tek "zbirka starih intervjua", nego sjajno i upečatljivo svedočanstvo epohe

Još jednu stvar moram reći: čoveka ne smemo potcenjivati, ali ni preceniti. Čovek ima svoje animalno biće, ne treba se mnogo igrati s njim. Ko pusti zver iz čoveka, taj je veliki zločinac. Taj je veliki đavo. Dugo živim pa sam video... Video sam male, skromne, dobre ljude koji u nekim strašnim, groznim vremenima postanu monstrumi, ubice. Ja sad ne znam ko je ko pored mene... Dva puta sam već to doživeo: jedanput u ratu, drugi put na Golom otoku. Ne bi nas mnogo trebalo izazivati da počnemo da jedemo rukom, da otimamo, da udaramo – da dignemo ruke od salvete, od tanjira, od kašike. Znam kako to izgleda. Ne treba ruže gajiti u podrumu i zalivati ih vrućom vodom da bismo videli koliko su one otporne. Zna se šta s ružama treba raditi. Hoće vrlo brzo ruža da podivlja. Hoće čovek da podivlja.

(Aleksandar Popović, maj 1993)

U vreme dok je Vukovar bio u ruševinama, dok je Dubrovnik vidao rane, dok je Sarajevo gorelo i smrzavalo se u isto vreme, dok se Bosnom uzduž i popreko palilo, ubijalo, pljačkalo i proganjalo, dok je Srbija "koja nije u ratu" služila kao pozadinska baza, odmaralište, lečilište, bankomat i skladište hrane i džebane za "oslobodioce naroda", grupi teatarskih ljudi u Beogradu palo je na pamet da prave – pozorišne novine. I još da ih nazovu *Ludus*. Ciničnо draškanje muza dok topovi grme? Ludilo eskapizma kao neodgovornosti dovedene do stadijuma kolaborantstva sa zlom? Načelno, moglo je sve to i tako da bude. A to što ipak nije bilo tako zasluga je ljudi koji su *Ludus* pravili, na čelu sa višegodišnjim glavnim urednikom, svestranim, obrazovanim, pametnim i nenametljivim Feliksom Pašićem: oni nisu pravili *Ludus* zato da njime i preko njega organizovano ignorišu odvratnu stvarnost, nego zato što je to bio njima najdostupniji način da o njoj bolje i tačnije misle i govore. Ko što je i pozorište, uostalom, ili kritički dijalog sa savremenošću i stvarnošću – ili nije ništa, zapravo i gore od ništa: klovnovsko zabavljanje svirepog Gospodara i njegovih skudoumnih ukoljica, onih što (xo-xo-xo!) najvole kad neko na sceni prdne.

Feliks je Pašić iz broja u broj *Ludusa* kroz te sumorne i sramne devedesete (tačnije, od 1992. do 1999) razgovarao sa bitnim pozorišnim ljudima ovdašnjim; izbor iz tog serijala opširnih intervjua – nažalost, Pašić nije dočekao da ga vidi među koricama – sada je pred nama u vidu knjige *Kratak pregled vremena* (Udruženje dramskih umetnika Srbije, Beograd 2013).

Hm, kolekcija starih novinskih intervjua – ta, kome to sad treba, osim možda ponekom (pozorišnom) istoričaru, fanatiku ili naprosto dokonjaku? Ne brzajte. Osim ličnosti i dela autora, već je i sam spisak sagovornika tako respektabilan da vas samo retko toksična kombinacija ignorancije i bahatosti može sprečiti da radoznalo uzmete knjigu u ruke ako vam se pruži prilika: tu je osamnaestoro sagovornika, među inim Jovan Hristić, Ljubomir Simović, Aleksandar Popović, Dušan Kovačević, Slobodan Selenić, Dejan Mijač, Vida Ognjenović, Muharem Pervić, Jovan Ćirilov, Egon Savin... i tako sve do mlade Biljane Srbljanović, tamo negde nakon *Porodičnih priča*, razgovorom s kojom se pak ova knjiga zaključuje, tamo u jesen 1998, koji mesec pred sledeće "samrtno proleće" i skoro pa tromesečni *bombardman* koji će označiti uvod u kraj jedne turobne epohe.

Šta tako fascinira u ovim razgovorima, čitanim danas ovako džumle i sa već vrlo solidne vremenske distance? Štošta, ali možda ponajpre ovo: teško ćete danas naći mnogo knjiga koje bi ovako snažno, autentično i pametno svedočile o jednoj epohi, o njenim traumama i preokupacijama, o *nama* u njoj, napokon. Pašić i njegovi sagovornici ne cepaju dlaku natroje o tome hoće li, i treba li, kraljević Hamlet da ucmeka svog strikana, lakomog i na krunu i na snajku Gertrudu, nego *šta* je to u čemu smo se obreli, *kako* se to zove, *zašto* i otkud smo se tu našli, *ko* je za to kriv, a onda, dakako – i šta drama i pozorište mogu s tim da urade. Ali, tim redosledom prioriteta... Drukčije rečeno, *Kratak pregled vremena* je podsticajno i bogato svedočanstvo o stanju duhova u devedesetim, a taj je period, mada naizgled sveprisutan, suštinski još na mnogo nivoa i načina nereflektovan, što iz intelektualne nesolidnosti i lenjosti, što – pogotovo – zato što se mnogi s razlogom plaše takvog "istraživanja" u kojem bi mogli pronaći štošta što im ne bi prijalo, tj. što su uspešno ne samo zaboravili, nego se i pobrinuli da drugi zaborave.

Možda najsnažniji deo knjige je prvih sedam-osam razgovora, svi iz prve polovine devedesetih: užasni, kanibalski rat u Bosni uveliko traje, u Hrvatskoj je *obavljen* i zamrznut do raspleta koji visi u vazduhu i uskoro će uslediti, Slovenija je negde daleko kao kakva bivša supružnica s kojom se u prolazu ispod oka merkamo da vidimo je li bez nas propala ili se prolepšala, na Kosovu je "mir" za koji se sluti da nema osobito sjajnu »

perspektivu, a Srbija je zemlja ne samo geografski nego suštinski nedefinisanog oblika, za koju se ne zna tačno ni šta je ni šta hoće od sebe i svojih suseda – jedino se zna da to što ne zna šta je hoće na silu, ali tako da se to tobože ne vidi, da niko ne primeti, kao da je ceo svet i ćorav i glupav...

Kako se zove to stanje ili osećanje koje Pašić sjajno detektuje (pa onda istražuje, razmatra, "razrađuje") kod skoro svih svojih sagovornika, naročito onih svojim delom i pameću najvažnijih? A svi su oni duboko, duboko urasli u jugoslovenski kulturno-politički kontekst, čak i ako su u međuvremenu stigli da postanu ovakvi ili onakvi "nacionalisti"... Moglo bi se reći da je to svojevrsni *postjugoslovenski blues*, osećanje neke samoće, kao kad vas zatvore negde u sobu bez prozora i vrata, i isto takve stešnjenosti, izolovanosti, bezvazdušja. Suzilo se sve, okraćalo, stesnilo: prostor, mesta, jezik, gradovi, komunikacija... Ama, nemaš se više s kim ni posvađati?! Čak i neko ko se pomalo rezignirano ili čak prezičavo ibreti i brani od tog bluza inateći se da mu ništa od toga više ne treba, poput Vladimira Stamenkovića, zapravo ga samo ojačava i podupire, mada sa one druge strane...

Istovremeno, tu je, baš u trenucima dok ovi razgovori nastaju, strahotna tragedija Bosne, sa rafinirano bolesnom opsadom Sarajeva kao središnjim simbolom; tu je siromašenje, propadanje ali i globalno *gubljenje dobrog glasa* Srbije, odlazak hiljada i hiljada obrazovanih i sposobnih ljudi što dalje odavde... i sveprisutno osećanje zbunjenosti, koje prerasta u gnev, koji neretko splašnjava u malodušnost, u poraz. Ko se toga nije nagutao za tih dana, mora da mu je bilo jako lepo devedesetih.

Živimo pod novim naletom organizovanog zaborava, koji će valjda uskoro postati obavezan, odmah nakon uvođenja ranojutarnje gimnastike; ova knjiga, međutim, pamti, ona je inspirativan real-time izveštaj s lica mesta rekonstruisan u sadašnjosti: da, Sve Ono je bilo, nismo to sanjali; i da, o tome se pokušalo nešto suvislo i pošteno reći, neko i da bi okasnelo opravdao neku svoju raniju nepodopštinu, većina naprosto zato da se pokuša razabrati u pletivu jednog smutnog doba. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Hladni rat i žena s bradom

Homofobija iskazana povodom ovogodišnjeg Evrosonga je samo zamazivanje očiju pred mnogo ozbiljnijim globalnim sukobom. Končita je postala povod za podelu Evrope, a glasanje za nju, ili njega, predstavlja transvestirani referendum protiv Rusije. Pošto je Končita pobedila, granica je ponovo postavljena, a Gvozdena zavesa je postala Končitina balska haljina i brada

Kada je austrijski transvestit Tom Nojvirt pod imenom Končita Vurst pobedio na Evrosongu, pokazalo se da ova globalna parada ipak ima širok društveno-politički značaj. Ono što smo mi decenijama znali, danas je postalo očigledno u celoj Evropi – Evrosong je globalni poligon za proveru državnih saveza, odnosa prema nacionalnim i seksualnim manjinama, kao i staro hladnoratovsko oružje.

Nema ničeg neobičnog u tome što je Austrijanac, obučen kao žena, sa bradom, odlično otpevao sladunjavu evrovizijsku baladu, sa viškom emocija i dizanjem ruku ka nebu (u Molitvi). Do danas su nastupali, ali i pobeđivali transvestiti poput pokojne Dejne Internacional iz Izraela, ili maskirani Lordi, hevi-metalci iz Finske, a bilo je tu bakica iz Rusije i stotine drugih frikova. Što se tekstova tiče, na sajtovima fanova Evrosonga imate preciznu evidenciju besmislenih napeva među kojima prednjači "La la la" ili smešnih kostima u više-manje uspešnim štos-pesmama tokom svih ovih decenija. Končita je pre pravilo nego izuzetak, pa je logično da se zapitamo kome i zašto smeta "žena sa bradom", kako je u medijima zovu.

Homofobija je po mom mišljenju u ovom slučaju samo maska dubljeg rascepa koji se pojavio u Evropi. Godinama je Evropa B imala svoju sitnu satisfakciju u komšijskoj podeli glasova na Evrosongu. Tu su prednjačile bivše republike SFRJ i zemlje nastale raspadom SSSR. Pojavio se i skandinavski lobi, ali protiv ova dva slovenska evrosong saveza, plus tradicionalno Turska, Grčka i Kipar – bogata A Evropa nije imala šanse. Promenjena su pravila glasanja, podeljene zemlje u dve polufinalne večeri, uveden stručni žiri, ostao je direktan plasman "starih članica" iz Evrope A, ali šou nije dobio dodatni kvalitet. Komšije i dijaspora su i dalje gravitirali prema zemljimatici. U tome pronalazim korene neverovatne popularnosti Evrosonga u Izraelu i Australiji, u zemljama koje su praktično nastale iseljavanjem evropskih emigranata.

NOVOKOMPONOVANI KONZERVATIVIZAM

Homofobija je, kako rekoh, samo prateći fenomen Evrosonga ili mržnje prema Končiti Vurst. Baš kao što Parada ponosa ima simboličko značenje pre nego što pokazuje stvaran stepen seksualne ravnopravnosti i seksualnih sloboda u nekoj zemlji, tako i Evrosong predstavlja najveću svetsku *gay-friendly* manifestaciju. To nije nikakva tajna, pa je čak i u Beogradu, posle neuspešnih Parada ponosa, organizovan globalni gej miting nakon pobede Marije Šerifović. Hiljade homoseksualaca posetilo je Beograd i nebo se nije srušilo na naše glave, niko nije posustao u pravoslavnoj veri zbog toga, a deca u Beogradu nisu gledala sablažnjive slike istopolnih parova. Ništa strašno se nije desilo! Utoliko je strah od Parade danas sa stanovišta uticaja na društvo, ili "kvarenje

AP Photo

omladine", besmislen. Marija Šerifović je tokom kampanje za pesmu *Molitva* pod profesionalnim nadzorom marketinških stručnjaka (Dragana Sakana prvenstveno) mudro koketirala sa homoseksualnom konotacijom pesme. Bila je to gej himna pre finala, a Marija je razočarala fanove istopolne seksualne orijentacije kada je u dokumentarcu o svom životu rekla kako nije gej. Toliko o zgražavanju komentatora RTS-a tokom prenosa, tim pre što su bili upućeni u Marijin uspeh i godinama pratili ovaj šou. Nemoguće je da nisu provalili gej ekipu, pa je izvinjenje Zabavne redakcije RTS-a LGBT populaciji zaista opravdano. Istini za volju, slično se izjasnio i Željko Joksimović tokom emisije "X factor" na TV Pinku kada je komentarisao nastup makedonskog transvestita Fifi. Nemoguće da jedan metroseksualac nije skapirao gde i kome je godinama pevao. Dakle, radi se o novokomponovanom konzervativizmu.

O TOLERANCIJI

Tu dolazimo do suštine problema koji je nastao kada je Rusija izrazila rezervu prema uticaju Končite Vurst i navodnoj promociji homoseksualizma. Ruski konzervativizam takođe bi pre nekoliko decenija bio besmislen jer je ženski duet Tatu, koji ih je svojevremeno predstavljao, imao jasne aluzije na lezbo odnos. Devojke su napravile u Americi internacionalnu karijeru sa nekoliko hitova, ali to je bilo pre Putinove Rusije. Konzervativci su jaki i u rodnoj Austriji Končite Vurst, pa joj jedino desničari nisu čestitali na pobedi. Ipak, političari u Austriji su iskoristili priliku da prikažu svoju zemlju kao "uzor tolerancije", što realno nije slučaj, a utvrdićete to na jugu Austrije po veličini natpisa na slovenačkom. Austrija će po nekima imati ulogu regionalnog K und K revizora bivših Balkanaca. Netolerancije je bilo i u Hrvatskoj, tokom prenosa na HRT-u, danas člana EU, no referendum o istopolnim brakovima je pokazao pravo stanje stvari u ovoj sve konzervativnijoj zemlji. Širom Evrope na vlasti je desnica, koja osim stranaca po pravilu ne ljubi gej ljude. Homofobija je samo zamazivanje očiju pred mnogo ozbiljnijim globalnim sukobom.

Evrosong se odigravao dok su na istoku Ukrajine proruski aktivisti organizovali referendum a ukrajinska vojska bombardovala naselja. Ovih dana održana je i Parada, ali na Crvenom trgu u Moskvi gde Ukrajina i Krim nisu pomenuti ali se vrlo ubedljivo zveckalo oružjem. Kada su u Rusiji Putinovi konzervativci napali Končitu Vurst, nisu imali pred sobom bradatu ženu, već simbol Evrope koja postaje neprijatelj Rusije. Ograničava se Južni tok, podržava Ukrajina, ne priznaje se referendum na Krimu ili u delovima istočne Ukrajine – pa još da na Evrosongu pobedi homoseksualac. Končita je postala povod za podelu Evrope, a glasanje za nju, ili njega, predstavlja transvestirani referendum protiv Rusije. Pošto je Končita pobedila, granica je ponovo postavljena, a Gvozdena zavesa je Končitina balska haljina i brada. Maske su simbolično skinute.

CRNOGORCI ZNAJU

Najbolji primer refleksije globalnih fenomena na Balkanu su male zemlje i njihovi spoljnopolitički gafovi. Crna Gora je svojevremeno objavila rat Japanu, kao saveznica Rusije, i poslednja sklopila mir. Danas je Crna Gora "lažirala" glasanje, ne bi li se dodvorila Evropi i simbolično okrenula leđa Rusiji. Nije to čudno, jer je prvi znak CG nezavisnosti bilo lažirano glasanje u Sava centru kada je crnogorski predstavnik, grupa No Name, pobedio srpskog predstavnika Flamingose. Raspad je pesmom začinila Severina kao gošća programa. Tada su se čuli zvižduci, a slično je bilo sada u Kopenhagenu kada se po prvi put zviždalo ruskim predstavnicama, sestrama Tolmačev. Divan je bio i entuzijazam voditelja crnogorske televizije koji je uoči finala pitao predsednika Mila – da li u državnoj kasi ima para za Arenu u Podgorici ako Sergej Ćetković pobijedi? Milo je opušteno rekao da para ima. Car!

Budućnost Evrosonga će dakle biti povratak na blokovsku podelu u ideološkom smislu. Pevaće se da čuju komšije sa druge strane granice, da se vidi raskoš, što bi rekle babe. Kriza i netolerancija će, nažalost, biti zajednički imenitelj Zapada i Istoka. Kao što Brega reče uoči ratova na Balkanu – ko ne sluša pjesmu, slušaće oluju! ¶

DRAGAN ILIĆ

Soldat istine

Tačno na dan izlaska ovog broja "Vremena", 15. maja 2014. godine, dakle, navršava se puno stoleće od smrti Jovana Skerlića. Na sahrani se od Skerlića oprostila i delegacija "bosanske revolucionarne omladine" u sastavu Gavrilo Princip, Vladeta Bilbija i Đulaga Bukovac. Njih trojica su nosili venac u počast čoveku koji im je bio inspiracija kao jedan od ključnih tvoraca i protagonista jugoslovenske ideje

Mitologija mladalačke smrti u naše vrijeme neodvojivo je povezana s brojem 27. Za silne rokenrol ikonične figure u drugoj polovini dvadesetog, a, evo, i s početka dvadeset prvog vijeka, dvadeset i sedmi rođendan bio je posljednji koji su proslavili. Džimi Hendriks, Dženis Džoplin, Džim Morison, Kurt Kobajn te Ejmi Vajnhaus samo su neki od najpoznatijih primjera. Među teoretičarima kulture ima ozbiljnih zagovornika teze da je simbolički predak svih rokenrol heroja i heroina bio engleski romantičarski pjesnik Lord Bajron. I njegova je mladalačka smrt postala legendarna, samo što je on svoje simboličke potomke nadživio skoro za deceniju. Posljednji rođendan koji je Bajron, naime, proslavio bio je trideset i šesti, o čemu je napisao i pjesmu, jednu od svojih najslavnijih pjesama (*On This Day I Complete My Thirty-Sixth Year*). Jovana Skerlića teško bismo asocijativno mogli da povežemo sa Morisonom ili Kobejnom, no link za Bajronom – književni i slobodarski – je sasvim primjeren. Kao i Bajronu, posljednji Skerlićev rođendan bio je trideset šesti; umro je u trideset i sedmoj godini života.

AVANGARDA

U balkanskim i srednjoevropskim biografijama u devetnaestom i dvadesetom vijeku kao kliše se već javlja motiv da je malo kome uspjelo da se rodi i umre u istoj državi, pa makar se i rodio i umro u istom gradu. Prečesto su se na cijelom tom prostoru rađale i umirale imperije, pomjerale granice, zemlje se širile i sužavale. Skerlić se ipak i rodio i umro u istom gradu i istoj državi, to jest u Beogradu i u Srbiji, mada je, istini za volju, u vrijeme njegovog rođenja (20. augusta 1877.) Srbija bila kneževina, a u vrijeme smrti njegove (15. maja 1914.) kraljevina. I mada je epoha njegovog života bila krcata istorijom: od Majskog prevrata do Balkanskih ratova, datumi njegovog rođenja i smrti kao da su simbolički izvan istorije, kao da najavljuju, bivajući samo malo uoči njih, ključne istorijske događaje koji će presudno oblikovati buduće vrijeme. Skerlić se rodio manje od godinu dana uoči Berlinskog kongresa na kojem će konačno biti potvrđen suverenitet Srbije (kao i Crne Gore te Rumunije) i na kojem je Austro-Ugarskoj dato pravo da okupira Bosnu i Hercegovinu. Ni mjesec i po nije prošlo od Skerlićeve smrti, kad je u Sarajevo izvršen atentat, finalna posljedica pomenute okupacije i povod za rat čijim će završetkom propasti neke stare imperije i države, a neke nove će da nastanu. Jedna od tih novih – Jugoslavija – bila je i Skerlićev san. U svojoj recentnoj *Istoriji Jugoslavije u 20. veku*, njemačka istoričara Mari-Žanin Čalić ovako sumira spisak rodonačelnika jugoslovenske ideje: "Među kulturnim stvaraocima i intelektualcima bilo je sve više pristalica južnoslovenske kulturne, jezičke i političke sinteze, stvaranje jedne opštejugoslovenske nacije, kojoj je svaki narod trebalo da doprinese nečim sebi svojstvenim. Kao njena avangarda preporučili su se intelektualci, kulturni stvaraoci i omladinski pokret, među kojima su bili vodeći naučnici i spisatelji kao što su geograf Jovan Cvijić, književnik Jovan Skerlić i istoričar Stojan Novaković u Srbiji, skulptor Ivan Meštrović, dramski pisac Ivo Vojinović i književnik Antun Gustav Matoš u Hrvatskoj, etnolog Niko Županič i literat Ivan Cankar u Sloveniji, kao i književnik Ivo Andrić u Bosni i Hercegovini." Malo dalje u istoj knjizi, Mari-Žanin Čalić jedini put citira Jovana Skerlića. Zanimljivo koju frazu iz njegovog ogromnog opusa koristi da opiše na kojoj osnovi se poslije Aneksione krize temelji snaženje jugoslovenske ideje, naročito među omladinom. Omladina je tada, po riječima istoričarke, njegovala *snažniju samosvesnost*, odnosno, pa nastavlja citirajući Skerlića, "veru u sebe, oslanjanje na svoju sopstvenu snagu".

STIHIJA

Skerlićevo ubjedljivo i elokventno argumentovanje ideje narodnog jedinstva i ujedinjene Jugoslavije dopadalo se toj samosvjesnoj omladini. Jovo Bakić je ovih dana podsjetio na karakterističnu Skerlićevu rečenicu, na čudnovat i pomjeren način neobično aktuelnu i dan danas: "Za naše male narode ima svega dva puta: 'biti ili ne biti', složiti se, sjediniti se, pa živeti i razvijati se, ili ostati rastrzan surovim, ubilačkim međusobnim borbama, provoditi dane u nominalnoj nezavisnosti, i očekivati dan kada će se postati ili ruska gubernija ili austrijska provincija," Prepustivši se "surovim ubilačkim međusobnim borbama", južnoslovenski narodi danas listom uživaju u svojim nominalnim nezavisnostima, svedeni uglavnom na formalne ili neformalne austrijske provincije, sa ponekom opozicijskom frakcijom sklonom da zagovara težnju ka statusu ruske gubernije. Jedan od najljepših "jugoslovenskih" eseja Skerlićevih jest onaj o Anti Starčeviću. Nakon što iscitira sve najradikalnije Starčevićeve antisrpske pamflete, Skerlić iznosi samo na prvi pogled paradoksalan zaključak o Starčeviću kao suštinski integralnom Jugoslovenu. Starčević, naime, misli da su svi Južni Sloveni jedan narod, samo ih sve vidi kao Hrvate. Kaže Skerlić da Starčević nije odricao Srbe "no ih je obuhvatio u hrvatskom imenu; kao i drugi, i on je za narodno jedinstvo, samo je hteo da to bude pod jednim imenom hrvatskim. Njegova je greška što je odveć bio čovek predubeđenja i odricanja, što je zatvarao oči pred činjenicama i preskakao preko stvarnosti i samo je tako mogao doći na apsurdnu i nesrećnu ideju da vrši delo narodnog ujedinjenja odričući Srbe! Ali pored

UČITELJ I BORAC: Jovan Skerlić (1877–1914)

svega toga, Velika Hrvatska Anta Starčevića u stvari je isto što i Velika Srbija naših patriota. Razlika je formalna, samo u imenu." Uz svijest o Starčevićevim manama, on je Skerliću bliži od onih za koje su Srbi i Hrvati dva naroda. Ključ bliskosti sa Starčevićem možda je u ovoj rečenici: "Njegova osnovna misao je: ni k Pešti, ni k Beču, no k sebi, sa verom u sebe, sa nadom u budućnost." U toj vjeri u sebe Skerlić, vidjeli smo već, nalazi ključ vremena koje će doći, našeg budućeg doba. Nije Skerlić, naravno, bio samo ideolog jugoslovenstva. Ono što je iz današnje perspektive možda i najfascinantnije kad je riječ o Skerliću jest širina njegovog opusa i bogatstvo biografije što je sve stalo u nepunih trideset sedam godina. Dio tajne je zasigurno u karakteru i temperamentu. Sjajno to i lapidarno opisuje ona rečenica kojom je Skerlića definisao Mihailo Gavrilović: "To nije čovek, nego stihija". Kad je o politici riječ, nisu Skerlićevi stavovi i danas aktuelni samo kad se radi o strateškim, identitetskim, geopolitičkim pitanjima. Njegov antimilitarizam, osuda birokratije i poreznika ("pijavica narodnih"), a naročito njegov čuveni govor u Narodnoj skupštini protiv bankara i "bankokratije" djeluju sasvim svježe i savremeno.

PROTIV TRULEŽI I RĐAVŠTINE

Istorija, naravno, Skerlića prvenstveno pamti kao književnog kritičara. Bio je u tom smislu "učitelj i borac", kako kaže Miloš Crnjanski u kratkom tekstu iz 1924. godine, napisanom, dakle, o desetoj obljetnici Skerlićeve smrti. U tom tekstu Crnjanski se prisjeća da je Skerlića vidio samo jedanput i da su se Skerlića u Vojvodini u "u to zlurado doba njegovih kampanja sa karlovačkim profesorima" više bojali nego što su ga voljeli. Sasvim suprotno je bilo u Srbiji i u Bosni, veli Crnjanski, gdje se za Skerlićem dizao talas života. Pita se u tom istom tekstu Crnjanski šta bi bilo sa Skerlićem u Jugoslaviji da je živ i dade naslutiti da bi po njegovom mišljenju on bio važniji u politici nego u književnosti. Ipak, to ne znači da ne bi imao uticaja u "književnom haosu". Važna Skerlićeva osobina, kaže Crnjanski u pamtljivoj frazi, jest to da u njemu "nije bilo cinizma, ni perversije". Kad je riječ o Skerlićevom statusu među omladinom u Srbiji i Bosni, Predrag Palavestra primijećuje da je za mladobosansku generaciju Skerlić bio više politički,

»

nego književnokritičarski autoritet, no da je njegov uticaj i na potonjem planu bio izrazit. Govoreći o Milošu Vidakoviću, Andrićevom školskom drugu i velikom prijatelju iz mladosti, jednom od najtalentovanijih pisaca mladobosanskog naraštaja, Palavestra piše kako je on "smelo naglašavao svoje neslaganje s postavkama vodećih srpskih kritičara onoga doba, a, s druge strane, ispovedao ista vitalistička uverenja koja su bila u osnovi estetičkih shvatanja tih kritičara, pre svega Jovana Skerlića". Uz sav svoj autoritet u toj oblasti, Skerlić zapravo i nije bio književni kritičar fahidiotski zagledan u vlastiti pupak, nego je bio javni intelektualac, u smislu u kome je tu vokaciju u istoj toj epohi utemeljio Emil Zola, čovjek posvećen angažmanu za društveni napredak i opšte dobro, tip vrhunskog i uticajnog novinskog komentatora, kolumniste. Najveći srpski i jugoslovenski publicisti u tom su smislu izišli iz Skerlićevog šinjela. Citirajmo stoga na kraju savršeno napisanu apologiju ili pledoaje za tu *profesiju*, odlomak iz teksta koji je Skerlić objavio u "Odjeku" 12. novembra 1905. godine, a koji se (auto) poetički pa i stilski *rimuje* sa onim slavnim Kamijevim fragmentom iz *Helenino progonstva*. Ovako Kami: "U nekim trenucima: kakvo iskušenje da se okrenemo od ovoga sumornog i suhoparnog svijeta! Ali ovo je naše vrijeme, i mi ne možemo živjeti tako da mrzimo sami sebe."; a ovako Skerlić: "Ima trenutaka kada čovek ima da se bori sa istočnjačkom indolencijom, sa mlakom neotpornošću, pasivnim duhom našega sveta, sa ljudima zle volje koji mrze svaki rad za opšte dobro, sa duhovnom i moralnom fukarom koja nigde više nema maha no u Srbiji, i tada je sklon da poveruje da je zbilja donkihotski ispravljati krivu Drinu, isprsiti se pred prljavom bujicom koja nosi blato u sebi i šljam na sebi, da je najpametnije izmaći se iz toga vrzinog kola, kao Volter, 'obdelavati svoj vrt' i čekati bolje i pametnije doba i pokolenja. Ali, te malodušne misli dolaze samo onda kada čovek nema osećanje da mu je dužnost ostati na svome mestu kao soldat istine, kada zaboravlja da nijedan, i najmanji napor nikad nije izgubljen, da zdrav razum mora najzad pobediti, i da bi takvo dezertiranje značilo punu pobedu truleži i rđavštine." ¶

MUHAREM BAZDULJ

Glupe materice i naše sestre majmunice

ŽENA: *U vodi* Eugena fon Blasa, 1914.

U knjizi *Žena – Intimna geografija* Natali Endžier polazi od stare pretpostavke evolucione psihologije da su žene prirodno uslovljene da rađaju i da budu monogamne. Da bi dokazala kako žena nije ni za šta od navedenog prirodno determinisana, Endžier razlaže žensko telo do poslednjeg molekula

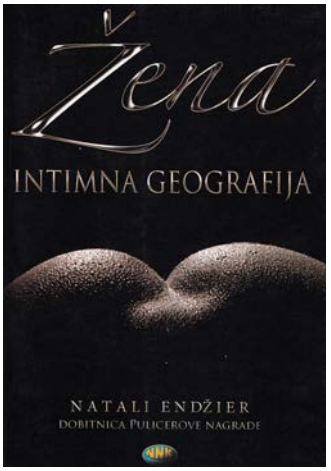
Evolucioni biolozi skloni su da tvrde kako je osnovna uloga žene da rađa i gaji potomstvo. Sve druge ženine biološke funkcije podređene su ovoj, glavnoj i, štaviše, uslovljene njom. Pojednostavljeno, rođene smo da rađamo. Ako to ne možemo ili nećemo, nismo baš sasvim svoje, a ni pri sebi. Iako toga nisu svesne, sve što žena čini i čemu stremi, u službi je toga da nađe jednog, jedinog, pravog, plodnog muškarca, čiji će se "punoglavac" spoznati sa njenom jajnom ćelijom, a onda će se njih dvoje zagrljeni ugnezditi u materici i rezultirati novim životom. Čiča-miča i gotova priča, smisao postojanja žene postignut! Zaključak: žene su po prirodi monogamne, brak je njihova tvorevina, mreža u koju muškarac mora da bude uhvaćen i potom dobro upetljan da se ne bi izmigoljio.

Pre nego što se iznervirate zbog toga kako evoluciona psihologija gleda na ženu, ili se pak složite s tim gledištem, dužni smo da vas obavestimo da je jedna žena naučnim argumentima uspela da pobije ove tvrdnje još 1999. godine. Sticajem okolnosti, knjiga *Žena – Intimna geografija* autorke Natali Endžier kod nas je objavljena tek nedavno u izdanju beogradskog NNK, ravno 15 godina nakon izlaska prvog izdanja u Sjedinjenim Američkim Državama. Srećom, decenija i po, gledano iz perspektive naučnog razvoja i otkrića, i nije predug period, pa se vremenski razmak ne oseća preterano. Ova knjiga jednako je aktuelna i danas: ženska fiziologija podjednako je tačka oko koje se pletu razne društveno-političke konstrukcije danas kao i pre 15 godina.

Da je imala priliku da pročita knjigu Natali Endžier, Simon de Bovoar bi se sigurno složila s njom, premda je provela život posvećena jednom muškarcu. Osim toga, bez obzira na svoj feminizam Bovoar je verovala da su žene uvek u poziciji gubitnika u ratu polova.

ŽENKE I MUŽJACI

Endžier, dobitnica Pulicerove nagrade i dugogodišnja autorka članaka na temu biologije i, uopšte, nauke, u "Njujork tajmsu", polazi od stare pretpostavke evolucione psihologije da su žene determinisane da rađaju i da budu monogamne. Kroz slikovit prikaz i temeljnu analizu ženske fiziologije, ona obe pretpostavke zdravorazumski obara. Da bi dokazala kako žena nije ni za šta od navedenog prirodno determinisana, Endžier razlaže žensko telo do poslednjeg molekula. Pretpostavku težnje ka monogamnosti obara sasvim lako, pozivajući se na proučavanje ponašanja primata.

Krajnji cilj ove analize je da pokaže kako je čitava nauka, a posebno evoluciona psihologija i sa njom udružena biologija – "androcentrična", to jest da ženu i žensku fiziologiju i ponašanje tumači muškim očima. Ništa neobično, reći će Endžier – i u životinjskom svetu ima bezbroj primera mužjaka koji pokušavaju da kontrolišu seksualnost ženki. Ako mužjak šimpanze vidi da ženka iz njegovog čopora trebi vaške nekom drugom mužjaku, iz drugog čopora, on će je ujesti ili udariti. Da li će tako uspeti da je natera da samo s njom ima potomstvo? Pa, neće: analiza DNK šimpanzi rađena u Gombeu, pokazala je da samo polovina mladunčadi ima očeve iz klana kom pripadaju majke. Ženke šaraju. Mužjaci se zbog toga ljute.

U čemu je glavna razlika između žena i, kako Endžier voli da kaže, njihovih sestara majmunica? Žene je neko pogrešno ubedio da se moraju prikloniti mužjaku, ako hoće toplo skrovište, hranu i udobnu egzistenciju za sebe i svoje potomstvo. Veruju da su manje sposobne od mužjaka i da im treba zaštitnik i staratelj. Ženke većine životinjskih vrsta ne gaje ovakve zablude. Sasvim dobro se same snalaze za hranu i krov nad glavom.

Još jedna zabluda koju Endžier vrlo uspešno razbucava nedavno je dobila i naučnu potvrdu: ženska seksualnost se ne razlikuje mnogo od muške. Žene seks žele podjednako često kao i muškarci. Androcentrična nauka vekovima nas ubeđuje da je seks nešto što muškarci žele mnogo više nego žene. Ako je tako, kaže Endžier, zašto onda muškarac nije sposoban za još jedan seksualni odnos odmah posle prvog, dok žena može da ih ima koliko želi, jedan za drugim? Kad smo već kod toga, Endžier postavlja pitanja koja su i danas aktuelna: koja je evolutivna funkcija klitorisa, zašto žene žive duže nego što traje funkcija njihovih reproduktivnih organa, da li je estrogen zaista isključivo ženski hormon?

LUTAJUĆI ORGAN

Posebnu pažnju Endžier posvećuje materici, i to ne bez razloga. Muški i ženski polni organi mogu se posmatrati analogno: klitoris je replika penisa, jajnici su replika testisa, usmine su replika skrotuma. Tako posmatrano, žensko telu dođe kao neka čarapa izvrnuta naopako. Muška čarapa, naravno. I sve bi sa tim povlačenjem analogija između muških i ženskih organa išlo glatko – da nije materice. Muškog ekvivalenta ovom organu naprosto nema. Tu na scenu ponovo stupa nauka sa svojim muškim viđenjem stvari: još od Hipokrata koji je matericu nacrtao kao neman sa rogovima i pipcima, te »

ustvrdio kako je ona "lutajući organ" koji pluta po telu kako mu volja i kontroliše ponašanje žena, preko histerije, specifično ženske "bolesti" izazvane postojanjem materice, do današnjih dana kada se gomila ginekoloških tegoba rešava prostom sečom, hirurškim uklanjanjem ovog organa, materica zapravo ostaje velika misterija za nauku. Sve do sedamdesetih godina dvadesetog veka, zvanična medicina smatrala je da materica ima isključivo pasivnu ulogu, da se snabdeva hranom koju proizvodi telo, a da mu zauzvrat ne daje ništa. Tek tada otkriven je prostaglandin, hormon koji proizvodi materica, i koji je najodgovorniji za kontrakcije glatkih mišića, kakvima je i ona obložena. Hipokratova predstava o materici vladala je sve do vremena renesanse, kada je Leonardo da Vinči uradio prvi crtež fetusa obmotanog pupčanom vrpcom i matericu kao organ sa samo jednim otvorom.

Materica je važan organ. Svako ljudsko biće udobno je plutalo u njoj dok nije došlo na svet. Očekivalo bi se da će zvanična medicina i nauka pokazati malo više poštovanja prema njoj. No, upravo tu počinju problemi: sve do kraja XIX veka lekari su tvrdili da se materica takmiči sa mozgom za snabdevanje krvlju. Kakav divan argument protiv obrazovanja žena: imaju taj organ koji smeta njihovim mozgovima da rade kako treba. Ako reše da se zamajavaju školovanjem, neće imati dovoljno krvi da rađaju decu. Ako pak reše da rađaju decu, materica će im popiti mozak.

Iako danas znamo da niko nije glup samo zato što ima matericu, "materični ratovi" se vode i dalje: debate o pravu na abortus nisu ništa drugo do pokušaji da se žensko telo stavi pod kontrolu i upravu nekog drugog, a ne nje same.

ŽIVOT POSLE ŽIVOTA

Dobro potkovana naučnim znanjem i sa okom za detalje, Endžier u devetnaest poglavlja mapira žensko telo: jajne ćelije, matericu, grudi, hormone i mozak, pozivajući se na obilje naučnih studija i malo poznatih činjenica (klitoris ima 8000 nervnih završetaka, duplo više nego penis), kako bi ponudila feministički pogled na biologiju. Primera radi, Endžier do detalja objašnjava čudesnu moć i kompleksnost ženskog hromozoma, zaslužnog za razvoj hiljada gena, za razliku od svog muškog "suparnika", koji učestvuje u svega nekoliko desetina.

Zapadnu predstavu o menopauzi kao periodu koji za ženu znači život posle života, nekakav suvišan period u kom žena životari nakon što je obavila svoju biološku funkciju, Endžier razbija prelazeći na teren antropoloških istraživanja. Pleme Hadžiopi živi na severu Tanzanije. Hadžiopi su lovačko-sakupljačka zajednica. Dakle, žive u uslovima u kojima je ljudski rod evoluirao. Iako među njima ne vlada matrijarhat, starije žene, one koje su prošle menopauzu, najproduktivniji su i najkorisniji članovi društva. One su najbolji lovci i najvredniji sakupljači bobica. Svoj ulov dele sa onim članovima društva koji nisu u stanju da se brinu o sebi: decom, trudnicama i novopečenim majkama. Svaka majka koja doji i ne može da skuplja hranu, ima stariju pomoćnicu koja se stara o njenoj starijoj deci. Zato su i najcenjenije i najpoštovanije upravo žene koje su prošle menopauzu.

Za to vreme, mi, progresivni zapadni ljudi, farbamo kosu, peglamo bore i ključkamo se hormonima, jer mladost je dobra, a starost loša. Slično je i sa mašću. Estrogen je najveći "krivac" za to što žensko telo ima više masti nego muško. Ali zapadna civilizacija još nije našla način da se nosi sa mašću. Zatrpavamo devojčice slikama mršavih manekenki, a gojaznost ima status moderne kuge. "Blesavo i samoporazno", kaže Endžier.

Jedna od najboljih strana ove knjige je to što, iako nauci postavlja mnogo više pitanja nego što nudi odgovora, Natali Endžier nudi čitaocima i budućim generacijama jedan putokaz. Knjigu završava ličnom uspomenom na večeru iz 1987. godine kada je sedela sa svojom majkom, bakom i osamnaestogodišnjom rođakom. Na pitanje da li bi, da mogu, izabrale da se rode kao muškarci, sve četiri su rekle: da. Deset godina kasnije, Endžier je podsetila majku na taj razgovor. Obe su se složile da više ne misle tako. "Verujem u permanentnu revoluciju uma i volje. Za moju majku i mene promena mišljenja došla je kao rezultat saznanja da naša snaga dolazi od toga što smo žene i od razmišljanja o tome šta znači biti žena – ovde, sada, u ovoj kulturi", završava Endžier, inače zakleta ateistkinja i vatrena sledbenica nauke i znanja. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Život i

"Stvarno bih voleo da radim ponovo sa mojom dragom prijateljicom i koleginicom iz muzičkog dela *Život i smrt Marine Abramović*, to je vaš dragulj – briljantna Svetlana Spajić! Voleo bih i da skupljam pečurke sa Džonom Kejdžom. Mislim da bi to bilo predivno iskustvo, negde u šumi, možda u Severnoj Karolini, samo skupljati pečurke i slušati zvukove... tišinu"

Gost predstojećeg Ring Ring festivala, 23. maja u beogradskom "Rexu", biće Vilijam Basinski, savremeni kompozitor ambijentalne i minimalističke muzike, sa nervom za neobične zaokrete u svetu popularne kulture.

Basinski je klasično obrazovani muzičar i kompozitor, ali nam dolazi sa onog avanturističkog autorskog krila, koje muziku više voli da pronalazi i prepoznaje svuda oko sebe, nego da ona nalazi njega. Rođen u Hjustonu, Teksas, svoju karijeru je razapeo na 30 godina između Njujorka i Los Anđelesa. Najpoznatiji solo rad mu je *Disentigration Loops 1-6*, nastao kroz istraživačko presnimavanje i digitalizovanje starih traka iz lične kolekcije, koji je umetnik završio jednog jutra i izašao na krov svoje zgrade u Bruklinu, samo da bi pred sobom video trenutak rušenja Svetski trgovački centar 11. septembra 2001! Ovo delo je nedavno i prirađeno za veliki orkestar, pa predstavlja svakako njegov najizvođeniji doprinos savremenoj umetničkoj muzici. Našoj publici, međutim, najpoznatija kreativna avantura u kojoj je učestvovao, svakako je opera Boba Vilsona *Život i smrt Marine Abramović*.

"VREME": Rođeni ste 1958, prave-pravcate rock'n'roll godine, koja vam dakle daje jedan unikatan pogled u muziku. Možete li onda da nam objasnite šta se sve to, po vama, dogodilo sa muzikom od onog prvog trenutka kada ste bili već u stanju da je svesno prihvatite i razumete?

smrt melodije

foto: Peter J. Kierzkowski

VILIJAM BASINSKI: Pa, 1958. bez sumnje je bila veoma interesantna godina... u kineskoj astrologiji, ovo je godina zemljanog psa. Ja je pak nazivam godinom dijamantskog psa (*diamond dog*). Madona, Prins, Majkl Džekson i ja smo svi rođeni baš te godine. Automobili behu glomazni u to doba, barokni, velelepno nakinđureni, sjajni i ukratko raskošni u hromu i sa svim onim aerodinamičnim ukrasima na karoseriji. Ali je i recesija potresla tu godinu takođe, pa je to bila vrsta kraja posleratnih fetiša pedesetih i početka mnogo strožih i pročišćenijih šezdesetih, koje za samo nekoliko godina međutim odoše u psihodeliju na sve one načine koje niko od naših roditelja nije mogao ni da zamisli.

Možda nije loše da se na ovom mestu prisetite svojih ranih uspomena na teksaški Hjuston, grad u kojem ste odrasli, kao i prvih muzičkih senzacija koje su ostavile svoj neizbrisiv trag. Da li vas je muzika tih ambijenata i pomenutih sećanja docnije uopšte inspirisala da započnete svoje sopstveno umetničko izražavanje kroz zvuk?

Moja najranija sećanja na Hjuston bila bi odlazak na misu u Crkvu Svete Ane, jednu gotsku katedralu u gradu, kada sam bio baš još sasvim mali, ali svejedno magnetično privučen lepotom i mirisom tamjana i muzikom i onom Latinskom misom tik pred Drugi vatikanski koncil, kada je misa prevedena na domaći jezik i donekle liberalizovana. U Hjustonu, nakon povlačenja iz Mornarice, moj tata je radio kao matematički inženjer na poslovima koje je General elektrik obavljao za NASA programe "Apollo" i "Mercury". Ali, dobro se sećam takođe kada mi je bilo dozvoljeno da ostanem budan da bih video Bitlse kod Eda Salivena na crno-belom televizoru i kako smo mi dečaci bili rastureni od uzbuđenja... to je stvarno sve promenilo istog časa. Takođe se veoma živo sećam slušanja Tomija Džejmsa i Shondells kako izvode "Crimson and Clover" na mom kratkotalasnom AM tranzistoru, dok sedim na travnatom brežuljku u vreme školskog odmora u Klier Lejk Sitiju, jednom utopijski isplaniranom naselju pokraj NASA, gde su astronauti i ljudi zaposleni tamo živeli i maštali o svemu tome... Išli smo u crkvu sa astronautima i jednom se dogodilo da mi je otac, dok stojimo u redu za pričest, došapnuo otpozadi: "Dotakni tog čoveka ispred sebe!" Trgnuo sam ruke dole uz bokove, prestravljen, ali mi je on zgrabio ruku i naterao da dotaknem stražnjicu Nila Armstronga – čoveka koji je imao da bude prvi čovek na Mesecu! Godine 1966, međutim, preselili smo se na Floridu, gde je mom ocu ponuđeno da radi na lunarnom modulu za kompaniju pod imenom Radiejšn ink. I tako, sigurno ne pre sedmog razreda – one prve godine srednje škole za juniore – kada mi je dakle bilo 12 godina, počeo sam da sviram klarinet u grupi. Bio sam previše nežan i otuda suviše upadljiv, pa su me izazivali i pretili mi, te mi je sviranje pomoglo da se držim dalje od nevolja i problematičnih dečaka. Dopala mi se odgovornost u svemu tome, a imao sam i sjajnog vođu benda koji je momentalno odlučio da ću ja biti njegov prvi klarinetist, student-dirigent i rukovodilac bubnjara. Baš mi je bila potrebna takva vrsta odgajanja u pravcu suočavanja sa izazovima i uspešnim snalaženjem u svim tim obavezama.

Budući da je Hjuston pre poznat po nekim drugim muzičkim žanrovima, kako je baš Dejvid Bouvi postao vaš vodič u kreativno bekstvo, kada ste još bili klinac? Kako ste uopšte čuli za njega i obavestili se o njegovom radu?

Mislim da sam video njegovu fotografiju u magazinu "Krim", na kojoj je izgledao veoma čudno i zastrašujuće, što me je sve fasciniralo. I, u stvari, nisam ni postao svestan njegove muzike pre 1972, kada smo se vratili u Dalas zbog moje srednje škole, a tada je on zaista i krenuo da uzleće kao umetnik. Do 1974. sam već i sam zaključio da naprosto želim da budem on.

Iz perspektive nekog ko je ipak odrastao u Hjustonu, kako biste ga uporedili sa Los Anđelesom i Njujorkom, drugim gradovima u kojima ste docnije živeli i radili?

Hjuston je u osnovi močvara, kao i grad Vašington. U njemu postoji veoma čudna močvarna energija. Oni do današnjeg dana nemaju nikakvo zoniranje grada, tako da je širom grada moguće sve naći. Obišao sam Hjuston nedavno, posle 38 godina odsustvovanja, i nešto u vezi s njim je stvarno sjajno. Recimo, Mjuzim distrikt, kraj u kome sam odrastao, sada je naselila gej ekipa, što je veoma lepo... ulice su »

oivičene starim, prelepim hrastovima, restauriranim kućama iz dvadesetih i tridesetih... fenomenalno. Novi delovi su predgrađa koja su ista miljama unaokolo gde god da kreneš, kao i bilo gde drugde, slično kao u Los Anđelesu ili Dalasu recimo, ali ipak drugačije. U Njujork sam se preselio iz San Franciska 1980, i on je još uvek bio jedna ruinirana konfuzija, koja se oporavljala od "belog bega" šezdesetih i sedamdesetih, kada se srednja klasa preselila u predgrađa. Bilo je prekasno da se za nikakve pare iznajme velika potkrovlja u Sohou i Tribeki, ali našli smo jedno u centru Bruklina, od 5000 kvadratnih stopa i sa 27 velikih prljavih prozora, koji gledaju na Svetski trgovinski centar i Empajer stejt bilding... LA je drugi grad pun predgrađa, koja su se širila i širila, posebno posle Drugog svetskog rata, kad su počeli da grade satelitska naselja na farmama i plantažama pomorandži za vojnike koji su se vraćali i njihove žene. Razlika između Njujorka i Los Anđelesa trenutno je u tome što je Njujork postao igralište za bogataše, tako da onde čovek mora da ili ima ušteđevinu koja mu omogućava da živi tamo, ili da je užasno siromašan i navikao da živi na samoj ivici. Los Anđeles ima sjajnu klimu, i mada je i on skup, ima bolje uslove za život.

Kako ste otkrili minimalističku muziku? Zbog čega ste se uopšte najpre zainteresovali za nju?

Prvo sam slušao radove kao što su *Music for 18 Musicians*, *Drumming*, *Come Out* Stiva Rajha, pa onda *In C* Terija Rajlija, koje je imao moj prijatelj kolekcionar koga sam upoznao na fakultetu. Kad sam se preselio u San Francisko 1978. da živim sa Džejmsom Ilejnom, on je takođe imao ogromnu kolekciju ploča. Džejms je veliki sakupljač i radio je u prodavnici ploča u to vreme, gde je nabavljao one polovne, pa se kući vraćao svaki dan sa punim rukama *cool* stvari. U to vreme sam otkrio delo Brajana Inoa *Music for Airports*, koje je u potpunosti odgovaralo mojoj melanholičnoj duši, i koje mi je ukazalo na široke puteve kojima bih mogao da se krećem. Kada sam prvi put otišao u posetu mom, sada već doživotnom prijatelju Rodžeru Džastisu, on je upravo u svom slikarskom ateljeu slušao jedan drugi album Brajana Inoa, *Discreet Music*: zapravo, ceo apartman mu je bio umetnička instalacija... nigde nije bilo nameštaja osim pet portabl gramofona postavljenih u različitim prostorijama i nameštenih da puštaju isti album metodom slučajnog izbora. Bio sam naprosto oduševljen. Na poleđini omota postoji ilustracija na kojoj se vidi i sistem kako se pravi eho na traci, u *frippertronics* tehnici. U to vreme su se stari magnetofoni mogli naći veoma jeftino u prodavnicama polovne robe, te sam nabavio par marke Norelko kontinental, nešto magnetofonske trake, krenuo da okušam sreću i zabeležim nešto. Do danas nisam prestao.

Kada i kako ste počeli da se odnosite prema zvuku kao "nađenom objektu" i koliko je velika vaša današnja arhiva? Da li ste bili svesni Olivijea Mesijana recimo i njegovih snimaka ptica?

Kao što rekoh, to je bila 1978. kada sam počeo, ali to za mene nisu bili "nađeni objekti" – nego moj rad, ja sam slikao zvukom. Zanimljivo mi je to što ste spomenuli, zato što su na mene u to vreme mnogo uticali Džejms i Rodžer, obojica fantastični slikari koji su koristili nađene objekte na svojim džinovskim platnima. Ne sećam se da sam u to vreme čuo Mesijanova dela zasnovana na pesmama ptica, ali Džejmi to verovatno ima negde na pločama. Međutim, ovih dana, u mom dvorišnom utočištu, ima tako puno ptica, i to je sve što želim da snimam! Ali nisam se još tome posvetio. Obožavam ptice. Moja arhiva je sve veća i veća.

Šta vas je toliko fasciniralo kod magnetofona i magnetofonskih traka?

To što je u pitanju nešto analogno, kao film. Ima svoju toplinu i zapravo čuješ direktan snimak zvuka, ne nešto što je semplovano 44.000 puta u sekundi. Takođe, to je nešto taktilno. Dodirujem *loopove* svojim rukama, trake onda rade zanimljive stvari propuštene dalje kroz mašine... male varijacije... slučajevi se dešavaju. Nekada se dese veoma dobre slučajnosti.

Kako ste rešili da započnete *Disentigration Loops 1-6*, i koliko duboko ste morali da idete u sopstvenu prošlost da biste dovršili taj ogroman rad? Možete li da prokomentarišete i činjenicu da je nešto što je ovde počelo kao istraživanje lične prošlosti zapravo završilo kao deo opšte istorije?

Mislim da nisam ja započeo *Disentigration Loops*, nego su se oni – *loopovi* – meni predstavili dok sam prebacivao tih šest starih traka iz svoje stare arhive u digitalnu. Ono što se desilo tokom tog procesa bilo je nezaboravno – dok su se stare trake jedna za drugom vrtele na magnetofonu, zaštitni sloj fero-oksida se lagano odvajao i otpadao, pošto je lepak popustio od starosti. Tako su te trake, koje dugo nisam puštao, od upotrebe bivale uništavane i pretvarane u prah, dok sam digitalno beležio zvuk sa njih... ostavljajući na trakama samo odjek, koji se na kraju pretvarao u skoro ništa. To me je raznelo. Na taj način sam u stvari nenamerno zabeležio život i smrt svake melodije, dok su promicale svaka na svoj način, u svom posebnom vremenu. Nalazim da je to veoma oslobađajuće. Naslov mi nije pao na pamet dok nisam sve završio. Što se tiče drugog pitanja, to je tajna vremena... niko ne znao kako će reč ili neko obeležje odjekivati u vremenu...

Sa kojim biste savremenim kompozitorima voleli da radite ovih dana? I sa kojim biste kompozitorom iz prošlosti voleli da ste imali priliku da sarađujete?

Stvarno bih voleo da ponovo radim sa mojom dragom prijateljicom i koleginicom iz muzičkog dela *The Life and Death of Marina Abramovic*, to je vaš dragulj – briljantna Svetlana Spajić! Voleo bih i da skupljam pečurke sa Džonom Kejdžom. Mislim da bi to bilo predivno iskustvo, negde u šumi, možda u Severnoj Karolini, samo skupljati pečurke i slušati zvukove... tišinu.

Budući da ćete imati nastup u Beogradu, moramo da pitamo kako je bilo raditi sa Marinom Abramović? Kakav je vaš utisak o njoj kao osobi?

Naravno, mi smo radili zajedno sa Entonijem i Svetlanom i još mnogo drugih na poslednjoj operi Roberta Vilsona o njenom životu. Obuzela me je velika trema kad je došao čas da je sretnem, nekako sam mislio da će se postaviti kao da je iznad svega, ali nisam baš bio u pravu. Ona je najdivnije, najdraže, duhovito ljudsko biće, a istovremeno je i briljantna. Obožavam je. ¶

ZORICA KOJIĆ

DRAGAN AMBROZIĆ

Ničeg suvišnog

Folklor je živ i zdrav u glasnim žicama Biljane Krstić i pod prstima orkestra Bistrik, savremen i kreativan; nema ko da vam oduzme kulturni identitet dok ga ovakvi čuvaju

Pošto je kubanizacija Srbije i zvanično počela govorom tokom kojeg čoveku izraste brada (ili rogovi), nije zgoreg da procenimo gde smo sa svojom izvornom muzikom te kakve su nam sposobnosti da je čuvamo, pakujemo i izvozimo. A u tome, lako moguće, najbolji skor ima iskusna Radio-Beograđanka, mladolika baka Biljana Krstić. Možda iznenađujuće za mnoge, ali lagano putovanje od železničke kolonije u Nišu, kroz ključne akustičarske sastave naših '70-ih (Suncokret, Rani mraz), solidnu pop-karijeru '80-ih, i povučeni etnomuzikološki rad potom, doveli su Bilju do pune zrelosti. Dečje pevancije četvrte sestre, omladinski hor, prateći vokali uz velike kantautore (B. Đorđević, Balašević), muzika za predstave beogradskog Narodnog pozorišta, rad u nacionalnom radiju... kulminirali su dolaskom novog milenijuma. Dugoprugaškim tempom gđa Krstić objavljuje albume *Bistrik* (2000, Energia), *Zapisi* (2003, HiFi Centar), *Tarpoš* (2006, PGP RTS) i sigurno predvodi svoj brojni bend Bistrik, u kojem joj gitarom i srodnim instrumentima pomažu ispisnici iz domaće folk-rok mladosti, prvo Ljuba Ninković (S vremena na vreme) pa Nenad Božić (ex-Suncokret).

U jugoslovenskoj diskografiji već ponosno zabeležena u uzor-triju ženskih vokala – debi-LP Suncokreta *Moje bube* (1977, RTV Ljubljana) i par hit-singlova – Bilja je u novom dobu osvojila i nekoliko evropskih izdavača, te se uspešno plasirala na scenu World Music. Svojevremeno su za nju pisali vodeći YU-autori, uz gorenavedene i npr. Krstić & Šaper (hitić *Poštar* '85, mnogo pre estrade s B. Tadićem), ali odrastanje na srbijanskim narodnim pesmama, upoznavanje vlaškog melosa tokom prvog zaposlenja (predmeti klavir i solfeđo u muzičkoj školi u Negotinu), diploma Fakulteta muzičke umetnosti i marljivo prikupljanje izvornog materijala/notnih zapisa najpre s juga i istoka Srbije, posle s celog Balkana zatvorili su krug prvorazrednim kreativnim interpretacijama.

foto: Goran Srdanov

Pitko i moderno izvođenje, zavidan profesionalni nivo i obezoružavajuća Biljina prirodnost (običnost!) doprineli su da na svetskim festivalima i gostovanjima bude viđana i češće nego ovde. Zadržavši normalnost i vedrinu uprkos nevoljama koje još uvek ne zaobilaze žene ni u Srbiji, B. Krstić nije stigla da u Beogradu koncertno promoviše ni prethodni, akapela-CD *Izvorište* (2013, PGP RTS) a već je zatečena u radu na sledećem ostvarenju, pod radnim naslovom *Sedi moma na visoko* (po pesmi iz 1880).

No i posle četvorogodišnje live-pauze prestonička publika je toplo dočekala, pa je izbila i suvišna gužva na ulazu u Dom sindikata (do 2000 posetilaca; cene ulaznica 1000-1500 d.), gde je Bilja pre 35 godina s Ranim mrazom imala osmodnevni rasprodat serijal bez presedana. Patiniranu, 'drvenu' i akustičnu salu ispunio je nostalgija KUD-ovskih priredbi i školovanog radijskog voditeljstva, a o besprekornom vodećem glasu i muziciranju da i ne govorimo. Biljanine druge iz buketa Suncokreta možda proizvode organsku hranu i bolje kuvaju, ali Bistrik je vrelo (moderno rečeno) organskog zvuka – srpski prevedeno, živi ljudi sviraju prave instrumente, gle čuda! U desetočlanoj postavi su neka od najpoznatijih session-imena naše scene (Bata Božanić – bas-gitara, Maja Klisinski – udaraljke), prepliću se duduci, frule, violine, gostujuća harmonika, i mnogo perkusija, a pod upravom klavijaturiste Dragomira-Mikija Stanojevića (ex-Poslednja igra leptira). Potpuno nenametljivo i aranžmanski neopterećeno, Bistrik orkestar je verovatno (po glavi člana) muzički/formalno najobrazovaniji ne-akademski sastav koji imamo.

Jedan od zanimljivih instrumentala je i uvodni, a onda Bilja povuče opojne, grlene pevačke linije kroz *Damjane, ovčarče*, bugarsku *Jana i Turčin* koju neprikosnovenom ekspertizom sledi *Jano sevdalino* iz debarske/zapadne Makedonije. Ničeg suvišnog, sve lepo razloženo za elementarno uživanje u folklornim harmonijama i ritmovima. Kao što grčkom numerom prostiru suverenitet do južnog vrha Balkana, novom tačkom *Kraj potoke bistre vode* Bilja & Bistrik dokazuju kompetenciju i kroz (sve traženiju) sevdalinku. Nije neophodno *Sedam sati udara/Bejograd se jotvara* za oduševljenje prisutnih, a pristojnost bez poseljačenja glatko se održava i kroz najpopularnije kao *Jovano...*, doprinose filmskom bestseleru *Zona Zamfirova*, i *Čaj(e) šukarije*. Pažljivo dozirane koreografije i fino stilizovana garderoba upotpunjuju utisak, a ka vrhuncu i kraju ovih sat i po vode stari favoriti kao rumunska (skat?) *Dum Daga Duma Daga* i par polifonih tačaka za 6 ženskih glasova, sa *Izvorišta*.

Znalački građena dinamika trijumfuje u brzalicama kao makedonsko *Kalajdžisko kolo*, bliskim dečijim pesmama, a Bilja je i kao pedagog upotpunila još jednu celinu: nekada Štrumfeta sa 7 mladih, od nedavno vodi radionicu vokalne tradicije za decu, pa je i taj mali hor dobio svojih 5 minuta. Naravno, ne oponašaju učiteljicu kao što to rade npr. u 'Beogradskom glasu', slično kao što Bistrikov opus jemči autentičnost kontra recimo Balkanike. Folklor je živ i zdrav u glasnim žicama Biljane Krstić i pod prstima i orkestra Bistrik, savremen i kreativan; nema ko da vam oduzme kulturni identitet dok ga ovakvi čuvaju... a vi pazite na njih. ¶

DRAGAN KREMER

Trista devojčica

Samo u prva tri meseca ove godine na severu Nigerije ubijeno je preko 1500 ljudi. Ova beskrajno siromašna i zabačena oblast dospela je, međutim, u žižu svetske javnosti tek kada je islamistička paravojska Boko Harem prošle nedelje otela preko 300 devojčica koje bi da menja za svoje zarobljene saborce, ili da ih prisilno udaje za svoje ratnike. Zapadni islamofobi imaju novi povod da vrište protiv "ekstremističkog islamizma", dok se prećutkuje da fundamentalizam na severu Nigerije nije verski već društveni fenomen, proizvod bede u ogromnom prostoru koji su francuski kolonijalisti zvali "beskorisna Afrika"

Odavno se bogatiji i srećniji deo sveta nije ovoliko ujedinio kao u slučaju otmice više od 300 devojčica u najzabačenijem kutku Nigerije. Angažovale su se ličnosti kojima nikada nije dosta publiciteta – od Anđeline Žoli i Krisa Brauna do Mišel Obame i Malale Jusufzai, ali i stotine hiljada običnih ljudi koji žele da doprinesu da bude oslobođeno 276 srednjoškolki koje su i dalje u rukama neurotičnog vođe brutalne paravojske.

Cinici njihove, uglavnom virtuelne napore nazivaju "lenjim aktivizmom" ili "kliktivizmom", ali nije nemoguće da će ova velika akcija na kraju uroditi plodom. Nažalost, problem je u tome što ona neće doprineti eliminisanju beznađa koje je na severu Nigerije stvorilo "klimu straha" o kojoj govore malobrojni zapadni izveštači. Oni su se nekako probili do Čiboka, prašnjave varošice koja je u centar pažnje svetske javnosti stavila godinama ignorisanu tragediju.

Kao i brojni novinari i aktivisti, britanski premijer Dejvid Kameron je otmicu vezao za "nasilni, ekstremistički islamizam" – "sahelistan" je postao nova opsesija zapadnih islamofoba, i na levici i na desnici. Ali uzroci su mnogo dublji. Prividno "bezumno nasilje" na severu Nigerije, kao i u obližnjim državama zapadne i centralne Afrike, predstavlja tragičnu ilustraciju činjenice da fundamentalizam nije verski već društveni fenomen, proizvod daljeg siromašenja i marginalizacije ogromnog prostora koji su francuski kolonijalisti zvali "beskorisna Afrika". Sticajem okolnosti, muslimani su ti koji na njemu čine ubedljivu većinu.

BOKO HARAM I BOŽJA ARMIJA OTPORA

Uprkos pozivanju na džihad i šerijatske zakone, Boko Haram Abubakara Šekaua je mnogo sličniji Božjoj armiji otpora, hrišćanskoj paravojsci Džozefa Konija koja decenijama terorište siromašni sever Ugande, nego Al Kaidi. Kao i Koni, nepredvidivi Šekau je propovednik milenarista, samoproglašeni "sveti čovek" koji je stvorio jedan bizaran, sinkretički kult oslonjen na islam. Štaviše, Šekauovu sektu bi tipičan salafista ili vahabit bez mnogo oklevanja proglasio neislamskom i jeretičkom – da se pojavio u Avganistanu, bio bi meta talibana.

I Šekau i Koni su okupili mlade muškarce koji ne samo da nemaju posla i dovoljno hrane već, praktično, nikakve šanse da zasnuju porodicu. Neke od 53 devojke koje su uspele da pobegnu sa sedam kamiona punih hrane, na koje su ih natrpali mladi ratnici koji se protive zapadnom obrazovanju, kažu da su im otmičari govorili da planiraju da se njima ožene. I Koni je, kao i Šekau, na Zapadu postao ozloglašena "medijska zvezda" tek pošto je 1996. godine u jednoj srednjoj školi oteo 139 učenica.

Nažalost, ni upotreba vojne sile u ovom delu sveta ne obećava ništa više od napora neumornih "sajber ratnika". Koni je i dalje na slobodi – iako ga juri bar pet vojski, uključujući američke specijalce koji su u Ugandu stigli 2012. godine, i Međunarodni

foto: AP Photo

DRAMA: Otete devojčice i vođa Boko Harema Abubakar Šeku

foto: AP Photo

krivični sud u Hagu. Nigerijska policija je 2009. godine ubila Muhameda Jusufa, harizmatičnog i prilično umerenog osnivača Boko Harama (snimci su dostupni na YouTubu) i srušila džamiju u kojoj je propovedao. Ali ubrzo ga je zamenio neuporedivo esktremniji i brutalniji vođa koji čini da, kako piše novinar "Telegrafa", Osama bin Laden "deluje kao odmereni državnik".

KARTOGRAFSKA FIKCIJA

Oko dva miliona stanovnika napustilo je svoje domove, a samo u prva tri meseca ove godine ubijeno je više od 1500 ljudi. Sever Nigerije je danas podeljen na one koji veruju da je sve bolje od petogodišnje orgije nasilja i na one koji strahuju da može biti mnogo gore. "Iskreno, toliko sam očajan da bih, ako bi Amerikanci došli da nas kolonizuju, rekao neka bude tako. Naši ljudi umiru kao muve", izjavio je Kašima Šetime, guverner savezne države Borno u kojoj je epicentar pobune. Nasuprot njemu, Ahmed Mahmud-Gumi, jedan od najuticajnijih imama, boji se da prisustvo zapadnih specijalaca i eksperata "može biti okidač za talase terorizma kakvi nikada ranije nisu viđeni" i da može "pretvoriti Nigeriju u još jedno ratište", novi Avganistan ili Irak.

Pored regionalnog aspekta, koji se tiče ogromnog prostora beznađa što se prostire od Malija na zapadu do Somalije na istoku, neki problemi su specifično nigerijski.

Neke države jednostavno nikada nije trebalo da nastanu. Zbunjujuće velik broj intelektualaca o svojoj domovini govori kao o "neuspešnoj državi", "mrtvorođenčetu", "kartografskoj fikciji", "nacionalnoj teritoriji koja nikada nije postala nacija", "veštačkoj tvorevini", čak i o "kompletnoj prevari". Jedan književnik je rekao da možemo govoriti i o "naciji u odmišljanju" – što predstavlja kreativnu, ali sasvim primerenu primenu popularne teorije Benedikta Andersona o nacijama kao "zamišljenim zajednicama" koje svoj identitet grade konstruišući zajedničke rituale i simbole.

Iako je Olesegun Obasanđo, bivši predsednik i jedan od generala koji su pučem došli na vlast, tvrdio da je "Bog stvorio Nigeriju", danas najmnogoljudniju afričku državu su stvorili Britanci 1914. godine – jer im je tako bilo jeftinije. Čak su i ime zemlje smislili britanski novinari. Prvi put »

Bespomoćna vojska

"Amnesti internešenel" je objavio da su nigerijske vlasti znale četiri sata ranije da se sprema otmica i da ništa nisu preduzele da zaštite devojčice u Čiboku. Neimenovani izvori u Abuđi tvrde, međutim, da su vojnici na vreme dobili naređenje – i da su odbili da izađu iz kasarne.

Nažalost, nije teško razumeti uzroke njihove navodne neposlušnosti. Nigerijska vojska, nekada najveća i najbolje opremljena snaga u regionu, danas je predmet podsmeha. U Maliju nigerijske mirovne trupe često nemaju čime da izađu iz baza. U nekoliko slučajeva oficiri su morali da kupe polovne džipove u Bamakou da bi jedinice uopšte mogle da obave glavni zadatak – patroliranje. Čak je i predstavnik za medije nigerijske vojske nedavno priznao da je veliki deo opreme "neupotrebljiv, nepopravljiv ili zastareo", iako na vojsku odlazi četvrtina nigerijskog budžeta – oko šest milijardi dolara. Kao i u mnogim drugim oblastima, najveći deo novca pojede korupcija.

Ipak, danas su glavni neprijatelji nigerijske vojske političari koji su prethodnih decenija sistematski slabili i izgladnjivali moćnu armiju. Njihov "strah od uniformi" nije neracionalan. Od prvog puča januara 1966. do 1999. godine vojnici nisu bili na vlasti samo tokom četiri godine. Novog puča i pobune su se plašili i generali koji su pučem došli na vlast i polako su uništavali i ponižavali različite rodove vojske. Ratno vazduhoplovstvo je tako "stradalo" posle neuspelog (kontra) puča 1985. godine, a vojna policija pet godina kasnije, kada su njeni pripadnici pokušali da sruše "kolege" koje su ranije došle na vlast.

I u drugim afričkim zemljama armija predstavlja glavnu pretnju demokratiji ili samovlašću i mnogi vladari je namerno slabe – sa izuzetkom specijalnih jedinica koje čuvaju predsedničku palatu. To donekle objašnjava i zašto su islamistički pobunjenici prošle godine tako brzo i lako porazili malijsku vojsku.

Kao i u Maliju, islamistička pobuna na severu Nigerije je eskalirala posle pada Gadafijeg režima. Boko Haram je kupio deo oružja opljačkanog u libijskim kasarnama i danas jedinice Abubakara Šekaua imaju bolju opremu i savremenije naoružanje. Pored toga, protiv islamista se bore demoralisane i slabo plaćene trupe, uplašeni i, često, gladni vojnici. Kako je Rojtersovom dopisniku izjavio jedan nigerijski oficir, "jednostavno postoji oblak bespomoćnosti koji lebdi nad nama".

Predsednik Gudlak Džonatan je nedavno priznao i da su se pripadnici Boko Harama "infiltrirali u oružane snage i policiju". Mnogi vojnici i oficiri u jedinicama koje su podeljene koliko i prevelika zemlja s razlogom veruju da neko iz komande obaveštava "teroriste" o planiranim operacijama. Neke od pažljivo pripremanih tajnih akcija završile su pokoljem vojnika u vešto postavljenim zasedama.

je pomenuto u "Tajmsu" januara 1897. godine kao novi skraćeni naziv za "Teritoriju kraljevske Niger kompanije". Naime, čitaoce londonskog dnevnika je zbunjivao kolokvijalni naziv severne polovine današnje Nigerije – "Centralni Sudan".

PRIRODNI VLADARI I NEGROIDNA PLEMENA

Britanci su bili svesni koliko težak državograditeljski posao čeka lidere zemlje koja je 1960. dobila nezavisnost. Džejms Roberston, poslednji kolonijalni guverner, zapisao je u svom dnevniku da je pogled na svet stanovnika dve veštački spojene polovine toliko različit da praktično nemaju ništa zajedničko... Manje su razlike između Engleza i Italijana nego između muslimanskog seljaka sa severa

Nigerije i pripadnika nekog od hrišćanskih naroda sa juga države, u kojoj danas živi skoro 180 miliona ljudi.

Sever je nekada bio mnogo bogatiji. Močvarni jug Nigerije predstavljao je jedan od delova planete koji su najteži za život – ce-ce muva je onemogućavala korišćenje volova i konja a ubistvena malarija i nedostatak puteva su decenijama sprečavali Portugalce i, kasnije, Britance da se maknu iz malenih priobalnih enklava. Afrikanci su ih nazivali "pijavicama" jer su služili za isisavanje profitabilnih sirovina. Na mestu jedne od njih nikao je danas 11-milionski Lagos, ekonomska prestonica zemlje u kojoj se govori "oko 248 jezika".

Slično kao i u Runadi, gde su Belgijanci favorizavali Tutsije, i Britanci su imali svoje miljenike – muslimane svetlije puti, prvenstveno ponosne Fulanije koje su smatrali "prirodnim vladarima", superiornijim nad "negroidnim plemenima" sa juga. Pobrinuli su se i da severnjaci "naslede" vlast u novorođenoj federaciji. Ali, iako je vladala decenijama, politička i vojna elita sa severa nije praktično ništa uradila da razvije zabačene regione iz kojih potiče. Pored toga, sever je odavno ugrožen stalnim širenjem pustinje i činjenicom da se jezero Čad, koje je mnogima obezbeđivalo opstanak, smanjilo 90 odsto tokom poslednjih 40 godina.

Obrazovanje žena u Nigeriji

Pitanje rodne nejednakosti u obrazovanju tema je mnogih debata u Nigeriji. Prva dama ove zemlje Pejšns Džonatan posvećena je borbi za jednak pristup obrazovanju za devojčice. Na tu temu, 14. marta ove godine, održala je i predavanje na Filološkom fakultetu u Beogradu, gde se našla kao gošća prve dame Srbije Dragice Nikolić.

U Nigeriji vlada ogroman disparitet u obrazovanju dečaka i devojčica. Mnoge devojčice napuštaju školu sa navršenih 15 godina. Statistika pokazuje da je u Nigeriji pismeno svega 59,4 odsto žena starijih od 15 godina, za razliku od 74,4 odsto pismenih muškaraca. Prema podacima Centralne banke Nigerije, u starosnoj grupi od devet do 15 godina u ruralnim sredinama, stopa pismenosti dečaka veća je za 18 procenata. Trend ipak pokazuje poboljšanje, jer u uzrastu od šest do devet godina razlika iznosi samo 3,9 odsto u korist dečaka.

Razlozi za ovu nejednakost u obrazovanju žena i muškaraca su podjednako kulturološki i socioekonomski. Pre svega, u ruralnim i slabo razvijenim delovima zemlje, uobičajen je stav da je za devojčice bolje da ostaju kod kuće i uče da vode domaćinstvo, nego da idu u školu. U studiji rađenoj 1997. godine, nigerijski istraživač Ema Obasi na prvo mesto liste uzroka zbog kojih su devojčice u Nigeriji manje obrazovane od svojih vršnjaka stavlja nigerijsku tradiciju koja više ceni muškarce nego žene. I studija rađena na Univerzitetu Ibadan stavlja uverenje o ženskoj potčinjenosti muškarcu na vrh liste uzroka ovog problema.

Socioekonomski uzroci leže u ekonomskoj propasti Nigerije koja je počela ranih osamdesetih godina dvadesetog veka. Zbog toga je obrazovanje, naročito u ruralnim sredinama, postalo luksuz. Osim toga, roditelji u Nigeriji skloni su tome da u decu investiraju u zavisnosti od pola, ali i od redosleda rođenja, a istraživanja o tome koliko je dece uskraćeno za školovanje samo zato što nisu prvorođena, bez obzira na pol, tek treba da budu urađena. Svakako, glavni razlog za ovu pojavu je to što siromašne porodice mogu sebi da priušte školovanje samo jednog deteta, a kriterijum po kom će odabrati koje će to dete biti, nekako mora da se odredi. Pošto vlada pretpostavka o tome da su devojčice korisne u kućnim poslovima, privilegija školovanja ipak češće pripadne dečacima. J. G.

APSOLUTNA BEDA

Danas u Nigeriji važi – što severnije to siromašnije i tužnije. U saveznoj državi Borno, kolevci Boko Harama u čijem južnom delu živi i značajan broj hrišćana, čak 71,5 odsto stanovnika životari u apsolutnoj bedi. Da je nezavisan, po metodologiji UN-ovog Programa za razvoj, Borno bi bio najsiromašnija država na svetu. Život je čak pet puta lošiji nego u provincijama na jugu Nigerije u kojima veoma malo ljudi živi dobro. Mada, Lola Čonejin, mlada nigerijska književnica, nedavno je napisala da bogate četvrti Lagosa i Abuđe izgledaju kao da je "jedina stvar koja ovde raste novac".

Nema mnogo stvari koje ujedinjuju podeljenu zemlju. Duboko religiozne stanovnike i njihove cinične lidere zbližava odanost "nultoj toleranciji prema homoseksualnosti". Još snažniju vezu predstavlja metastazirana "kultura korupcije". U Nigeriji je nemoguće razlikovati lažna dokumenta i ugovore od pravih – nema tog pečata ili potpisa koji nema cenu. Guverner centralne banke je suspendovan pošto je otkrio da nedostaje 20 milijardi dolara prihoda od nafte. Jedan nigerijski novinar, koji je izveštavao o "obračunu" Borisa Berezovskog i Romana Abramoviča u londonskoj sudnici, nazvao je svoju domovinu "Rusija bez snega".

NOVI KRUG PAKLA

Sveprisutni kriminal čini da Nigeriju zaobilaze čak i najveći zaljubljenici u Podsaharsku Afriku. Jedan frustrirani putnik ju je opisao kao "novi krug pakla, hobsijansku čovečnost koju je naslikao Brojgel". Bojim se da nije mnogo preterao.

"Stvari, one su loše / One su sve gore i gore / Siromašni ljudi, oni plaču / Bogati ljudi, oni mešetare", pevao je Fela Kuti u pesmi u kojoj, igrajući se rečima, nigerijsku demokratiju naziva "demokrejzija, demonstracija ludila". Neumorni muzički genije, večno gladan slobode i pravde, uspeo je da stvarnost koju je teško opisati rečima spakuje čak i u naslove svojih pesama: *Kovčeg za šefa države*, *Učitelju nemoj me učiti gluposti*, *Patimo i smejemo se*...

Nobelovac Vole Šojinka je prošle nedelje administraciju predsednika Gudlaka Džonatana optužio da se ponaša kao dete i da i dalje veruje da će problem nekako nestati ako zatvori oči. Zapadni aktivisti veruju da se on može rešiti pomoću Tvitera i Fejsbuka. Nažalost, na severu Nigerije odavno ima previše ljudi koji veruju da ih iz ubistvene bede može izvući samo Bog – ili neki njegov harizmatični "izaslanik" koji ume da im ponekad napuni stomake i ostvari bar neke "slatke snove" dok čekaju čudo. ¶

ZORAN ĆIRJAKOVIĆ

Referendumska groznica

Donjeck i Lugansk – republike. Kijev pregovara samo s lojalistima. Moskva čeka razvoj situacije u Odesi i Harkovu, a EU i SAD referendumima o nezavisnosti na jugoistoku Ukrajine demonstrativno ne pridaju nikakav značaj

SLAVLJE: Proruski aktivisti nakon saopštavanja rezultata referenduma o nezavisnosti u Luganskoj oblasti
AP Photo

Na Putinovu preporuku da se referendum odloži, u Donjecku i Lugansku su odgovorili u stilu krajiške ratne pesme: "Slobodane, piši drugo pismo, ovo prvo razumeli nismo..." Tamo su se izjašnjavali o pitanju "Podržavate li akt o samostalnosti Donjecke (Luganske) republike?"

U Donjeckoj oblasti je izašlo 71,4 odsto glasača, za samostalnost je glasalo 89,7 odsto, a "protiv" 10,19 odsto. Slično je bilo i u Luganskoj oblasti (izašlo 75,2 odsto, "za" 96,2, a protiv 3,8 odsto).

Međunarodnih posmatrača nije bilo, te zapadni mediji izražavaju sumnju u referendumske rezultate, a zapadni političari (SAD i EU) te referendume, koje smatraju nelegalnim, pokušavaju da "ponište ignorisanjem". Britanski ministar spoljnih poslova Vilijam Hejg je čak izjavio da je od tih istočnih referenduma više pažnje izazvao (kontroverzni danski) Evrosong. EU je rutinski proširila spisak sankcija protiv još 13 osoba i dve firme iz Rusije, što i ne bi bila vest da nije obuhvaćena tužilac Krima Natalija Poklonskaja, opevana u pesmici "Ah kakaja njaša prokuror Nataša".

Dok su se agonija Ukrajine produžavale referendum je ipak pokazao da se buntovno raspoloženje proširilo daleko izvan kruga "kozačkih skupština" koje su prethodnih meseci izglasavale narodne gubernatore, kao neke "atamane". To pokazuju ne toliko statistički podaci o odzivu na referendum, koliko lica ljudi raznih godišta u redovima dugim i po nekoliko stotina metara ispred biračkih mesta u Marijupolju, u kome se prethodnih dana ginulo. Glasalo se po školama, fiskulturnim salama, po trgovima kao na mitingu, i u susedstvima u biračkim kutijama na običnoj hoklici.

ŽIVELA MALORUSIJA

U Donjecku i Lugansku su posle referenduma proglasili narodne republike, čitali proklamacije i počeli pregovore o ujedinjenju u region Malorusija.

U ukrajinskoj Donjeckoj oblasti koja je formirana 1932. živi 4.343.900 stanovnika na površini od 26.517,5 kvadratnih kilometara (otprilike kao trećina Srbije). Luganska (bivša Vorošilovska) oblast, formirana juna 1938. ima više od 2,2 miliona stanovnika. Taj svet živi u haosu dvovlašća ili vakuuma vlasti, a za uspostavljanje reda i zakona i održive državne tvorevine nisu dovoljne deklaracije proklamacije i zastave.

Crno-plavo-crvena sastava samoproklamovane Donjecke Republike je, inače, slična kao zastava Donecko-Krivoroške Sovjetske Republike (u sastavu RSFSR) iz doba Oktobarske revolucije, kada je postojala od 12. februara 1918. do 17. februara 1919, obuhvatala celo Levoberežje (područje Ukrajine levo od Dnjepra) i protivila se kijevskoj, buržoaskoj, Ukrajinskoj Narodnoj Republici (UNR). Lenjin je bio protiv njenog formiranja radi jačanje saradnje ruske i ukrajinske sovjetske republike koju su boljševici kasnije uspostavili. Ušla je u sastav Sovjetske Ukrajine posle kapitulacije Nemačke, koja je nakon Brest Litovskog

separatnog mira 1918. tu teritoriju okupirala na zahtev vlade UNR iz Kijeva.

Tokom Narandžaste revolucije 2004. skica slične tvorevine se pojavila u projektu udruživanja devet istočnih regiona u Jugoistočnu Ukrajinsku Autonomnu Republiku sa sedištem u Harkovu, koji je predložila Janukovičeva Partija regiona, koja sada nema mnogo veze s pobunjenicima, izuzimajući marginalnog predsedničkog kandidata Olega Careva.

SEPARATISTI, DEZERTERI I KOMUNISTI

Kijevske vlasti, koje na rečima pristaju na decentralizaciju, ali ne i federalizaciju Ukrajine, proglasile su istočne referendume farsom i pucale kod Slavjanska, Krasnoarmejska i Kramatorska. Vesti same govore da Kijev nema uspeha u "pacifikaciji", već da svakom ofanzivom mobiliše po jedan grad na strani pobunjenika. Kijev očito ima probleme i na teritoriji na kojoj ima vlast.

V.d. predsednika Ukrajine Aleksandar Turčinov preporučio je 13. maja Ministarstvu pravde da povede istragu protiv parlamentarne Komunističke partije zbog separatističke delatnosti. U Vrhovnoj radi je nastala gužva na ivici tuče kada je komunistički poslanik Petar Simonjenko izjavio da su ukrajinski bezbednjaci u Marijupolju iz bacača gađali milicionere koji su odbili da izvrše prestupničku komandu i da rasteraju građane okupljene na mitingu za Dan pobede. Policijska zgrada se zapalila, a milicioneri su se spasavali iz ognja skačući kroz prozor.

Na sajtu Žitomira, grada na severozapadu Ukrajine, na zahtev komandira vojne jedinice A1494 pukovnika R. S. Volkova objavljen je spisak 102 dezertera vojnika i podoficira, tenkista itd., koji se nisu vratili u kasarnu. Retorika Kijeva predstavlja mešavinu ratne retorike i kompromisnih legalističkih ponuda koje istok ne prihvata.

Gubernator Donjecke oblasti (koji ne priznaje rezultate referenduma) Sergej Taruta izjavio je da su predsednik Ukrajine Aleksandar Turčinov i premijer Arsenij Jacenjuk podržali njegovu ideju da se 15. juna (zajedno s predsedničkim izborima, koji su inače zakazani za 25. maj) sprovede konsultativni referendum o proširenju punomoćja regiona u okviru pravnog sistema Ukrajine, u prisustvu međunarodnih posmatrača. Da li je to ražanj za zeca koji je još u šumi?

Denis Pušilin, lider pobunjenika, tvrdi da se ukrajinski predsednički izbori neće održati u Donjeckoj Narodnoj Republici zato što je ona sada nezavisna. A oružje će rado položiti kada se otuda u potpunosti povuče ukrajinska vojska.

MOSKVA NE ŽURI

To je opet u suprotnosti sa javnom sugestijom Kremlja, kome se rukovodstvo Donecke Narodne Republike obratilo s mobom za priključenje Rusiji. Putinova pres služba je 12. maja saopštila da se Rusija s uvažavanjem odnosi prema pokazanoj narodnoj volji i da očekuje da će praktična realizacija rezultata referenduma proći civilizovanim putem: bez ikakvih recidiva nasilja, kroz dijalog među predstavnicima Kijeva, Donecka i Luganska.

Ruski predsednik Putin i predsedavajući OEBS-u, švajcarski političar Didije Burkhalter su u telefonskom razgovoru posle referenduma istakli značaj povećanih napora OEBS-a u cilju rešavanja krize. "Putna karta OEBS-a" sadrži četiri bloka koje podržavaju četiri strane: Ukrajina, Rusija, SAD i EU — uzdržavanje od nasilja, razoružanje, nacionalni dijalog i izbore. A Burkhalter je nakon sastanka sa šefovima diplomatije EU i kremaljske izjave protumačio pomirljivo: "Videli ste jutros odgovor Rusije: ona je izrazila poštovanje, ali ne i priznavanje referenduma..."

Šef ruske diplomatije Sergej Lavrov je ponovio da je u Ukrajini potrebno organizovati nacionalni dijalog na osnovu predloga koje je izneo predsedavajući OEBS-a, međutim, izrazio je sumnju da bi to moglo da se dogodi u skorije vreme.

Predsednik naučnog saveta Instituta zemalja Zajednice Nezavisnih Država profesor Andranik Migranjan smatra da će dalji koraci Moskve zavisiti od toga koliko su kijevske vlasti spremne na dijalog s regionima. On smatra da Moskva ne žuri s dalekosežnim koracima, zato što još nije jasna situacija u Odesi, Harkovu i drugde na jugo-istoku.

Nemački diplomata Volfgang Išinger je na predlog OEBS-a (bio je posrednik i ovde kod nas, oko Kosova) sa ukrajinske strane prihvaćen kao moderator okruglih stolova nacionalnog jedinstva. Na prvi okrugli sto u Vrhovnoj radi 14. maja pozvani su članovi vlade, poslanici, predsednički kandidati, bivši predsednici Leonid Kravčuk i Leonid Kučma, šefovi oblasnih administracija, oblasnih saveta, mesnih samouprava, religioznih organizacija, naučnici, biznis-krugovi, javne ličnosti...

Jedino se ne pominju oni s kojima treba da se pregovara – predstavnici pobunjenog jugo-istoka Ukrajine, narodni gubernatori, koji su sada ohrabreni rezultatom referenduma.

V. d. predsednika Turčinov je naglasio da sa naoružanim separatistima ukrajinska vlast neće pregovarati, već samo s legalnim predstavnicima naroda.

Kijev je, međutim, s tim "teroristima" i "separatistima" već nekoliko puta pregovarao: o razmeni donjeckog narodnog gubernatora Pavla Gubareva za zarobljene u gaće svučene oficire, specijalce "Alfe", a i prethodnih dana, o oslobađanju bivšeg načelnika marijupoljske milicije Valerija Androšćuka, koji se, teško ranjen, sada leči u jednoj kijevskoj bolnici.

Teško da će zvanični Kijev moći da izbegne pregovore sa referendumima ohrabrenim pobunjenicima na istoku. Dok se to ne desi, produžava se stanje koje generalni sekretara OUN-a Ban Ki Mun ocenjuje rečima: "U Ukrajini ima mnogo nasilja, a malo dijaloga..." ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Gasni račun dospeva 3. juna, u 19 časova

Iz Moskve je posle više najava došlo finalno "gasno upozorenje". Ruski premijer Dmitrij Medvedev naložio je Gaspromu da od 13. maja Ukrajini uvede avansni sistem plaćanja za gas. Gasprom je Naftagas Ukrajini već ispostavio preliminarni račun za isporuke u junu. Ako Ukrajina ne uplati za gas unapred, direktor Gasproma Aleksej Miler, kaže da će ova firma od 10 časova ujutru, 3. juna Ukrajini dostavljati "nula kubnih metara gasa".

Pre toga, Miler je izjavio da ga raduje što Ukrajina posle zapadnih odluka o finansijskoj pomoći sada ima dovoljno para da plati ruski gas.

Apokalipsa juče

Prema novom izveštaju Čatam hausa, od Kubanske krize do danas dogodilo se čak trinaest, uglavnom tajnih, međunarodnih incidenata, koji su svet doveli na ivicu nuklearnog rata

Dok drama u Ukrajini prelazi iz prvog u drugi čin, mediji i analitičari, diplomate i svetski lideri pokušavaju da objasne šta se događa tako što tragaju za raznovrsnim istorijskim paradigmama, od kojih je otcepljenje Kosova bilo samo jedno. Malo kom mediju je, na primer, promaklo da sve veće zaoštravanje odnosa između Moskve i Vašingtona u prethodnih nekoliko meseci, otkako su krajem prošle godine počeli protesti na trgu Majdan u Kijevu, pa preko Krima do Donjecka, bar jednom uporedi sa dramatičnih "trinaest dana oktobra", tokom čuvene Kubanske krize iz 1962. godine, kad je svet bio na ivici nuklearne katastrofe i što je mnogo načina predstavljalo vrhunac paranoje Hladnog rata. Šta uopšte možemo da naučimo iz takvih primera?

Jedan značajan korak ka razumevanju prirode takvih, potencijalno apokaliptičnih sukoba, došao je sa aprilskim izveštajem o svim onim situacijama u poslednjih pola veka kad se svet našao pred mogućim nuklearnim ratom, a koji je objavio čuveni britanski Čatam haus (*Chatham House*). Ova nevladina organizacija iz Londona, punog imena Kraljevski institut za međunarodnu politiku, proslavila se brojnim sličnim izveštajima kojim pokušava, manje ili vise uspešno, da ponudi analize ključnih diplomatskih pitanja današnjice.

Izveštaj pod nazivom "Previše blizu sukoba" i sa konkretnijim podnaslovom *Cases of Near Nuclear Use and Options for Policy*, objavljen pre dve nedelje, pojavio se u javnosti u pravom trenutku kako bi zapravo redefinisao poimanje Kubanske krize i sličnih kritičnih situacija, u poređenju sa aktuelnim zbivanjima u Ukrajini, kao i sveopšte analize svetske scene. Izveštaj su na osnovu stotina danas dostupnih obaveštajnih podataka napisali Patriša Luis, Hiter Vilijams, Benoa Pelopidas i Sasan Aglani, a grube skice onoga što sadrži stigle su, barem kao rubrika zanimljivosti, i do naših medija.

NUKLEARNI HOLOKAUST

Na isti onaj način na koji današnji školarci na pomen reči Ukrajina kažu rat, izvesno je da će jednog dana za odrasle ljude i "slučaj Ukrajina" biti neka nova paradigma. I verovatno neće imati mnogo sličnosti sa Kubom. Medijima je, međutim, lako. Analitičar koji pokušava da pronikne u dublju prirodu neke vrste sukoba, prinuđen je da sagleda mnogo više sličnih kriznih situacija od onih koje se na prvu loptu prepoznaju. Kad je reč o onim svetskim krizama koje nose nuklearni predznak, pokušaće da razume ceo mehanizam odlučivanja, ali i da otkrije brojne nepoznate pozadinske priče. Mada se čini da tu baš i nema mnogo šta nejasno, pokazuje se, da čak i o onim događajima o kojima smo videli na stotine knjiga, filmova i izveštaja, zapravo ne znamo dovoljno.

Sudeći po ovom izveštaju, ispostavlja se da Kubanska kriza uopšte nije bila poslednji ozbiljan međunarodni incident u kome je moglo da dođe do primene nuklearnog oružja. Nakon ove krize do danas se u svetu dogodilo čak trinaest, za širu javnost uglavnom tajnih, incidenata. U izveštaju je detaljno opisan svaki od njih, sa podacima koji donedavno nisu bili javno dostupni, da bi se potom izvuklo više zajedničkih i pomalo neočekivanih zaključaka.

Izveštaj Čatam hausa pokazuje da se tokom 1962. dogodilo četiri incidenta: jedan sa podmornicama tokom pomorske blokade u oktobru, drugi nekoliko dana kasnije sa britanskim nuklearnim arsenalom, potom vrhunac tenzije poznat kao Crna subota, 27. oktobra 1962, kao i lažno upozorenje o nuklearnom udaru izvesnog Penkovskog. U narednoj deceniji dogodiće se još tri ozbiljna nuklearna incidenta, od kojih je prvi vezan sa arapsko-izraelski rat 1973. godine. Druga dva, iz 1979. i 1980. liče na zaplet Kjubrikovog kultnog filma *Dr. Strendžlav*, kada su u oba slučaja tehničke greške američkog lansirnog sistema NORAD izazvale lažna upozorenja – u prvom je snimak trenažne kasete pobrkan sa realnim signalom, a u drugom je do lažne objave nuklearnog rata došlo zbog kvara na računarskom čipu.

Dva ovakva slučaja, tehničke greške

koje su shvaćene kao upozorenje o nuklearnom lansiranju, dogodila su se i na drugoj strani, u septembru i novembru 1983. godine. Čak i u trenucima kad se sukob Zapada i Istoka okončao, neuspešni sovjetski puč 1991. godine umalo da se zbog haotičnih informacija pretvori u nuklearni rat, dok se jedan od najozbiljnijih incidenata ove vrste desio 25. januara 1995, kad je u Moskvi lansiranje jedne istraživačke rakete registrovano kao nuklearni napad i uprkos mirnodopskim odnosima, Rusija pripremila stratešku odbranu.

Dva slična nuklearna incidenta između Indije i Pakistana dogodila su se 1999. i 2001, na prelazu vekova. Kako autori Čatam hausa navode, iz svih ovih slučajeva se jasno vidi kako je loša komunikacija između nuklearnih sila preduslov za nastanak ovakvih kriza. No, samo rešenje komunikacije nije dovoljno. Jedan od njihovih zaključaka je i da "direktna, vruća linija između lidera nuklearnih sila funkcioniše samo ako obe strane veruju da na drugoj strani sedi osoba koja ima interes da reši krizu i spremna je da primeni mere da smanji tenzije".

DRAMA NA ATLANTIKU

Kubanska drama se, dobro je znano, okončala posrednim, a potom sve direktnijim pregovorima američkog predsednika Džona Kenedija i sovjetskog lidera Nikite Hruščova, čime je izbegnut nuklearni rat, koji je tokom krize za milione ljudi predstavljao realnu pretnju. Svemu je prethodio splet obaveštajnih, vojnih i diplomatskih sukoba dve tadašnje supersile koji su decenijama potom analizirani. U izveštaju Čatam hausa razjasnilo se još ponešto i u Kubanskom slučaju – kako je postojao i drugi, prostraniji teatar od soba u kojima su dva lidera odgonetala poruke jedan drugom. I koliko je za kulminaciju krize bila presudna ne samo komunikacija dve supersile, već i ona sa vojnom silom na terenu.

Naime, 22. oktobra, u vreme američke pomorske blokade, četiri ruske podmornice B-4, B-36, B-59 i B-130, sa po tri nuklearne bojeve glave od po 15 kilotona, krenule su u tajnu misiju na Atlantiku. U opštoj tenziji i nedovoljnom protoku informacija, ove četiri podmornice su se našle u situaciji koja je i bez kontrole Bele kuće i Kremlja mogla da se pretvori u rat do potpunog uništenja.

Ova tajna operacija u Sovjetskom Savezu nazvana je kodnim imenom Anadir. Inače, bilo je nepoznato da su ove podmornice, čije je odredište bio Mariel kod Kube, bile uvučene u direktnu borbu sa američkom mornaricom. Mada je ruska strana bila upoznata sa planom SAD da u okviru pomorske blokade upotrebi bombe za odvraćanje, to nije bilo saopšteno kapetanima podmornica. Prilikom pokreta, oni su imali naređenja da deluju po nahođenju bez kontrole Centralne komande.

Zato se dogodilo da su, kad su bili napadnuti, kapetani pomislili da je reč o nuklearnom napadu i da je vreme da lansiraju protivudar. "Mi ćemo poginuti, ali ćemo ih sve potopiti", izgovorio je kapetan podmornice B-59 Valentin Savitski, spremajući se da lansira nuklearni protivudar. Nakon sumnji svog prvog oficira, Savitski je počeo da se premišlja, popustila ga je rešenost i počeo je da oklева. Na kraju je pristao da izroni i proveri o kakvoj vrsti napada je reč. Kada je ustanovljeno da je reč o merama pomorske blokade, pretnja se stišala, a svet nije utonuo u nuklearni rat.

Autori Čatam hausa zaključuju kako "odluke o upotrebi nuklearne sile u većini ovakvih slučajeva padaju samo na nekolicinu ljudi. Logika sugeriše da su takve strukture u kojima se odluke donose bolje informisane i stabilnije nego kada je više ljudi uključeno". Mada to često same donosioce odluka vodi u neodlučnost, to je zapravo, po mišljenju britanskih analitičara, prednost – zbog njihovog premišljanja prolazi vreme koje bi za ishod samog nuklearnog rata bilo pogubno, ali olakšava da se "kupi vreme" i krene ka smanjenju tenzije.

Akcija, očigledno, nije uvek najbolji put. Da li nas je zapravo spasilo oklevanje, kao naša najveća brana od apokalipse? ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Magna karta interneta

O monopolu velikih internet kompanija, panici u Silicijumskoj dolini, zaštiti podataka, mogućnosti otcepljenja delova interneta i uticaju interneta na diplomatiju

Krajem aprila u Brazilu je održan Net Mundijal, veliki diplomatsko-tehnološki skup na kome su visoki predstavnici iz većine zemalja raspravljali na koji način i ko može i treba da upravlja internetom. Na ovom događaju kao član Visokog komiteta učestvovao je i Beograđanin Jovan Kurbalija, koga ovih dana "*Temps*" naziva ambasadorom interneta. "Rizik da dođe do otcepljenja delova interneta postoji, to je tehnički moguće i lako izvodljivo. Međutim, to nije tehničko, već ekonomsko i političko pitanje, u međuzavisnom svetu cena bi bila veoma visoka. Čak ni Kina, koja ima najviše internet korisnika, nikada nije dovela u pitanje učešće u globalnom internetu", kaže za "Vreme" Kurbalija.

"VREME": Šta je bio direktan povod za Net Mundijal, neobičan skup simboličnog naziva?

DR JOVAN KURBALIJA: Neko se našalio da Edvard Snouden stoji iza Net Mundijala. U svakoj šali ima istine. Naime, u septembru 2013, predsednica Brazila Dilma Rusef otkazala je posetu Sjedinjenim Državama nakon Snoudenovog otkrića o prisluškivanju njenih razgovora i elektronskom nadzoru brazilske države i kompanija. Mesec dana kasnije u Braziliju dolazi Fadi Sehadi, predsednik ICANN-a, najuticajnije internet organizacije, i predlaže predsednici Rusef da organizuje samit na kome će se otvoreno govoriti o upravljanju internetom. Nakon nekoliko meseci pregovora i priprema, Net Mundijal je održan od 23. do 24. aprila u Sao Paulu.

Zbog čega je tako nešto organizovano baš u Brazilu, a ne na primer u Njujorku, Briselu,ili, čak, Moskvi?

Pre svega, po otkrićima Snoudena, brazilski internet je bio izložen veoma širokom elektronskom nadzoru. Brazil je time imao moralno pravo da pokrene pitanje upravljanja internetom.

Pored ovog povoda, Brazil ima izuzetan ugled u digitalnom svetu. To je zemlja u razvoju i članica BRICS-a sa jednom od najdinamičnijih stopa ekonomskog razvoja. Veliki deo populacije koristi internet. Uz to, Brazil ima najrazvijeniji sistem upravljanja internetom sa aktivnim učešćem vlade, komercijalnog sektora, nevladinih i tehničkih organizacija. Uz takav digitalni prestiž, Brazil je postao jedan od najznačajnijih aktera u globalnoj internet diplomatiji. Zbog toga je bio idealan i verovatno jedini kandidat za održavanje skupa kao sto je Net Mundijal.

Kakav je uticaj SAD na internet? Hoće li on ovakvom diplomatskom akcijom moći da se umanji?

Postoji više razloga za vodeću poziciju SAD na internetu. Pre svega, SAD su kolevka razvoja i korišćenja interneta. Tamo su nastale prve aplikacije, a kasnije je nastala i internet industrija. Silicijumska dolina je centar globalne internet industrije. Na primer, Gugl pokriva 80 odsto svih internet pretraživanja u Evropi. Sa kupovinom kompanije Skajp od strane Majkrosofta, Evropa je izgubila poslednju značajnu internet kompaniju. Preko SAD se odvija najviše internet saobraćaja i tamo se nalaze takozvane "farme" servera na kojima su skladištene velike količine podataka. Najviše internet inovacija dolazi iz SAD. Uticaj SAD na internet je strukturalne prirode.

Za ravnomerniji razvoj interneta širom sveta bitna su dva pitanja. Pre svega, kako podstaći razvoj internet industrije u drugim zemljama i regionima. Na primer, Evropa je u digitalnoj industriji "treći svet", budući da za većinu servisa koristi kompanije iz SAD (Gugl, Fejsbuk, Tviter). Razlozi za zaostajanje Evrope i drugih zemlja mogu se naći u nedostatku institucija i pravnog sistema koji bi podržao razvoj inovacija. Digitalno zaostajanje nije nužno krivica SAD, već problem koji mora rešiti svaka zemlja ponaosob.

Da li može da se spreči monopol velikih internet kompanija?

Za mnoge, Fejsbuk je postao sinonim za internet, a Gugl za pronalaženje informacija na njemu. Sve je manje prostora za pojavljivanje novih internet kompanija. Čak i ako se pojave, čim postanu malo veće, prodajom se utapaju u najveće kompanije Silicijumske doline. Sprečavanje monopola i održavanje prostora za inovaciju su najvažnija strateška pitanja upravljanja internetom. O tim pitanjima se sve više govori u okviru rasprave o neutralnosti internet saobraćaja (*net neutrality*). Uz ograničavanje monopola i zadržavanje neutralnosti interneta, ostavlja se mogućnost pojave novih internet kompanija na drugim kontinentima.

Naposletku, kada se govori o uticaju SAD na internet, najčešće se govori o ICANN-u, organizaciji koja upravlja internet domenima, nekom vrstom internet adresara. Sedište ICANN-a je u Kaliforniji, a proces upravljanja "internet adresarom" nadzire vlada SAD. Ovakvu ulogu SAD kritikovale su mnoge zemlje. Uoči Net Mundijala, vlada SAD najavila je prekidanje "pupčane vrpce" sa ICANN-om i razvoj novog sistema nadzora nad ICANN-om koji bi uključio aktere iz celog sveta.

Koji su osnovni zaključci Net Mundijala?

Postignuta je saglasnost o osnovnim internet principima, uključujući očuvanje jedinstvenosti interneta, otvorenost i transparentnost u upravljanju resursima. Internet principi postavljaju osnovu za neku vrstu digitalne "Magna karte interneta'.

Kontroverze su nastale u razgovorima kako te principe primeniti. Na primer, postojala je saglasnost da se zaštiti digitalna privatnost građana u skladu sa međunarodnim konvencijama i da se ograniči masovni digitalni nadzor. Međutim, SAD su bile protiv formulacije da taj nadzor treba da bude primenjen samo kada je to neophodno, i u odgovarajućoj

meri. U Sao Paulu nije postignut dogovor o pitanju masovnog digitalnog nadzora i to je ostavljeno za buduće pregovore pod okriljem UN-a. Ostavljeno je otvoreno i pitanje učešća različitih aktera u upravljanju internetom. Kina, Rusija, Indija i većina arapskih država zahtevaju vodeću ulogu vlada u upravljanju internetom, dok se SAD i internet biznis zalažu za veću ulogu nevladinog sektora. Sve u svemu, principi su uglavnom dogovoreni, ali ne i načini kako se mogu primeniti.

Možemo li u teoriji ili u praksi govoriti o otcepljenju delova interneta, ili o nekakvom nacionalnom internetu?

Tehnički je to izvodljivo, ali bi cena bila veoma visoka. Internet je deo naših svakodnevnih rutina. Po poslednjem istraživanju, preko interneta se odvija oko 20 odsto svakodnevne porodične komunikacije u Evropi. Zamislite samo kakav bi efekat imalo eventualno isključivanje Fejsbuka u Srbiji.

Brazil je ponudio odgovor na dilemu kako sačuvati globalni internet i zaštititi nacionalne interese. U nacrtu nedavno donetog brazilskog "internet ustava" (*Marco Civil Act*) postojala je odrednica po kojoj se traži od Fejsbuka, Gugla i ostalih internet kompanija da podatke brazilskih građana čuvaju na serverima lociranim u Brazilu, i time im pruže zaštitu po brazilskom pravu. Ovaj predlog je izazvao paniku u Silicijumskoj dolini, budući da bi brazilski primer verovatno pratile i ostale zemlje sveta. To bi višestruko povećalo troškove i smanjilo profit internet kompanija. U poslednjem trenutku Brazil je odustao od ovog predloga, ostavljajući vremena da se pitanje zaštite podataka reši na međunarodnom nivou. Time je poslao jasnu poruku Silicijumskoj dolini: ako ne obezbedite adekvatnu zaštitu brazilske digitalne imovine, zahtevaćemo od vas da ta imovina bude locirana na serverima u Brazilu.

Slični zahtevi stižu i iz Evrope, gde se govori o "digitalnom Šengenu". Između interesa država da sačuvaju svoju digitalnu imovinu i interesa internet kompanija da sačuvaju svoj profit, otvara se prostor za mogući kompromis i očuvanje interneta kao jedinstvenog sistema.

Kako se promenila priroda diplomatije u eri interneta, a zatim i Vikiliksa i afere Snouden?

Osnovna funkcija diplomatije se neće promeniti, ali je jasno da se menja način njenog vođenja. Najznačajniji uticaj Vikiliksa i afere Snouden je sve ograničenija tajnost diplomatije. Tako da ova dva slučaja nisu "incidenti", već nagoveštaji strukturalnih promena u vršenju javnih poslova.

To je jasno naznačeno u nezavisnoj studiji sačinjenoj za Kongres SAD nakon 9/11. Po ovoj studiji, osnovni uzrok zašto teroristički napad nije sprečen bio je nedostatak komunikacije između različitih bezbednosnih organizacija. Svi podaci su postojali, ali niko nije mogao da ih poveže. Odlučeno je da se zidovi oko "informacionih silosa" američkih bezbednosnih agencija poruše i omogući pristup poverljivim podacima velikom broju lica. Među nekoliko miliona lica sa ovim pravom bili su i Bredli Mening i Edvard Snouden. Studija jasno navodi da je time povećan rizik za curenje podataka, ali je procenjeno da je taj rizik manji od rizika terorističkih napada. Sve što se desilo kasnije nije stvar incidenata, već posledica odluke bazirane na proceni rizika.

Ovakve odluke čekaju i druge zemlje i institucije. Gotovo da je nemoguće održati tajnost podataka. Ostaje samo da se proceni koliki nivo kalkulisanog rizika se može tolerisati.

Pored toga, otvara se i pitanje diplomatije i transparentnosti. Zamislite kako bi izgledali pregovori Dačića i Tačija da su bili prenošeni preko interneta. Verovatno bi se to svelo na slanje poruka potencijalnim glasačima u Beogradu i Prištini, a to ne bi vodilo kompromisu i rešavanju problema. Najveći diplomatski uspesi u prošloj godini – Kosovo i iransko nuklearno oružje – postignuti su kroz diskretne pregovore. Za diplomatiju je često korisnija translucentnost, nego transparentnost. Potrebno je znati da se pregovori vode i kakav je ishod pregovora, ali ne i svaki detalj. To su objektivni limiti korišćenja interneta u diplomatiji. ¶

MARIJA VIDIĆ

Jezik moćnika i njihovih tumača

Prevodioci jesu statiste na diplomatskoj pozornici, ali uvek moraju da znaju o čemu se radi i da dobro poznaju svog šefa, da bi mogli verno da prenose šta govori. I to, po mogućnosti, na strani jezik, jer će na svom maternjem lakše da razaznaju sve nijanse, koje ponekad mogu da utiču na tok istorije

Nikad nisam imao uvid u analize koje pripremaju obaveštajne službe. Uveren sam da samo u nijansama mogu da se razlikuju od diplomatskih depeša, pregleda koje pripremaju pojedina odeljenja u ministarstvima, pa i dobrih komentara iskusnih novinara. Pošto je postao kancelar u Nemačkoj, Helmut Šmit je jednom prilikom javno rekao da lektirom švajcarskog dnevnog lista *Neue Züricher Zeitung* saznaje više nego kad proučava analize nemačke obaveštajne službe BND (*Bundesnachrichtendienst*). Taj švajcarski list poznat je po tome što se sa drugim medijima ne takmiči u brzini aktuelnosti, mnoge teme će obraditi sa zakašnjenjem od jednog ili čak dva dana, ali zato temeljno istražuje. Da li je Šmit preterao? To pitanje sam postavio Horstu Grabertu, bivšem ambasadoru Nemačke u Austriji, Jugoslaviji i Irskoj, a pre toga neko vreme koordinatoru nemačkih obaveštajnih službi pod kancelarom Vilijem Brantom. On se nasmejao: "Tajnim službama treba postaviti prava pitanja, onda se možete nadati i pravim odgovorima, inače svakako ne..."

Što se jezika politike tiče, pa svakako i obaveštajnih službi, valja razlikovati fakte i nijanse. Jedno je kad se izveštava o činjenicama, a drugo o javnom mnjenju na određenom području ili kad se prepričava šta je ko rekao. Ja mislim da savremena ekonomska propaganda – namerno koristim stari izraz za delatnost, koju danas svi zovemo *public relations*, jer je sa stanovišta našeg jezika to preciznije – mnogo bolje od političara, diplomata i obaveštajaca poznaje sugestivnost reči i pogotovu slika. Državnici i te kako koriste iskustva i imaju svoje stručnjake za PR, ali ako dozvole da oni svojim "umećem" prekriju njihovu ličnost, sigurno neće imati uspeha.

PREVODILAC NA ZADATKU: I. Ivanji za stolom J. Broza
Fotografije: Vreme arhiv

Smatram da nimalo nije slučajno što na području verovatno najpreciznijeg jezika današnjice, posebno u njegovoj matici, Engleskoj, postoji iznenađujuća povezanost između vrhunskih književnika i tajne službe. Slavni engleski pisac Somerset Mom (1874–1965) ne samo da je u toku Prvog svetskog rata radio za britanski "sikret servis", poznat kao MI-6, nego je 1917. godine neko vreme kao engleski špijun delovao u SSSR. Jedan od najuspešnijih autora špijunskih romana, Džon le Kare (*John le Carre* je zapravo pseudonim lorda *Davida Johna Moora Cornwella*, rodio se 1931), bio je profesionalni obaveštajac britanske tajne službe MI-6 pre nego što je uopšte počeo da se bavi literaturom, a baš obratno, veliki pisac Grejem Grin (1904–1991) postao je za vreme Drugog svetskog rata obaveštajac i radio u tajnoj službi pod rukovodstvom legendarnog Kima Filbija, za koga se posle ispostavilo da je bio jedan od najboljih i najproduktivnijih sovjetskih špijuna. Nije dokazano, ali je objavljivano u britanskoj štampi, da je Grin radio za sikret servis i posle Drugog svetskog rata. On to nije potvrdio, ali ni demantovao.

NIJANSE U PREVODU

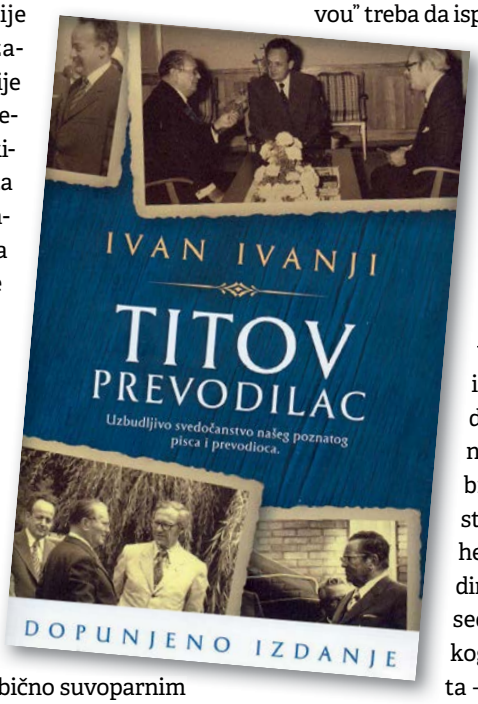
Rekoh da je engleski "najprecizniji". Možda i nisam u pravu, ali voleo bih da znam da li je tako. Verujem da su nijanse veoma važne, atmosfera koja zrači iz jednog napisa, znači i analize. Ako je teško prevesti poeziju, teško je i depešu ili izveštaj, a bojim se da analitičari i prevodioci u tajnim službama i ministarstvima nisu dovoljno "prefinjenog duha" da tačno razumeju šta je onaj koga citiraju hteo da kaže. Već i sami jezici su isuviše složeni. Na primer, samo srpski jezik poseduje glagol *nemati,* samo nemački nema dve različite reči za *sutra* i za *jutro.* Da li će naš obaveštajac prisluškujući nekog važnog Nemca i čuvši da nešto treba da se dogodi *Heute Morgen* shvatiti da će to biti već *danas ujutro*, a da neće prevesti sa *danas ili sutra*?

Gotovo je neverovatno kakve greške prave velike obaveštajne službe, odnosno do koje mere su ponekad nesposobne da unapred saznaju šta će se dogoditi. Slavna CIA bila je iznenađena kada je SSSR 1949. prvi put uspešno testirao atomsku bombu, zaprepašćena kad su Kinezi 1950. umarširali u Koreju, nisu predvideli ni mađarsku revoluciju 1956, ni kubansku krizu 1962, ni pad iranskog šaha 1979, ni da će pasti berlinski zid 1989, ni da će Sadam Husein napasti Kuvajt 1990, a kamoli terorističke napade Al Kaide 11. septembra 2001, iako je služba, kao što u međuvremenu znamo, i te kako imala indicije. Ali su zato američke vojne službe neprekidno precenjivale sovjetske vojne snage.

Da li je fatalnim greškama analiza doprinelo i što su grešila prevodilačka odeljenja? O tome ne nalazimo mnogo podataka u američkim knjigama koje kritikuju svoju tajnu službu. Nešto o tome ipak govori Čarls Bolen u svojim memoarima *Svedok istorije* (*Witness to history*), koga ću nekoliko puta citirati u ovom tekstu. Ja bih se kladio da su izvori pogrešnih procena često površni prevodi ili umišljeni agenti, koji misle da dobro znaju jezik zemlje koju obrađuju, ali ne shvataju sve nijanse.

Znatne razlike postoje čak i na istom jeziku ako se govori i piše u dva različita društvena sistema. To je bilo veoma primetno u vreme postojanja dve nemačke države, zapadne Savezne Republike Nemačke i istočne Nemačke Demokratske Republike. Jednom prilikom me je rukovodstvo tadašnjeg Radija Jugoslavija zamolilo da nedelju dana slušam njihove vesti na nemačkom jeziku i napišem svoje mišljenje. U svom izveštaju rekoh da kad slušam radio već posle prve dve rečenice znam da li slušam istočnonemačku ili zapadnonemačku stanicu, čak i ako je reč o sportu ili o meteorološkom izveštaju, a da vesti na nemačkom jeziku naše stanice nažalost zvuče "veoma istočnonemački". To je šefove zabrinulo, zamolili su da slušam još nedelju dana, a davali su mi i srpske originale da bih mogao da uporedim šta prevodioci rade. Na kraju sam konstatovao: "Prevodioci su dobri, ali vesti su već na srpskom napisane nekako 'istočnonemački'", a to je zapravo značilo prilično frazerski.

Da se vratim na pisce-obaveštajce. U drugim zemljama izvan Velike Britanije za autora beletristike bi svakako bila moralna propast ako bi se saznalo da su za nekog "špijunirali", u Velikoj Britaniji to nimalo nije "šoking". Nažalost, do sada nije objavljeno – verovatno nije skinuta zabrana za uvid u odgovarajuće arhive sa izveštaja koje su, na primer, Mom, Le Kare ili Grin pisali kao agenti. Svog stila svakako nisu mogli da se odreknu. Da li bismo se divili snazi njihovih izraza i u takvim obično suvoparnim dokumentima ili bismo se razočarali u njih? Pošto sam rekao da ne verujem da postoji isuviše velika razlika između diplomatskih i obaveštajnih analiza, žalim što kod nas još niko nije došao na ideju da sakupi depeše i analize koje su napisali naši književnici koji su takođe bili u diplomatskoj službi, Branislav Nušić, Jovan Dučić, Stanislav Vinaver, Miloš Crnjanski ili Ivo Andrić, i da ih objavi uz odgovarajuće komentare. Svi su oni bili diplomate i na različite načine obaveštavani o onome o čemu će obavestiti svoju vladu. Jedanput sam u Nemačkoj naišao na analizu situacije u Albaniji krajem dvadesetih godina i o kralju Zoguu koju je napisao Ivo Andrić. Bio sam isuviše disciplinovan – ili glup – pa nisam zadržao jednu kopiju za sebe, poslušno sam je predao svojoj centrali, ministarstvu inostranih poslova.

I JEZIKE TREBA ZNATI

Postoji jedna knjiga koju bi svako ko hoće da bude tumač na visokom međunarodnom nivou, trebalo da prouči. Naslov je *Statista na diplomatskoj pozornici*, autora Paula Šmita (*Paul-Otto Schmidt, 1899–1970*). Šmit je posle Prvog svetskog rata deset godina bio prevodilac za nemačko ministarstvo inostranih poslova i Društvo naroda, a zatim dvanaest godina šef Hitlerove prevodilačke službe i njegov lični prevodilac. U svom uvodu on kaže da "tumač na najvišem nivou" treba da ispuni tri uslova: "Prvo, ne sme da se boji onih za koje radi. Drugo, treba da zna o čemu se radi. Treće, takođe treba da zna i jezike." Zatim naglašava da taj redosled nije slučajno izabrao. Objašnjava da će stručno delo iz hemije bolje prevoditi hemičar, makar i ne znao naročito dobro jezike, a ne lingvista, koji nema pojma o hemiji. Mogu da potvrdim da je u pravu. Predsednik istočnonemačkog Nacionalnog fronta – organizacije slične našem tadašnjem Socijalističkom savezu radnog naroda – bio je izvesni profesor Korens, hemičar (*Erich Correns, 1896–1981*). Prilikom posete zagrebačkom kombinatu OKI uopšte nisam uspeo da prevodim šta su on i direktor kazali jedan drugom, ali su oni prišli nekoj tabli, kredama pisali formule i perfektno se sporazumevali na "jeziku hemije". Mene su u Beogradu jednom prilikom zamolili da sa nemačkog jezika na brzinu prevedem »

ZVANIČNA POSETA: Vili Brant u Beogradu
Fotografije: Vreme arhiv

knjigu o podzemnim železnicama, koja je bila potrebna prilikom planiranja metroa, ponudili dvostruki honorar i dodali da nije važno da bude precizno, samo da bude razumljivo. Morao sam da odustanem. Rekoh, nađite nekog inženjera, eksperta, makar i ne znao dobro nemački, važno je da se snađe sa stručnom terminologijom.

Da se vratim na Paula Šmita. Da li je prevodilac odgovoran, da li treba da se oseća odgovornim za to što prevodi, ili je neutralan kao krojač koji je Hitleru sašio uniformu, ili kelner koji ga je posluživao? Šmit, koji se pojavljivao u esesovskoj uniformi sa Hitlerom, a sa Geringom u vazduhoplovnoj uniformi, kao da mora da nosi frak ili smoking, osuđen je posle rata na tri godine zatvora, na nirnberškom procesu saslušavan kao svedok, a od 1952. već je bio rektor Instituta za jezike i prevođenje u Minhenu u kome su se obrazovali i diplomate i prevodioci nove "demokratske" Nemačke.

U Hitlerovoj Nemačkoj postojao je i Imperijalni savet za prevođenje čiji je predsednik bio Oto Monin. Taj Monin je posle rata postao šef "referata za jezike" nemačkog ministarstva odbrane, čim je ono nanovo osnovano.

U nacističkoj Nemačkoj bilo je i pokušaja da prevodioci baš zahvaljujući svojim vezama pruže otpor režimu. U Minhenu je komandir prevodilačke čete VII vojnog okruga – i tako nešto je postojalo – kapetan Rupreht Gerngros, (*Ruprecht Gerngross*) pod šifrom "Akcija oslobođenja Bavarske", pokušao da organizuje puč 1945. godine pred sam kraj rata. Uspelo mu je da sa svojim ljudima zauzme gradsku većnicu i redakcije dva važna dnevna lista, glavnog partijskog lista "Narodni posmatrač" (*Völkischer Beobachter*) i "Minhenske najnovije vesti" (*Münchner Neueste Nachrichten*). Gestapo je još imao dovoljno snage da im se osveti. Gerngros i 41 zaverenik, među njima nekoliko prevodilaca za razne jezike, streljani su dva dana pre nego što će Amerikanci osvojiti Minhen.

Neću ni da pokušam da pišem o temi prevođenja u koncentracionim logorima, samo da pomenem da su zatvorenici, koji su prevodili esesovcima, uživali određene, ponekad nemale privilegije.

ZAŠTO TREBA PREVODITI NA STRANI JEZIK

Rekosmo da pojedine struke imaju svoje posebne jezike kojima u potpunosti vladaju samo eksperti. Kao simultani prevodilac doživljavao sam to na nekim kongresima, na primer, pekarske industrije ili industrije gramofonskih ploča. Nama, prevodiocima, govorili su da termine koje ne poznajemo ne moramo da prevedemo, to su pojmovi koje svi prisutni dobro znaju bez obzira na svoj maternji jezik.

Kad je već reč o maternjem jeziku, prilikom prevođenja na najvišem državnom nivou postavlja se pitanje da li tumač treba da prevodi svog šefa delegacije na tuđi jezik ili partnera na svoj maternji. Često se zastupao stav da uvek treba prevoditi na svoj jezik, jer se on svakako uvek bolje zna, ali to znači da bi se trebalo uživeti u misli i stavove suprotne strane. Ja sam se, naprotiv, uvek zalagao da prevodim to što govori moja delegacija, naročito kad bi njen šef bio Tito, jer sam s njim mogao iskreno da se saživim, a tvrdio sam da na toj ravni prevodilac oba jezika mora da zna podjednako.

Isto mišljenje zastupa i već pomenuti Čarls Bolen, koji je pored ostalog bio i Ruzveltov prevodilac na sastancima na vrhu između američkog predsednika, Čerčila i Staljina u Teheranu i Jalti u toku Drugog svetskog rata i u Potsdamu posle njegovog svršetka, dakle, na najvažnijim, sudbonosnim razgovorima XX veka, a možda i svih vremena. Bolen je bio američki diplomata koji je ruski naučio kao odrastao čovek. Pre njega je za Ruzvelta ruski prevodio profesor tog jezika sa Harvard univerziteta Semjuel Kros (*Samuel Cross*), ali su se naljutili na njega, jer je privatno pričao naokolo šta je doživeo, šta je ko govorio kad je Molotov 1942. godine bio u Americi. Ruzvelt je posle naredio da njegov prevodilac može biti samo državni službenik, koji neće brbljati na sve strane.

Zašto američki prevodilac treba da tumači sa svog na tuđi jezik za svoju delegaciju, Bolen objašnjava ovako: "Razlog zašto je prihvaćen takav sistem bio je taj, što se smatralo da će lični prevodilac bolje shvatiti šta njegov čovek kaže nego što bi to mogao prevodilac onog koji sluša. Da je izjave prevodio tumač slušaoca, njega bi se moglo optužiti da izobličava izjave; nadalje, ma kako dobro

neki prevodilac zna taj strani jezik, druga strana bi mogla da upotrebi kakav izraz u žargonu, koji bi teško mogao preneti na drugi jezik."

Tumač svejedno pažljivo mora da prati i šta govori njegov kolega sa druge strane. Ja sam dolazio u nepriliku kada bih mislio da moram da ispravim što je prevodio predstavnik one druge delegacije, pa razmišljao da li da iz učtivosti prećutim, ili da upadnem u reč i ispravim grešku. Još prilikom mog prvog nastupa u ulozi prevodioca, Koča Popović, tada jugoslovenski ministar inostranih poslova, naučio me je da treba da se mešam i da ispravljam.

I Bolen je istog mišljenja i priča da su Amerikanci jednom prilikom u Jalti pitali da li će SSSR poštovati sporazum o stupanju u rat na Dalekom istoku: "...Staljin je razdražljivo odgovorio: 'Sovjetski Savez uvek poštuje svoju reč.' Zatim je spustio glas i dodao: 'Osim u slučaju krajnje nužde.' Ruski prevodilac Pavlov je ispustio poslednji deo rečenice, ali mu ja rekoh na engleskom: 'Čini mi se da ste nešto propustili', na što je on brzo promrmljao i onaj Staljinov dodatak."

Da li postoji nešto zajedničko takozvanim moćnicima, državnicima, političarima koji su postali "eksperti za vlast"? Da li oni sebi stvaraju poseban jezik? Ja bih rekao da stvaraju. Bar delimično. Svakako više u diktaturama nego u demokratijama, ali pomalo svuda i pomalo ipak svi liče jedan na drugoga. Slični su osmesi, slično ponašanje, slično korišćenje plurala umesto singulara, a pogotovu ponašanje svite, činovnika protokola, sekretara, šefova kabineta, savetnika i sekretarica, koji gestom i rečima potvrđuju sve što govore državnici, njihovi šefovi. To deluje povratno na njih, to bi delovalo na svakoga.

KULTURA GOVORA

Ne mogu da govorim o celom svetu, ali usuđujem se da tvrdim da su govornička kultura i veština veoma opale u Nemačkoj i u Austriji. Imam utisak da su pre svega vodeći francuski državnici, od De Gola preko Miterana do Širaka, zaista voleli i ozbiljno umeli da koriste svoj jezik tako da ne bude samo egzaktan nego i lep. Kako je bivšem predsedniku Francuske Nikoli Sarkoziju, čijim roditeljima francuski nije bio maternji jezik, uspevalo da ide njihovim stopama, drugo je pitanje, fakat je, međutim, da su ga Francuzi izabrali za svog predsednika. Čuo sam i komentar da su ga građani Francuske voleli jer su ga dobro razumeli. Da li možda baš zbog toga što mu je rečnik siromašniji nego njegovih prethodnika, koji su u najmanju ruku, što se jezika tiče, nesumnjivo bili briljantniji?

Jezik politike, novca, računara i ostale tehnike danas je prevashodno engleski. Pardon, engleski ili američki? Ne usuđujem se da započnem diskusiju o tome da li se radi o jednom ili dva različita jezika. Bojim se da razlike postoje, ako ne u lingvistici, u političkoj praksi svakako. Političari, ako žele međusobno da se sporazumevaju, baš kao i prevodioci i tumači sa svih ostalih na sve ostale jezike u našem veku, pre svega treba da nauče američki. Kao nekada latinski. Kao posle toga francuski. Ali tada će tumači i prevođenje kao profesija postati suvišni. Stanovnike cele zemlje pozdraviće veliki brat iz Orvelove 1984. godine na jeziku "novogovor". ¶

IVAN IVANJI

Izvod iz dopunjenog izdanja "Titov prevodilac", Laguna, 2014.

Svakom selfiju uprkos

Izložba "Dva u jedan", Milana Tvrdišića i Andreje Leke u Artgetu KCB-a, Beograd, od 8. do 31. maja 2014.

Kada se piše o fotografiji, pravilo je da čovjek – htio to ili ne – ispadne pretenciozan i nadobudan u nastojanju da riječima objasni ono što svi lijepo i jasno vide i što kod svakog budi i osjećaj i stav. Dakle, kako predstaviti izložbu Milana Tvrdišića i Andreje Leke "Dva u jedan"? Autori su izložili po dvije spojene fotografije – diptih portreta – svojih prijatelja i kolega iz svijeta filma, svih onih sa druge strane kamere: jedna je u boji (Andreja Leko), druga – crno-bijela (Milan Tvrdišić), obje komplementarne, tehnički i na svaki drugi način na granici savršenstva. Na prvoj fotografiji, onoj u boji, modeli izgledaju onako kako bi valjda svatko želio da ga drugi vide; na drugoj, crno-bijeloj, zatvorenih očiju ili sa "slijepim naočalima" isti ljudi, a drugačiji – da li se, možda, sami tako vide?

Ne bih dalje da tumačim. Surađivao sam i sa Andrejem i sa Milanom. Svaki put ostao bih zapanjen kako uspjevaju zapaziti sve ono što nitko drugi nije u stanju, oneobičiti do neprepoznavanja i umjetnički oblikovati svakodnevne i svima nama samorazumljive situacije i predmete, snimiti ljude na način da ta slika uvijek budi interes i privlači pogled; svaki put zapanjio bih se kako im sve ovo iznova polazi za rukom. Primjetio sam i još nešto: ma koliko svi oko njih bili logorejični ili "puni ideja", umorni ili nervozni, nezainteresirani ili zabrinuti, svi bez iznimke utihnu, živnu, smire se, zainteresiraju i prestanu da brinu kada se Andreja i Milan nađu iza kamere ili fotoaparata. Pritom, obojica se ponašaju kao da je riječ o nečem najobičnijem i najlakšem na svijetu, bez i mrvice sujete i mistifikacije, kao da naprosto nisu svjesni magije koju proizvode. Djeluju mi kao neka dva doktora, specijaliste neuhvatljivog, kojima bez ikakve rezerve vjerujete kada vam kažu da će sve biti dobro i kako treba. Jer, tako i bude; odmah se i vidi.

U katalogu izložbe, reditelj i jedan od modela, Boris Miljković, između ostalog, piše sljedeće:

"Ovo je eksperiment dva advertajzera (namerno ih ne zovem ličnim imenima, ovde to nije bitno, a i oni se ponašaju tako da to ovde nije bitno), dakle, ljudi iz poluprofesije bliske podvali, propagandi i prevari koji su odlučili da svoje vrhunske talente i retko poznavanje tehnologija stave, na trenutak, u službu beleženja postojanja svojih službeno bližnjih u koje, eto, spadam i ja. Neobična je korist ove akcije: mi, profesionalci najrazličitijeg porekla (a istog *reklamnog* cilja), najzad imamo svoje portrete kojima možemo da se šepurimo pred ostalim svetom."

Svima nama ostalima ne preostaje ništa drugo nego da se živi pojedemo od zavisti. Nema tog selfija koji nam može pomoći. ¶

FILIP ŠVARM

ZORAN STANOJEVIĆ

Uber

Prosto je. Sede Mika i Pera u kafani na Vračaru i Pera kaže Miki kako hitno treba da ode do Novog Beograda, ne zna koliko bi koštao taksi, a ima samo 500 dinara. Mika mu odgovara, ja ću da te odbacim za tu lovu, ne brini.

Ili, sedi tako Pera, bez Mike, i na Tviter pošalje poruku: "na Vračaru sam, ko može da me cimne do NBGD za 500 dinara? Pliz RT." I javi mu se nekoliko dokonih.

Ili, Mika ima kola, a treba mu posao i on smisli da vozi ljude po gradu ili dalje po nekom dogovoru. Kao što neke devojke čuvaju decu, a žene čiste po kućama. Ili neki veštiji rade sitne opravke.

Sve to se može svrstati pod sivu ekonomiju, mada relativno naivnu. Svakako se ne bi dopalo taksistima koji plaćaju porez, ali se Miki kao olakšavajuća okolnost uzima to što putnike ne kupi na ulici već se nalaze na internetu. Baš to je problem, internet, odnosno široka zastupljenost u kombinaciji sa smart telefonima. Potreba da se nađe alternativni, plaćen, ali jeftiniji prevoz dovela je do nastanka servisa poput Uber.com.

Uber povezuje slobodnog vozača i onoga kome treba vožnja i isprva je opsluživao samo finu klijentelu, koristeći vozila visoke klase. Nastao je 2009. u San Francisku i nije preterano smetao jer se koncentrisao na privilegovane koji češće koriste limuzinu nego običan taksi. S vremenom su se širili i danas opslužuju 70 gradova širom sveta, a premijum segment nije im više jedini jer su ustanovili UberX, servis za koji kažu da je 30 odsto jeftiniji od lokalnog taksija. Što je počelo da im pravi probleme. Prošle nedelje su se londonski taksisti pobunili tvrdeći da im Uber otima posao.

Uber sebe ne smatra taksi servisom, jer ne koristi klasičan taksimetar. Ako im vozilo ide prosečnom brzinom manjom od 18 kilometara na sat (gradska vožnja), onda se plaća po minutu. Ako se ide brže (uglavnom van grada) onda se plaća po distanci koja se meri GPS uređajem. Vozaču se ne plaća ništa, plaćanje se vrši skidanjem novca sa kreditne kartice posle vožnje, a napojnicu je moguće platiti samo u kešu, mada nije obavezna niti se očekuje i preporučuje.

Prednosti Ubera su što ne samo da tačno znate ko je osoba koja će da vas vozi (i vozač zna vas jer se morate prvo registrovati) već možete da pratite i gde se trenutno nalazi na putu do vas. A tu su i povoljnija cena i kvalitet usluge kojom se diče. Naravno, imaju gomilu problema sa lokalnim vlastima pod uticajem onih koji su registrovani kao prevoznici, ali je do sada Uber uglavnom uspevao da opstane. Pozivajući se na osnovni princip da ne možete sprečiti ljude da se kreću i to pod najpovoljnijim uslovima.

Ne znam da li razmišljaju o Srbiji, ali možda bi to bilo dobro rešenje za službena vozila i njihove vozače kojima preti odlazak iz službe. A mogli bi i dalje da voze funkcionere, samo sada pod drugim uslovima. Uber uslovima.¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku I ZABRANJENO GA JE DAVATI TREĆIM LICIMA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga).
Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS.
Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na *www.vreme.com/pretplata*. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

POLICIJSKA POEZIJA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

POČETKOM TRIDESETIH, U ŠAPCU JE IZLAZIO ČASOPIS NAŠ GLAS, NAMENJEN POLICIJSKIM SLUŽBENICIMA UGLAVNOM IZ OPŠTINSKIH UPRAVA SRPSKIH GRADOVA. CRTEŽ NA NASLOVNOJ STRANI LISTA JE PRIKAZIVAO POLICAJCA KOJI SE PENJE STEPENICAMA, UZ NATPIS: "ČITAJ – TI ĆEŠ NAPREDOVATI." PORED PROSVETNE MISIJE, BOREĆI SE ZA STRUČNO OBRAZOVANJE U OVOJ OBLASTI, ZANIMLJIV JE BIO NAPOR UREDNIŠTVA DA SENZIBILIŠE POLICIJSKE SLUŽBENIKE DA SE BAVE POEZIJOM. OBJAVLJENO JE ČAK NEKOLIKO PESAMA ČIJI SU AUTORI POLICAJCI.

"BUDI TREZVENJAK
PIJANICO, TEBI I POTOMSTVU
ALKOHOL ĆE DONETI NESREĆU
U NAJVEĆEM PIJANOM ZADOVOLJSTVU
DONEĆE TI I TUGU NAJVEĆU".

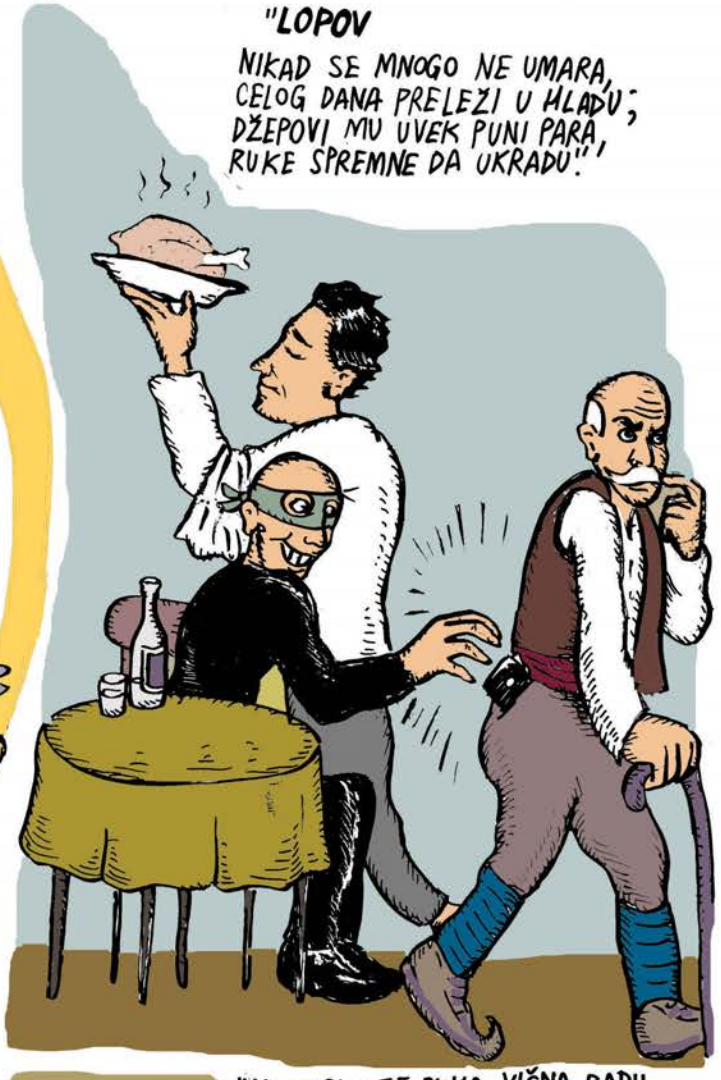
"KAO ORGAN JAVNE BEZBEDNOSTI
MOŽEŠ UVEK TI ISPRAVAN BITI;
AL SE SAMO DRŽI TREZVENOSTI
ALKOHOLA NIKAD NEMOJ PITI!"

"PESMA GRADSKOM POLICIJSKOM STRAŽARU
KADA GRADSKI STRAŽAR BDIJE,
ZA SIGURNOST DRŽAVLJANA,
NA NJEGA SE ZVEZDA SMIJE,
I POZDRAVLJA ZORA RANA".

"ZAVIDE MU MNOGI LJUDI,
AL IPAK MU DAJU PRAVO,
DA U NOĆI ONOM SUDI,
KOJI BI NAS RADO KRAO".

"LOPOV
NIKAD SE MNOGO NE UMARA,
CELOG DANA PRELEŽI U HLADU;
DŽEPOVI MU UVEK PUNI PARA,
RUKE SPREMNE DA UKRADU".

"PONOĆ CRNA, JOŠ CRNJA MU DUŠA.
KAO FANTOM NEMO SE PRIKRADA,
NA SVE STRANE OSVRĆE SE, SLUŠA,
JER GA PLAŠI SUSRET IZNENADA".

"NA POSLU JE RUKA VIČNA RADU
HLADNOKRVNO RAZBIJA, OTVARA.
ŠTA SE ČUJE? DOSETI SE JADU:
OKREĆE SE I VIDE STRAŽARA"!

HVALA ŠABAČKOJ BIBLIOTECI!

Ukrajino moja

Kažu da naš mlađi sin liči najviše na deda Ivana. Nisam upoznala svog svekra. Kažu, bio je najlepši momak u kraju i kažu da je moja svekrva još kao devojčica rekla da će se udati za njega kad ga je videla u dvorištu crkve, one najstarije koju su Ukrajinci napravili po dolasku u Bosnu na samom kraju 19. veka, a neki drugi, razgoropađeni i rata željni zapalili devedesetih godina 20. veka.

Znam da je Anna Oleksin održala reč i udala se u 16. godini za Ivana i da sam se ja udala za njihovog najmlađeg sina. "Došao tečaja i odveo Dadu, Šumaj, dumaj po dolenji", govorila Maja, dvogodišnja ćerka moga brata, vezujući uspomene na našu svadbu za početak vesele pesme koju su pevale tokom svadbe moje lepe zaove. "Ko se to ženi, udaje?", pitali prolaznici. Odgovor beše: "Neki Rusi." Tako su čuli i razumeli vesele glasove svatova Ukrajinaca, moje nove porodice, posmatrači veselja, stalni dekor svakih svatova. A ja sam uz svoje arhaično srpsko ime dodala prezime koje su teško pravo izgovarali, a tek pisali, pa sam u raznim prozivkama jedino ja pozivana imenom, na šta sam uvek reagovala osmehom. Došla tri brata iz Ukrajine, istog korena i prezimena, 1903. godine, prodali svoje šume i stada, spakovali dukate u njedra i krenuli za boljim životom. Krenuli iz svog sela, poneli snove i strahove, krenuli iz Austrougarske carevine, tad i njihov deo Ukrajine beše u toj carevini, i nastanili se u okolini Banjaluke i Prnjavora, u istoj carevini. Dvojica već oženjeni, treći solo. Oženjeni ostali, momak se vratio. Sagradiše kuće, dobiše decu, vezaše svoj život za Bosnu, jedan, drugi ode na Kosovo, posta solunski dobrovoljac, uze krsnu slavu i osta Pokuševski, ovi iz Bosne, kako je čiji pop ili matičar bio pedantan, postadoše Pakuševski i Pakuševskij i, svi pravoslavci bili i ostali. O Ukrajini nam pričala najviše moja svekrva, pričala bajke i istinite priče našoj deci, pevalo se na porodičnim slavljima, pevalo se setno "Ukrajino moja, Ukrajino zolota, te moja storona". Ponekad smo se pitali da li ima nekog na ognjištu, maštali kako ćemo otići jednog dana, širili kartu velikog Sovjetskog Saveza i tražili Galiciju ne bismo li našli neko od mesta koja su u kući spominjana. Nismo otišli. Sve do prošlog leta, kad su Vlada i Čeda odjednom doneli odluku da idu, vozom, preko Mađarske, tako su i pradedovi putovali.

foto: Reuters

Večeri pre putovanja, dugo su vršljali po internetu, potom proučavali venčani list babe i dede, prisetili se bakinog pričanja o zanatu deda Ciprijana, bio vrhunski majstor za krzno i kožu, pravio one dugačke bunde i čizme do kolena, pravio divne damske rukavice, a u Bosni, pravio samo šubare i kožune, tako se tamo zvao kožuh, pa se prisetili i drvoreda koji je poslednja slika vezana za odlazak iz ukrajinskog sela. Naši sinovi otputovali. U familiji uzbuđenje i čekanje. Zovu često. Šalju fotke prelepog grada Ljvova. Onda viču da su našli u jednom selu, pedeset kilometara od Ljvova, na groblju spomenike nekoliko Pakuševskija, u crkvenim knjigama nalaze upisane Annu, Stefana, Mihajla, Olgu, Mariju, sve imena koja imamo, da bi ušli u jednu kuću i rekli: "Mi Pakuševskij iz Srbije. Naši pradedovi došli iz Ukrajine u Jugoslaviju", a nasmejana mlada žena odgovorila: "I mi Pakuševskij, naši pradedovi otišli u Bosnu, ne u Jugoslaviju!" "Naravno da sam zaboravio istoriju i Jugoslaviju smestio u vreme kad je bilo nije, od uzbuđenja", govori nam uveče naš sinak dok gledamo fotografije. Vidimo, čelo bašte, poprečna uzana kućica sa vratima u desnom uglu i levo ima dva prozora. "Ovo je kuća odakle su krenuli vaši i moji pradedovi, bila je drvena, mi smo je, u istoj veličini, ozidali i sačuvali", pričala je Olja, vršnjakinja naše dece. Pored te kuće uspomenâ stoji nova, spratna. "A u kuhinji, zamisli, mama, tatova leška na zidu", uzbuđeno mi saopštava Čeda. Velika drvena kašika, tatina kašika, prvo što sam naučila od svekrve, a ja posle naučila svoje snajke, velike kašike su tatove leške. Sutradan sa recepcije hotela traže ih da siđu jer je došla njihova ćotka da ih vidi. Koja tetka, dumaju dok idu ka holu. Dobila glas iz sela i pošla da traži svoje. Išla iz hotela u hotel. Uzbuđena, uplakana, srećna. Sve bi da pita, mnogo da kaže. Priča sa mojim mužem, emocije ih zagušuju. Deca došla kući. Gledamo slike, slušamo glasove dalekih rođaka. Čitav vek su proveli bez kontakta, čitav vek su slutili jedni o drugima, menjale se carevine i republike, revolucije i ratovi tutnjali, selili se i preseljavali članovi ove porodice pa ih ima od Amerike do Australije, ima i želje da se mi iz Srbije, ko god može da putuje, otisnemo jednom do one kućice, pa kroz onaj drvored, kolskim putem, jednog dana i oni do nas. Pričamo. "Znao sam da smo tu, jednostavno sam znao, dok je taksista krenuo tim prašnjavim putem, kroz drvored", ponavlja nam Čeda. Jedemo sir i hleb koji su doneli. Analiziramo sliku najstarijeg, Stefana, smejemo se jer neko primeti da je pravi dasa, za jednog rekoše da je umro negde daleko, mi odmah za Staljina i Sibir sumnje vezasmo.

U svakom liku najviše deda Ivana. Njega se ovih dana najčešće setimo. Umeo je reći: "Politika je kurva, velika, sine moj, a političaru kad pljuneš u lice, on kaže da to kiša pada." Znao je da voli i da se bećari, i da tuguje. Omiljena pesma mu je bila "Romanija, brate Ivo, razgovora nema". Neke čudne kiše, deda Ivane, padaju ovih dana. Razgovora nema. ¶

KOSA PAKUŠEVSKIJ

SVI PUTEVI VODE
U DELTA CITY
DeltaCity
ZARA
deltacity.rs
DeltaCity

Svi igramo u istom timu!

Zoran Pavlović, Loznica

DELO ČINI ČOVEKA

DO SADA SMO PRIKUPILI
27.398.109
DINARA

Hvala!

ZAŠTO OVA OSOBA ZASLUŽUJE NAŠU PAŽNJU?
Zato što ona svoju nesebično poklanja drugima!

Zoran i u svojim penzionerskim danima vodi bogat i ispunjen život. Sudio je na košarkaškim utakmicama a sada je delegat u košarkaškoj ligi Srbije. Van terena, Zoran ne voli da sudi. Radije pomaže, kad god mu se za to ukaže prilika.

On koristi MasterCard HVALA karticu. Prilikom svake transakcije ovom karticom, Alpha Bank odvaja deo svojih sredstava za fond Nacionalnog programa za prevenciju raka dojke.

Do sada smo prikupili **27.398.109 dinara!**

Prikupljena sredstva su upotrebljena za opremanje mnogobrojnih zdravstvenih ustanova širom zemlje neophodnim aparatima za bolju dijagnostiku raka dojke.

AKCIJA SE NASTAVLJA. Pridružite nam se!

ALPHA BANK

СРБИЈА ПРОТИВ РАКА

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec